

Mødrenes drøm - børnenes virkelighed

Et kvalitativt studie af thailandske migrantbørns opvækst og udviklingsbetingelser.

**Speciale på kandidatuddannelsen i socialt arbejde,
Aalborg Universitet, oktober 2008**

Udarbejdet af: Lotte Andersen

Vejleder: Helle Johansen

Antal anslag: 231.812

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	1
1 Indledning	3
1.1 Problemfelt	5
1.2 Afgrænsning	6
2 Design og metode	8
2.1 Videnskabsteoretisk udgangspunkt	8
2.2 Struktur og aktør	9
2.3 Metode og design	10
2.4 Analysestrategi	13
2.5 Interviewform	14
2.6 Valg af informanter	15
2.7 Generaliserbarhed, reliabilitet og validitet	16
2.7.1 Generaliserbarhed	17
2.7.2 Reliabilitet	17
2.7.3 Validitet	18
2.8 Sammenfatning	20
2.9 Kapiteloversigt	21
3 Teori	23
3.1 Udviklingsøkologi	23
3.2 Mestring og modstandskraft	26
3.3 Antonovskys mestringsteori	27
3.4 Lazarus & Folkmans mestringsteori	28
3.5 Samspillet mellem Antonovskys mestringsteori og Lazarus & Folkmans mestringsteori	29
4 Kategorisering	30
4.1 Sekundær empiri om udvikling af mestringsevne og modstandskraft	31
4.2 Tilknytning og relationer	32
4.3 Betydningen af individets konstitution	33
4.4 Samspil mellem individ og omgivelser	33
4.5 Fokuspunkter for analysen	35
5 Familie og øvrige netværk	36
5.1 Den nye familiestruktur	37
5.2 Forældrekompetence	37
5.3 Adskillelsens betydning for relationen mellem mor og barn	40
5.4 Relationen mellem informanterne og deres thailandske migrantmødre	43
5.5 Ægteskabet mellem den thailandske mor og den danske stedfar	46
5.6 Relationen til stedfaderen	48
5.7 Informanternes relationer til egne børn	52
5.8 Øvrige relationer i Danmark	53
5.9 Relationer i Thailand	55
5.10 ”Bun khun” -forsørgerpligten	57
5.11 Sammenfatning	60
5.12 Teoretisk perspektivering	61
6 Skole og uddannelse	64
6.1 Sammenfatning	70
6.2 Teoretisk perspektivering	71

7	Minoritetsborger som risikofaktor	72
7.1	Minoritetsborger – en belastningsfaktor?	72
7.2	Betydningen af det to-kulturelle tilhørsforhold.	77
7.3	Sammenfatning	83
7.4	Teoretisk perspektivering.....	84
8	Personlig konstitution	85
8.1	Religionens betydning.....	86
8.2	Følelse af mening og sammenhæng	89
8.3	Sammenfatning	91
9	Opsamling og konklusion	91
9.1.1	Den feminiserede migration.....	92
9.1.2	Mødrenes sociale status	92
9.1.3	Minoritetsstatus	93
9.1.4	Det thailandske minoritetssamfund.....	93
9.1.5	Generelle faktorer	94
9.2	Konklusion	94
10	Perspektivering	96
10.1	Intersektionalitet.....	97
10.2	Socialpolitiske anbefalinger	100
	Abstract	103
	Litteraturliste:	105

1 Indledning

I forbindelse med mit arbejde i Servicestyrelsen er jeg blevet opmærksom på en minoritetsgruppe, hvis livsvilkår ikke er særlig velbeskrevet i immigrationsforskningen i Danmark.

Der er lavet mange undersøgelser og rapporter om de større minoritetsgrupper, der har bosat sig i Danmark siden 1970'erne, først i form af arbejdsmigranter og senere som flygtninge. Det drejer sig om migranter fra Tyrkiet, de tidligere jugoslaviske stater, Irak, Pakistan, Somalia og Afghanistan.

Mens en mindre minoritetsgruppe ikke er nær så velbeskrevet. Det drejer sig om de ca. 6000 thailandske migranter og deres efterkommere, der er bosat i Danmark (Plambech 2007).

Det særlige ved de thailandske migranter sammenlignet med andre migrantgrupper i Danmark er, at der hovedsagelig er tale om kvinder, der har opnået opholdstilladelse i Danmark i forbindelse med indgåelse af ægteskab med en dansk mand. Der er således tale om en kvindelig migrantgruppe, der allerede ved flytningen til Danmark har forbindelse til en del af den oprindelige danske befolkning. Et andet særtræk ved minoritetsgruppen er den meget store andel af gruppen, der har erfaringer med prostitution.

Nell Rasmussen, seniorforsker i Servicestyrelsen, skriver, at antallet af udenlandske kvinder i prostitution i Danmark er omgivet af store mørketal (Rasmussen 2007, s. 38). Det er derfor umuligt at give et præcist bud på, hvor mange thailandske kvinder, der er involveret i prostitution i Danmark. Antropolog Sine Plambech, der har beskæftiget sig meget med gruppen af thailandske kvinder bosat i Danmark, anslår, at 15-20% af de herboende thailandske kvinder har erfaringer fra prostitution (Dahlin 2007). I Danmark anslås det ifølge servicestyrelsen, at der er mindst 5567 prostituerede i Danmark, svarende til ca. 0,5 promille af den kvindelige del af befolkningen. Relativt til gruppens størrelse, er der altså mange thailandske kvinder, der har erfaringer med prostitution, selvom der er tale om meget usikre opgørelser, og selvom flere danske kvinder, har erfaringer med prostitution, end de der er aktive på opgørelsestidspunktet.

Skadesvirkningerne som følge af prostitution er meget omdiskuterede. Servicestyrelsen vurderer, at der generelt er store sociale og helbredsmæssige risici forbundet med prostitution. De sociale risici er blandt andet isolation fra omverden, idet den prostituerede er bange for at blive afsløret i sit erhverv og vanskeligheder ved at vende tilbage til det almindelige arbejdsmarked. (Servicestyrelsen 2008)

Der er i de senere år, lavet undersøgelser af de thailandske kvinders migrationsårsager og deres livsvilkår i Danmark.

Selvom størstedelen af de thailandske migranter ikke har erfaringer fra prostitution, er der, som nævnt ovenstående en relativt stor andel af prostituerede i det thailandske minoritetsmiljø i Danmark sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Derfor har en stor del af forskningen om det thailandske minoritetsmiljø i Danmark også omhandlet prostitutionsmiljøet.

Lisborg (Lisborg 2001), Sørensen (Sørensen 2007) og Spanger (Spanger 2006) er eksempler på forskere, der har fokuseret på thailandske prostituerede i Danmarks livsvilkår, mens Plambech (Plambech 2007) har været mere optaget af kvindernes migrationsårsager.

Undersøgelserne viser, at kvinderne har forladt fattige provinser i Thailand med henblik på at skabe bedre muligheder for sig selv, deres børn og slægtninge.

En stor del af de migrerede kvinder er efter en periode i Danmark, blevet familiesammenført med deres børn, som så også er kommet til Danmark.

Mens kvinderne i flere rapporter (Plambech 2007 og Lisborg 2001) beskrives som ”modige entreprenører”, der løber en risiko for at forbedre deres egen og familiens fremtid og økonomiske vilkår, udtrykker samme og andre rapporter, samtidig bekymring for børnenes livsvilkår og udviklingsbetingelser. Bekymringen kommer fra såvel interviewede socialarbejdere som forskerne selv (Lisborg 2001, Sørensen 2006 og Spanger 2006).

Bekymringen for børnene omhandler manglende omsorg i dagligdagen, vold i hjemmet, boligmangel ved skilsmisse og overgreb fra mødrenes ægtefæller (Spanger 2006, s. 50). Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen skriver, at der er en øget hyppighed af vold i ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder. De skriver endvidere, at selvom børnene ikke var fokus i deres undersøgelse, så optrådte børnene ofte i interviewene i tilknytning til problemer og konflikter som børnene enten var del i, eller ophav til, og informanterne i undersøgelsen beskrev det som en udfordring at hjælpe børnene med at falde til i Danmark. (Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen, s. 116-117).

Udover belastningen ved at skulle forlade et velkendt land for et fremmed land med fremmede normer og nyt sprog, har børn af thailandske migranter således en øget risiko for at opleve sociale belastningsfaktorer i deres opvækst i Danmark.

Der eksisterer altså, jævnfør ovennævnte undersøgelser, en modsætning mellem mødrenes ønske om at skabe bedre livsvilkår for deres børn ved at migrere og den virkelighed, de professionelle oplever for en del af børnene.

Selvom flere af de ovennævnte undersøgelser udtrykker bekymring for de thailandske børns opvækstvilkår i Danmark, har de alle haft de migrerede kvinder som undersøgelsesfokus.

Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen skriver:

”Vi kan ikke vide, hvordan de involverede børn oplever disse ægteskaber, men der er grund til at antage, at særligt de børn, der bliver bragt til Danmark i forbindelse med disse ægteskaber, skal håndtere nogle vanskelige situationer i forbindelse med flytningen fra hjemlandet (og herunder familie og venner), omstillingen til livet i Danmark samt konflikter mellem forældrene og evt. skilsmisser og ophold på krisecentre. Der er derfor god grund til, at interessere sig yderligere for børn i det generelt stigende antal migrationsægteskaber”.

(Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen 2006, s. 119)

Der synes altså på baggrund af den bekymring, de eksisterende undersøgelser udtrykker for de thailandske børn i Danmark, at mangle en undersøgelse, der har børn af de kvindelige thailandske migranternes livsvilkår og opvækstbetingelser som fokus.

1.1 Problemfelt

Formålet med dette projekt er at undersøge, hvorvidt de thailandske børn af kvindelige thailandske migranter bosat i Danmark udgør en særlig gruppe af risikobørn.

Der er siden 1970'erne sket en ændring i risikoforskningen, således at forskningen er begyndt at fokusere på kombinationen af ressourcer og belastningsfaktorer hos børn, der vokser op under belastende forhold med henblik på at forklare, hvorfor nogle børn klarer sig bedre end andre. (Schultz Jørgen 1993, s. 19) Skiftet i forskningsperspektiv har medført, at risikoforskningen har fået et transaktionistisk perspektiv, hvor børnene ikke længere bliver opfattet som passive modtagere af omsorg eller vanrøgt, men som aktive individer, der forsøger at skabe orden i deres verden. Hvorvidt dette lykkes for barnet er bestemt af sammenhængen mellem barnets omsorgssituation og barnets konstitution. (Lindgaard 2002, s. 81)

Per Schultz Jørgensens rapport *Risikobørn – hvem er de – hvad gør vi?* er et eksempel på det transaktionistiske perspektiv og en klassiker indenfor forskning og arbejde med socialt udsatte børn. I undersøgelsen fra 1993 forsøger Schultz Jørgensen med udgangspunkt i mestringsteori sammenholdt med en række empiriske forskningsrapporter at definere, hvad der kendetegner risikobørn. Schultz Jørgensen konkluderer, at børn reagerer forskelligt på belastende vilkår. Børnenes reaktion afhænger blandt andet af antallet af belastninger, barnets egen modstandskraft, tidligere erfaringer og mestringsstrategier samt støtten i barnets netværk. Derfor er det ikke muligt

at definere risikobørn alene på baggrund af omfanget af belastningsfaktorer i børnenes opvækst. (Schultz Jørgensen 1993).

Dette støttes af socialforsker Morten Ejrnæs. Der har i Danmark været ført en diskussion af begrebet ”social arv”. Morten Ejrnæs er en af de socialforskere, der har været ”bannerfører” i forhold til afskaffelse af begrebet ”social arv”, som han opfatter som værende for deterministisk. (Ejrnæs 2003)

For at vurdere, om de thailandske børn, udgør en særlig gruppe af risikobørn, er det altså nødvendigt at få afdækket belastningsfaktorerne i deres opvækst, men det er ligeså vigtigt at få afdækket, hvilke beskyttende faktorer børnene har haft i deres opvækst.

På den baggrund er formålet med specialet, at undersøge opvækst- og livsvilkårene for thailandske migrantbørn bosat i Danmark med henblik på at afdække hvilke beskyttende og sårbarhedsskabende faktorer, børnene lever under, og hvordan de mestrer deres livsvilkår for at afklare, om de udgør en særlig gruppe af risikobørn.

1.2 Afgrænsning

De kvindelige thailandske migranters børn kan opdeles i tre grupper med grundlæggende forskellige opvækstbetingelser. Der er de børn, de thailandske kvinder har fået i Thailand, som ofte er migreret til Danmark to til tre år efter deres mødre. Børnene i denne gruppe er oftest i alderen 5-18 år, når de ankommer til Danmark. (Spanger 2006, s. 31)

Den anden gruppe omfatter de børn, som kvinderne får med deres danske mænd. Til sidst eksisterer der en tredje gruppe børn. Det er de børn som kvinderne har fået mens de boede i Thailand, og som fortsat er bosat i Thailand.

Selvom en og samme kvinde i princippet kan have børn i alle tre grupper, så har børnene i de tre grupper vidt forskellige opvækstbetingelser. Den første gruppe af børn er alle blevet adskilt fra deres biologiske far i forbindelse med migrationen uden mulighed for regelmæssig kontakt, mange har endvidere oplevet års adskillelse fra deres mor, inden de kom til Danmark, er flyttet til et fremmed land, hvor de har skulle lære sig et fremmed lands sprog, kultur og uddannelsesforhold samt moderens danske ægtefælle. Den anden gruppe af børn er født ind i en to-kulturel familie, men de er født og opvokset i et og samme land, nogle har boet med begge forældre hele deres opvækst, mens andre har haft, i hvert fald geografisk mulighed, for at bevare en regelmæssig kontakt til deres biologiske fædre i tilfælde af forældrenes samlivsophør.

Den tredje gruppe af børn er forblevet en-kulturelle. De lever i det land, de er født, men de lever adskilt fra deres mor – ofte hos (samme eller skiftende) slægtninge, som moderen betaler ophold til. De har sjældent fysisk kontakt til deres mor, selvom de måske har daglig telefonkontakt. (Spanger 2006)

Da der er så stor forskel på de tre børnegrupperes opvækstvilkår og problemeksponering, har jeg valgt at fokusere på den ene af børnegrupperne.

Dette speciale omfatter derfor kun de børn, som er født i Thailand, og som senere er migreret til Danmark for at bo med deres mor.

Det er ikke alle de interviewede børn, der er forblevet hos deres mor under hele opvæksten, men de er alle migreret til Danmark med intention om at bo hos deres thailandske mor i Danmark.

2 Design og metode

2.1 Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt er et kritisk realistisk perspektiv. Nedenstående er en beskrivelse af kritisk realisme, og hvilken betydning valget af videnskabsteori har for metodevalget til afdækning af undersøgelsesfeltet.

I kritisk realisme er udgangspunktet, at der eksisterer såvel en objektiv som en subjektiv virkelighed, og forskning med afsæt i kritisk realisme er optaget af dialektikken mellem de to verdener.

Virkeligheden opdeles i tre domæner, som ikke alle er tilgængelige for observation.

Det første domæne er *virkelighedens domæne*. Det er her de generative mekanismer – som også kaldes de kausale kræfter - eksisterer. Det er mekanismerne i virkelighedens domæne, der fungerer som kausale kræfter, der kan udløse hændelser i det faktiske domæne. Det er imidlertid ikke alle de generative mekanismer, der udløses til hændelser i det faktiske domæne, da de generative mekanismer påvirker hinanden indbyrdes, således at nogle mekanismer forstærkes, mens andre ophæves. Derfor er det heller ikke alle kausale kræfter, der kan observeres

Det andet domæne er *det faktiske domæne*. Her ses effekten af de generative mekanismer. I dette domæne udløses faktiske hændelser på baggrund af påvirkning fra de generative mekanismer. Det er her de faktiske hændelser sker, hvad enten de observeres eller ej.

Det empiriske domæne. De hændelser, der observeres eller erfares, falder indenfor det empiriske domæne. (Danermark 1997)

Det videnskabelige arbejde består i at skabe sammenhæng mellem de tre domæner. Ved at skabe sammenhæng mellem de forskellige domæner kan man opnå en forståelse af de kausale sammenhænge i undersøgelsesfeltet og forklare årsagen til hændelser i det faktiske og det empiriske domæne.

Som det fremgår af indledningen, har socialarbejdere og forskere observeret, at en del af de thailandske migrantbørn udsættes for vanskelige opvækstvilkår. Der er altså sket en observation i det empiriske domæne, men det er ikke afdækket, hvordan opvækstvilkårene påvirker børnene, eller om der er grund til bekymring for børnene.

For at der er tale om en mere videnskabelig undersøgelse af de thailandske migrantbørns opvækstbetingelser, og hvordan opvækstbetingelserne påvirker børnenes udvikling, må det

empiriske domæne udvides, så der opnås et større kendskab til det faktiske domæne, så der kan dannes hypoteser om, hvilke kausale kræfter i børnenes opvækstvilkår, der påvirker deres udvikling.

Idet de kausale kræfter påvirker, og til tider ophæver hinanden, er det vigtigt både at have fokus på de kausale kræfter der støtter børnene, og de kausale kræfter, der hæmmer børnene i deres udvikling og opvækst.

Formålet med specialet bliver således at afdække de kausale kræfter i de thailandske minoritetsbørns opvækst samt de kausale kræfters betydning for børnenes udvikling med henblik på at afdække om børnene udgør en særlig risikogruppe.

2.2 Struktur og aktør

Som det ses af ovenstående, er der en sammenhæng mellem børnenes udvikling og det omgivende samfund.

I kritisk realisme opfattes struktur og aktør som to adskilte men afhængige variabler. (Buch-Nielsen og Hansen 2005, s. 48 ff.)

Jette Steensen skriver, at man i kritisk realisme, argumenterer for:

”at individuelle tanker og handlinger også samtidig er resultat af aktiviteter i sociale sammenhænge over tid, hvor varer, relationer og kompetencer forhandles og udvikles.....På et senere tidspunkt sker der en social interaktion, hvor mennesket kan gribe ind og være med til at påvirke og ændre de givne strukturer, således at der sker en udvikling”.

(Steensen 2007, s. 39)

Den kritiske realisme tager således både afstand fra en voluntaristisk tanke om, at mennesket er frit stillet til at konstruere sin egen identitet, men også fra en deterministisk tanke om, at mennesket udelukkende er formet af de omgivende strukturer.

Jette Steensen har lavet følgende figur (som hun har lånt fra Archer 1995) til beskrivelse af forholdet mellem aktør og struktur:

Strukturelle betingelser

_____ T1

Social interaktion

T2_____ T3

Strukturel udvikling

_____ T4

(Steensen 2007, s.39)

Figuren skal forstås således, at de tre linjer er kontinuerlige, og altså aldrig udvikles uden påvirkning af hinanden. Aktører er således hele tiden påvirket af eksisterende strukturer, hvad enten de opfatter dem eller ej.

Aktører påvirkes ikke bare af en struktur, men af et netværk af forskellige strukturer (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s.52). Således er de etniske minoritetsbørn både påvirket af den danske og den thailandske familiestruktur i deres sociale interaktion med deres mor og stedfar.

Samtidig med at børnene påvirkes af forskellige strukturer påvirker de også de omgivende strukturer. For eksempel kan man forestille sig, at børnenes relation til deres thailandske mor ændres som følge af de erfaringer de gør sig med deres danske venners forældrerelationer.

Der sker altså et forløb fra T1 til T4. Hvor børnene lever i en thailandsk familiestruktur i T1, hvorefter de har en social interaktion med jævnaldrende og deres danske familier i T2-T3, hvorefter familierelationen, og dermed den thailandske familiestruktur i Danmark påvirkes i T4.

2.3 Metode og design

Eksisterende viden anses for et uundværligt middel til at producere ny viden indenfor kritisk realisme. (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s. 22). Der er altså ikke som i fænomenologien, et ønske om at frigøre sig fra tidligere viden i fremkomst af ny viden. Bhaskar, som er en af de mest betydende teoretikere indenfor kritisk realisme, skriver tværtimod, at videnskab skal :

”forstås som en vedvarende social aktivitet; og viden som et socialt produkt, som individer må genskabe og omdanne og som individer må trække på og bruge i deres egen kritiske forskning”

(Buch-Hansen og Nielsen, s. 22)

Kritisk realisme forudsætter altså, at man inddrager eksisterende viden, herunder teorier, modeller, begreber, beskrivelser, data, analyseteknikker m.m. for at afdække sit undersøgelsesfelt og udvikle eller opponere imod den eksisterende viden, men kritisk realisme forudsætter ikke et bestemt teori- eller metodevalg.

Bhaskar anfører, at videnskabsteorien *”må undgå at forpligte sig på indholdet i specifikke teorier”* (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s. 57), men Buch-Hansen og Nielsen anfører samtidig, at *”Videnskabsteori forpligter og ikke alle teorier, metoder og praksisformer er lige gode”* (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s. 57).

Bhaskar anfører, at det er væsentligt at anvende teorier, der er relevante i forhold til projektets problemstilling (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s. 57).

På baggrund af det metateoretiske udgangspunkt, har jeg valgt teorier, der kan belyse sammenhængen mellem forskellige samfundsniveauer med henblik på at belyse, hvordan generative mekanismer på et niveau kan påvirke de thailandske børns udvikling på et andet niveau. Der er endvidere valgt teorier, som har fokus på sammenhængen mellem struktur og aktør.

Der er altså valgt teorier, som ligger i forlængelse af kritisk realistisk epistemologi, og som samtidig er særlig relevante i forhold til undersøgelsesfeltet.

Udviklingsøkologi er valgt som overordnet teori, fordi Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model, er en god forklaringsmodel til at forstå, hvordan struktur og aktør interagerer og påvirker hinanden gensidigt.

Hans teori viser, hvordan de forskellige samfundslag fra mikroniveau til makroniveau hænger sammen og påvirker hinanden, hvordan generative kræfter kan opstå, og hvordan generative kræfter skabt på et samfundsniveau kan vise sig i det virkelige domæne på et helt andet samfundsniveau. Bronfenbrenners udviklingsøkologiske teori er således en god model til at forstå, hvor og hvordan generative mekanismer, der fører til beskyttende og belastende faktorer i børnenes opvækst fremkommer.

Mestringsteori inddrager generative mekanismer, som forklaring på individers udvikling af mestringsevne. Mestringsteori omhandler, hvordan individet påvirkes og håndterer udefrakommende udfordringer og problemer.

Teorien kan hjælpe til at afdække de generative mekanismer, der har betydning for de thailandske børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne, fordi teorien kan give en forklaring på, hvordan forholdet mellem støttende og sårbarhedsskabende faktorer i de thailandske migrantbørns opvækst har betydning for deres mestringsevne og modstandskraft, og dermed også har betydning for, om de udgør en særlig risikogruppe.

Mestringsteori er derfor god model til at forstå hvordan de generative mekanismer får betydning for børnenes udvikling, mens udviklingsteorien er en god model til at forstå, hvordan de generative mekanismer opstår.

De to mestringsteorier, der anvendes i specialet er Antonovskys mestringsteori om generel mestringsevne eller "livsorientering" og Lazarus og Folkmans teori om mestring i specifikke stresssituationer. (Gjærum mf.fl. 2000, Lindgaard 2002)

Schultz Jørgensen nævner i sin undersøgelse om danske børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft, at kulturelle barrierer kan virke som en belastningsfaktor i forhold til udvikling af mestringsevne og modstandskraft. (1993) Derfor behandles de særlige forhold, der gør sig gældende i forhold til minoritetsborgeres udviklingsmuligheder i kapitel syv. I dette kapitel inddrages teorier om minoritetsborgeres særlige udviklingsbetingelser. Kapitlet inddrager såvel teorier om strukturelle faktorer som teorier om individuelle faktorer, der har betydning for minoritetsborgeres udviklingsbetingelser. Kapitlet indeholder også en diskussion af de særlige strukturer, som er knyttet til den danske velfærdsstat, som har betydning for minoritetsborgeres udviklingsbetingelser. Udover min egen empiri, anvender jeg eksisterende undersøgelser om det thailandske minoritetsmiljø i Danmark samt eksisterende undersøgelser om børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne.

Jeg anvender nationale og internationale empiriske undersøgelser om børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne til at operationalisere teorien, så den kan anvendes som ramme for analysen. Resultaterne fra de eksisterende undersøgelser af børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne anvendes dels som fokuspunkter i interviewene og senere som udgangspunkt for meningskategoriseringen, som anvendes i analysen af interviewene med de thailandske børn med henblik på at afdække, hvordan børnenes opvækstvilkår har påvirket deres modstandskraft og mestringsevne, og dermed undersøge hvorvidt børn af thailandske migranter bosat i Danmark udgør en særlig risikogruppe.

Anden empiri anvender jeg i den egentlige analyse, hvilket jeg vender tilbage til i nedenstående afsnit.

2.4 Analysestrategi

Abduktion er tæt knyttet til kritisk realisme. Abduktion er vekselvirkning mellem induktion og deduktion, altså vekselvirkningen mellem at forstå helheden på baggrund af observationer af enkeltdele og enkeltdele gennem forståelse af helheden. Analysen i specialet bygger på principperne for abduktion.

Danermark skriver, at formålet med abduktion er at opnå en nyfortolkning, som skaber en beskrivelse, der er tættere på den virkelige verden end den oprindelige forståelse. (Danermark 1997) Thagaard skriver, at en analytisk ramme, på grundlag af etableret teori (deduktion), kan skabe give grundlag for forståelse af mønstre i dataene, mens billeder, der skabes på baggrund af dataene udgør den induktive del af forskningen. På den måde bliver teorien udgangspunkt for etablering af ny viden, mens den nye viden udvikler den eksisterende viden, hvorved der er skabt abduktion. (Thagaard 2004, s.181)

I denne undersøgelse er den analytiske ramme skabt med udgangspunkt i teori om mestringsevne og modstandskraft. Resultatet af eksisterende undersøgelser om børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft er anvendt som fokuspunkter i interviewene, og danner senere grundlag for meningskategorisering af interviewene i analysen. På den måde danner den eksisterende teori en ramme for undersøgelsen.

De nye billeder eller resultater, der fremkommer på baggrund af analysen af interviewene med de thailandske børn sammenholder jeg med teori, der viser sig relevant i forhold til de nyfremkomne resultater.

Analysen af de thailandske minoritetsbørns opvækstvilkår bliver således til i en vekselvirkning mellem deduktion og induktion; abduktion.

I analyseafsnittene ses det konkret i, at analysen sker med udgangspunkt i mestringsteorien. I slutningen af hvert afsnit sammenfattes konklusionerne, hvorefter konklusioner sammenholdes med teori i et teoriperspektiverende afsnit.

Empirien til brug i den konkrete analyse af thailandske børns opvækstvilkår i Danmark vil dels blive hentet i eksisterende undersøgelser om thailandsk minoritetskultur i Danmark, dels i livshistorieinterview med voksne børn af thailandske migranter bosat i Danmark og i et interview med en forsker på feltet.

Jette Steensen skriver, at livshistorieinterview altid vil være en subjektiv beretning fortalt i lyset af det liv og den erkendelse, den interviewede har på interviewtidspunktet. Et livshistorieinterview bør

derfor både forstås ud fra den mening, den interviewede giver fortællingen, men også forklaret i forhold til de strukturelle betingelser. (Steensen 2007, s. 31 ff.)

Derfor er det nødvendigt at inddrage såvel individets egne erfaringer og erindringer men også at sammenkæde den viden, der indhentes i interviewene med eksisterende undersøgelser, der beskriver de strukturelle forhold.

På baggrund af ovenstående, mener jeg, at jeg får den mest gyldige og valide information ved at kombinere de strukturelle beskrivelser i eksisterende undersøgelser om den thailandske minoritets kultur i Danmark med livshistorieinterview.

2.5 Interviewform

Interviewene er baseret på en semistruktureret interviewform, hvor informanterne er blevet bedt om at fortælle om deres opvækst.

Det der er særligt for gruppen af de thailandske migrantbørn er, at de er flyttet fra Thailand til Danmark, hvor de oftest er flyttet sammen med deres thailandske mor og dennes danske mand. På den måde bliver børnene i modsætning til de fleste minoritetsbørn, præsenteret for såvel minoritetskulturen og majoritetskulturen i deres eget hjem.

I forbindelse med migrationen har der således været en periode, hvor de thailandske migrantbørn har skulle tilpasse sig nye sociale strukturer i hjemmet og i mødet med danske institutioner.

Jeg har taget udgangspunkt i Schützes interviewform, men metoden har ikke været fulgt slavisk. Ligesom Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen (2006) erfarede i deres undersøgelse om vold i ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder, er det ikke alle informanter, der frit og flydende kan beskrive et helt livsforløb, hvorfor nogle informanter har skulle støttes med mange uddybende spørgsmål, mens andre har fortalt mere frit.

Livshistoriefortællinger kan være med til at afdække i hvilken grad de unge oplever, at deres liv har været præget af forløbskurver, de ikke selv har haft mulighed for at påvirke, og i hvilken grad det har været påvirket af processtrukturer, hvor livsforløbet har været påvirket af en udvikling, som de selv har haft kontrol over.

Thagaard skriver, at:

”Forudsætningen for et godt interview er, at forskeren på forhånd har sat sig godt ind i informantens situation”

(Thaggard 2004, s. 89)

Som forberedelse til interviewene med de thailandske informanter har jeg dels læst undersøgelser og beskrivelser af det thailandske minoritetsmiljø i Danmark, dels har jeg talt med antropolog Sine Plambech, som har beskæftiget sig indgående med det thailandske minoritetsmiljø i Danmark.

Jeg har desuden læst litteratur om børns udvikling af mestring og modstandskraft.

Den viden har dannet udgangspunkt for interviewene.

De faktorer tidligere undersøgelser (Lindgaard 2002, Sommerchild 2000 og Schultz Jørgensen 1993) har fundet betydende for børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft har fungeret som fokuspunkter under interviewene, og har på den måde været med til at skabe en løs struktur i interviewene.

Det har drejet sig om temaerne: Relationer, skole og uddannelse, kulturel identitet og tilhørsforhold, følelse af mening og sammenhæng i tilværelsen samt den generelle problemeksponering, børnene har været udsat for i deres opvækst.

Der er altså tale om interview, der har været inspireret af livshistorieinterviewformen, men som har været løst struktureret omkring projektets fokuspunkter.

2.6 Valg af informanter

Da det er børnene af de thailandske migranter bosat i Danmarks erfaringer, jeg ønsker indsigt i, er mine informanter valgt i denne gruppe.

Lindgaard skriver, at individets mestringsstrategi er påvirkelig helt indtil 30 års alderen (2002), idet der ofte indtræder kritiske faktorer i den tidlige voksenalder, som har betydning for individets generelle livsorientering (uddannelse, beskæftigelse, indgåelse af betydende parforhold og fødsler), som påvirker mestringsevnen. Derfor har jeg valgt at interviewe unge, i alderen 22-30 år, som har færdiggjort deres uddannelse eller på anden vis har påbegyndt deres voksenliv – f.eks. er blevet forældre.

Størstedelen af de unge thai'er mødes ikke i de formelle ”thaiklubber”. De mødes mere uformelt på restauranter, diskoteker o.lign. Det har derfor været vanskeligt at få kontakt til gruppen.

Udgangspunktet for valg af informanter har været strategisk selektion (Olsen 2002, s. 82).

Udvalgskriterierne har været, at der var tale om børn født i Thailand, som senere er migreret for at bosætte sig med deres mor i Danmark.

Mine informanter har jeg opnået kontakt til på forskellig vis. De første kontakter har jeg dels fået gennem antropolog Sine Plambech, der har forsket en del i det thailandske minoritetsmiljø, dels ved at opsøge en thaibokseklub på Nørrebro. Nogle informanter har så henvist mig til nye informanter,

men de henvisninger har ikke ført til nye henvisninger eller kontakter. Der har derfor ikke været tale om en egentlig sneboldsselektion (Olsen 2002, s.82).

Jeg har talt med i alt 9 informanter. Selvom jeg har ønsket at interviewe såvel kvindelige som mandlige informanter, og har søgt efter mandlige informanter bl.a. via thaibokseklubberne, har jeg udelukkende fået kontakt til kvindelige migrantbørn.

Det kan generelt siges, at den gruppe af informanter, jeg har fået kontakt til via Plambechs kontakt har været mere velfungerende og bedre socialt integreret end de informanter, jeg har fået kontakt til via bokseklubben målt på uddannelse, beskæftigelse, livstilfredshed og alder ved førstegangsfødsel. Informanterne er ankommet til Danmark i forskellig alder. De første er ankommet i 5-årsalderen, mens de seneste er ankommet i 15-årsalderen.

Nogle har levet adskilt fra moderen, inden de ankom til Danmark, mens andre er migreret med deres mor, som de også har levet med i Thailand inden migrationen.

Selvom der er tale om et begrænset informantmateriale, er der således stor forskel på deres opvækstbetingelser.

Informanterne er orienteret om, at jeg skriver speciale om thailandske migrationsbørns opvækstvilkår i Danmark, og at jeg i den forbindelse har været interesseret i at høre om deres personlige erfaringer.

Alle interview er optaget på diktafon, men to af interviewoptagelserne gik til, da en informants barn væltede et bord, så diktafonen gik i stykker. I de to tilfælde har jeg været nødt til at støtte mig til mine notater, som jeg renskrev lige efter interviewene.

2.7 Generaliserbarhed, reliabilitet og validitet

Kvale skriver, lidt ironisk, at der eksisterer en hellig treenighed mellem ovenstående begreber i moderne videnskab, samtidig med at han kritiserer begreberne for at ligge fjernt fra dagligdagens interaktioner. (1997, s.225)

I nedenstående afsnit, vil jeg forsøge at imødekomme Kvales kritik ved at beskrive den konkrete betydning de tre begreber har i forhold til indeværende speciale. Når jeg finder det vigtigt at præcisere betydningen af de tre begreber, er det fordi validiteten i kvalitativ forskning har været meget omdiskuteret (Kvale 1997, 226), hvorfor :

”et vigtigt mål for kvalitative undersøgelser er, at forskningen skal kunne opfattes som troværdig”

(Thagaard 2004, s.176)

2.7.1 Generaliserbarhed

Jævnfør kritisk realisme er al viden kontekstafhængig og således ikke umiddelbar generaliserbar. Det gælder i særdeleshed i samfundsfaglige spørgsmål, idet samfundet består af åbne strukturer, som det er umuligt at forudsige. Derfor bliver det også umuligt at forudsige fremtiden præcist, hvorfor man kun kan forklare eksisterende begivenheder og fænomener. (Buch-Hansen og Nilesen 2005, s. 31)

Det er også den erfaring Schultz Jørgensen har fra sin undersøgelse om danske risikobørn, hvor han konstaterer, at det ikke er muligt at forudsige, hvilke børn der oplever langvarige konsekvenser af at leve med belastninger i barndommen, mens han finder det muligt at påpege nogle generelle støttende og belastende faktorer, der har betydning for, om børn får langvarige konsekvenser af at leve med belastninger i barndommen. (1993)

Kvale skelner, med henvisning til R.E. Stakes, mellem tre former for generalisering. Det drejer sig om *naturalistisk generalisering*, som er baseret på personlig erfaring, *statistisk generalisering*, som omhandler formel og eksplicit proportionel viden og *analytisk generalisering*, som indebærer en velovervejede bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne fra en undersøgelse kan være vejledende for, hvad der kan ske i en anden situation. (Kvale 1997, s. 228)

Målet med dette speciale er at lave en ***analytisk generalisering***, hvor specialets konklusion om konkrete thailandske migrationsbørn kan være vejledende i forhold til, om de thailandske børn i Danmark udgør en særlig risikogruppe og hvilke belastende og støttende faktorer i opvæksten, der har betydning for udvikling.

2.7.2 **Reliabilitet**

Thagaard skriver, at konsekvensen af kvalitatives studiers indbyggede subjektivitet er, at troværdighed, eller reliabilitet, er bundet til åbenhed omkring indhentelse af data. I afsnittet om informanter, har jeg beskrevet, hvordan jeg har opnået kontakt til informanterne, og hvordan interviewene er fremkommet.

De optagede interview er transskriberede. Om transskription af interviewmateriale skriver Kvale, at der ikke findes:

”en sand objektiv transformation fra mundtlig til skriftlig form”

(Kvale 1997, s. 166).

Han skriver, at det derfor er rimeligt med en vis redigering og kondensering, så længe meningen af det sagte er bevaret. (Kvale 1997, s.171).

På baggrund af Kvales overvejelser har jeg valgt at udskrive interviewene i en kondenseret form, hvor pauser, indskudte ord som øhhh, ik´ o.lign. er skrevet ud. Jeg har endvidere sammenskrevet og redigeret for at sikre meningsbetydningen og lette læsningen.

Jeg har med, Kvales forbehold in mente, forsøgt at gengive informanternes informationer så objektivt og loyalt, som det har været mig muligt.

Thagaard skriver, at troværdighed endvidere kan styrkes ved at inddrage flere forskere i projektet. (2004, s. 186)

Jeg har skrevet alene, men jeg har drøftet projektprocessen med min studiegruppe, som alle arbejder, eller tidligere har arbejdet, med større projekter fra et kritisk realistisk perspektiv. Desuden har jeg indhentet råd og vejledning hos min vejleder lektor Helle Johansen.

2.7.3 Validitet

I et kritisk realistisk perspektiv er validitet i forbindelse med videnskab et relativt begreb, idet videnskab er en model eller teori om den virkelige verden og derfor ikke identisk med den virkelige verden. Det er dog ikke ensbetydende med, at al viden er lige valid.

At validitet er et relativt begreb i kvalitative undersøgelser støttes af Thagaard, der skriver, at det ikke er muligt at efterprøve kvalitative undersøgelser (2004, s.190), hvilket er et validitetskrav i en positivistisk videnskabstradition.

Om det skriver Kvale, at valid kvalitativ forskning derfor er baseret på validt forskningshåndværk, hvor:

”forskningsprocesserne er i sådanne tilfælde åbenlyse, resultaterne evidente og undersøgelseskonklusionerne overbevisende, sande, skønne og gode” .

(Kvale 1997, s.246)

For at sikre åbenhed i forskningsprocessen, som Kvale fordrer, har jeg redegjort for forskningsprocessen i de ovenstående afsnit. Ligesom jeg i analysen tydeligt vil angive, hvornår der er tale om informanternes tolkninger, holdninger, eller citater, og hvornår jeg tolker og analyserer. Jeg vil endvidere forsøge at sikre en gennemsigtighed i analysen via fyldige citater.

Thagaard skriver, at det er en vigtigt forudsætning for validitet, at forskeren redegør for sin egen position. (2004, 187 ff.). Afslutningsvis vil jeg derfor kort redegøre for min egen position.

Jeg blev bekendt med de thailandske prostituerede bosat i Danmarks livsvilkår via mit arbejde i Servicestyrelsen, og det er via rapporter om emnet, som jeg har læst i forbindelse med mit arbejde, at jeg fik kendskab til fagpersoners bekymring for de thailandske migranternes børn (Lisborg 2001, Spanger 2006). Da der således var tale om et litteraturstudie i forbindelse med mit arbejde, har jeg ikke haft personlige erfaringer eller kendskab til miljøet, inden jeg påbegyndte specialet.

Min position, må derfor karakteriseres som en "fremmed". Simmel fremhæver, at positionen som fremmed indebærer særlige fordele i forhold til at indhente viden om et felt. Simmel skriver, at der kan opstå en særlig nærhed eller fortrolighedsfølelse i relationen til en fremmed, fordi denne fremmede til trods for det fælles ikke har kendskab til ens fortid og øvrige relationer. På den måde får individet mulighed for at præsentere sig selv og sin problemstilling uden de fordomme, der normalt er tilknyttet individet.

Simmel beskriver det således:

"Han er friere, både praktisk og teoretisk, han har et mere fordomsfrit syn på forholdene, han bedømmer dem med mere almene, objektive idealer, og hans handlinger er ikke bundet til sædvane, pietet og antecendenser"

(Simmel 1998, s. 98).

Simmel beskriver det også som, at den fremmede står med "den objektives særlige attitude", som indebærer en særlig struktur af nærhed og afstand og af ligestilling og engagement.

Det betyder, skriver Simmel, at den:

"der drager videre: han mødes ofte af de mest overraskende afsløringer og bekendelse, der næsten får karakter af skriftemål om det, man skjuler omhyggeligt for sine nærmeste".

(Simmel 1998, s. 98)

Det er også den oplevelse, jeg har haft i kontakten til informanterne, som har fortalt om mange fortrolige og smertefulde erindringer i deres opvækst, som jeg ikke tror, at jeg ville have fået indblik i, hvis jeg var en del af det thailandske migrationsmiljø. Informanterne fortæller alle, at det thailandske migrationsmiljø i Danmark er præget af sladder, og en informant fortæller ligefrem, at hendes mor har advaret hende mod sladder i miljøet, og har anbefalet hende at holde sig ude af det thailandske minoritetsmiljø.

2.8 Sammenfatning

Formålet med specialet er at fremanalysere de generative mekanismer, der har betydning for de thailandske minoritetsbørns udvikling med henblik på at afdække, om de udgør en særlig risikogruppe.

Kritisk realisme er valgt som metateoretisk udgangspunkt for specialet. Følgelig er opgavedesignet tilrettelagt med udgangspunkt i kritisk realismes epistemologi og ontologi.

Der er derfor valgt teorier, der kan belyse sammenhængen mellem forskellige samfundsniveauer med henblik på at belyse, hvordan generative mekanismer på et niveau kan påvirke de thailandske børns udvikling på et andet niveau. Der er endvidere valgt teorier, som har fokus på sammenhængen mellem struktur og aktør.

2.9 Kapiteloversigt

Kapitel 1 indeholder indledningen og specialets problemfelt. Her redegøres for problemets relevans i forhold til socialt arbejde.

Kapitel 2 er en præsentation af projektets design og metode. Kapitlet indeholder en beskrivelse af specialets metateoretiske udgangspunkt og en kort introducerende beskrivelse af de teorier, der anvendes i specialet første gang. Kapitlet indeholder også en beskrivelse af, hvordan interview og analysen er blevet gennemført.

Kapitel 3 er et teoriafsnit. Her beskrives Bronfenbrenners udviklingsøkologiske teori samt de to mestringsteorier, der anvendes i specialet.

Kapitel 4 er en argumentation for det kategorivalg, der ligger til grund for analysen. Kapitlet indeholder en sammenfatning af relevante undersøgelser og forskning om børns modstandskraft og mestringsevne med henblik på at belyse de væsentligste faktorer, der har betydning for børns modstandskraft og mestringsevne, således at mestringsteorien kan omsættes til empirisk målbare størrelser, som kan anvendes i den konkrete analyse af de thailandske børns opvækstvilkår.

Kapitel 5 er en analyse af betydningen af de thailandske børns relationer. Det er her forældrenes særlige roller behandles. Det drejer sig om moderens forældrefunktion som minoritetsborger og tidligere ”langdistance-mor” samt stedfaderens særlige rolle som stedfar og ”kulturformidler”.

Kapitlet omhandler også en analyse af betydningen af børnenes øvrige netværk. Her behandles såvel relationen til de geografisk nære voksne i skole, institution m.m. samt relationen til de geografisk fjerne voksne i Thailand, som børnene tidligere har haft en geografisk og emotionel nær relation til.

Kapitel 6 er en analyse af beskyttende og belastende faktorer i forhold til børnenes skolegang og uddannelsesvalg. Her beskrives de særlige barrierer, børnene har oplevet som følge af deres thailandske baggrund såvel som de mestringsoplevelser, en del af informanterne har oplevet i forbindelse med deres skolegang.

Kapitel 7 er en analyse af, hvordan børnenes minoritetsstatus har påvirket deres udvikling og opvækstbetingelser.

Kapitlet indeholder både en diskussion af de generelle vanskeligheder ved at udvikle en to-kulturel identitet samt en diskussion af, hvorvidt det danske samfund har en særlig struktur som vanskeliggør integration.

Kapitel 8 er en analyse af de forhold, der har betydning for de thailandske migrationsbørns personlige konstitution.

Kapitel 9 er en opsamling af de pointer og konklusioner, der er beskrevet i de foregående kapitler. På baggrund af sammenfatningen i kapitel 9 sammenfattes en samlet konklusion af, hvorvidt de thailandske minoritetsbørn i Danmark udgør en særlig risikogruppe.

Kapitel 10 er et perspektiverende afsnit. Kapitlet indeholder dels en kort teoretisk diskussion af intersektionalitetsbegrebets anvendelighed som analyseværktøj i forhold til indeværende problemstilling. Desuden præsenteres socialfaglige tiltag, som vurderes at kunne støtte de thailandske minoritetsbørns udviklingsbetingelser i Danmark.

3 Teori

3.1 Udviklingsøkologi

Den amerikanske forsker Urie Bronfenbrenner udviklede teorien om udviklingsøkologi.

Udviklingsøkologi er en teori om menneskers udvikling, hvor det antages, at individet udvikles i samspil med sine omgivelser. Det antages, at der sker udveksling eller interaktion mellem individet og forskellige faktorer i omgivelserne, som påvirker såvel individet som omgivelserne.

For Bronfenbrenner er det ikke nok at erkende, at der eksisterer en sammenhæng mellem de forskellige niveauer. Teorien skal forstås meget konkret. Han understreger, at det er muligt at undersøge samspillet mellem individer og det omgivende samfund i hverdagslivet og dermed afdække den konkrete betydning af et individs interaktion med de omgivende niveauer, for det enkelte individs udvikling. (Meuvisse og Svärd 2004)

Ifølge Garbarino og Bronfenbrenner er det udviklingsøkologiske perspektiv tæt knyttet til et socialpolitisk engagement. (Meuvisse og Svärd 2004).

Ved at afdække belastningsfaktorerne i børnenes liv og indplacere og kategorisere belastningsfaktorerne i forhold til de forskellige samfundsniveauer, bliver det tydeligt, hvor man skal sætte ind, hvis man vil beskytte børnene i forhold til ophobning af belastningsfaktorer, som truer deres udvikling.

Når udviklingsøkologien inddrages i dette speciale er det fordi, teorien er et godt udgangspunkt i forhold til at konkretisere epistemologien fra kritisk realisme til brug i undersøgelser af sociale forhold.

Jævnfør Bronfenbrenners teori indgår individer i interaktion med det omgivende samfund på fire niveauer: **mikroniveau**, som omhandler det helt nære miljø, **mesoniveau**, som omhandler interaktionen mellem de forskellige nærmiljøer, **eksoniveau**, som omhandler forhold og interaktioner i miljøet omkring individet, som det ikke har direkte indflydelse på, f.eks. skole/kommune og det overordnede **makroniveau**, som beskriver samfundsforhold og overordnede værdier og normer.

Et eksempel på, hvordan beslutninger truffet på et niveau får betydning på et andet niveau er loven om ægteskabets varighed i forhold til at opnå permanent opholdstilladelse. Tidligere var kravet for permanent opholdstilladelse tre års ægteskab med en dansk statsborger. Loven er nu strammet, så kravet nu er syv års ægteskab for at opnå permanent opholdstilladelse i Danmark.

Kravet om ægteskab som grundlag for varig opholdstilladelse medfører en indbygget asymmetri i parforholdet, da kvinden er afhængig af mandens interesse i at bevare ægteskabet (Spanger 2006). Ved at øge kravet om ægteskabets varighed øges den tid, migranten er afhængig af sin danske ægtefælle. Det medfører igen en øget sårbarhed for de thailandske migrantbørn, idet moderen står svagere i forhold til at beskytte sine børn mod overgreb. (Spanger 2006)

Af eksemplet ses det hvordan beslutninger truffet på makroniveau har betydning på mikroniveau, og det ses også, at beslutninger truffet på et niveau kan have utilsigtede følger på et andet niveau. Bronfenbrenner mener dog ikke, at det kun er omgivelserne, der påvirker individet. Der er tale om en gensidigt samspil eller interaktion, hvor individet også påvirker sine omgivelser. Relationen mellem mor og barn er et område, og betydningen af det gensidige samspil og påvirkning er et område, som Bronfenbrenner har været særlig optaget af, fordi det i relationen mellem det lille spædbarn og barnets mor, bliver tydeligt, hvordan begge udvikler sig i interaktion med hinanden. Moderens moderrolle og kompetence udvikles på baggrund af barnets reaktioner, lige som barnets reaktioner tilpasses moderens omsorg.

Bronfenbrenners model er således en model, der tydeliggør, hvordan individ og struktur udvikles i et gensidigt samspil, og samtidig en model, der viser, hvordan kausale kræfter kan udvikles på et niveau for senere at vise sig på et helt andet niveau.

For at undersøge, hvorvidt de thailandske børn udgør en særlig udsat børnegruppe, må man altså have fokus på at undersøge de konkrete sammenhænge for individet eller den specifikke samfundsgruppe, og de særlige forhold på alle samfundsniveauer, der har betydning for børnenes udvikling.

Specialets omfang rummer imidlertid ikke mulighed for at lave en tilbundsgående analyse af forholdene på alle niveauer, der har betydning for børnenes opvækst.

Da thailandske minoritetsbørns opvækstbetingelser i Danmark endnu er et meget uafdækket område, bliver det det særlige og det unikke, dvs. mikro- og mesoniveau, der er i fokus i specialet. Særligt børnenes relationer analyseres, idet betydende relationer vurderes at have afgørende indflydelse for individers udvikling både i den økologiske udviklingsteori og i undersøgelser om børns udvikling af modstandskraft og mestringssevne, hvilket jeg vender tilbage til i næste kapitel. Bronfenbrenner mener da også godt, at man kan tage udgangspunkt i aspekt ad gangen, når man vil undersøge "microprocesses in a macroworld", hvis man blot er bevidst om, at alle niveauer har betydning for individers udvikling. (Meuvisse og Svärd 2004)

Rutter et. al. skriver, at ved at udføre sammenlignende undersøgelser på makroniveau, kan man registrere en sammenhæng mellem sociale tilhørsforhold og psykosociale risici, men da det ikke er alle børn, der vokser op med belastningsfaktorer i barndommen, der udvikler psykosociale vanskeligheder, er udsatte sociale tilhørsforhold ikke den variabel, der direkte udgør en risiko. (Rutter et. al. 1995)

For at afdække hvilke variabler, der udgør de generative mekanismer i de thailandske børns liv er det børnenes egen livshistoriefortælling, der er udgangspunkt for analysen, men meso- og makro-niveau inddrages også for at forstå, hvordan strukturer på meso- og makroniveau har betydning for børnenes udvikling – som i eksemplet med stramningen i kravet om ægteskabets varighed for varig opholdstilladelse.

Et andet vigtigt element i Bronfenbrenners teori er, at begreber ikke indeholder en forklaringsværdi i sig selv.

I stedet for at anvende ”sociale etiketter”, bør man undersøge, hvordan konkrete fænomener i konkrete situationer er med til henholdsvis at støtte eller hæmme barnet. (Meuvisse og Svärd 2004) Nyberg Sørensen skriver, at særligt i migrantfamilier, hvor man ofte forlader familiemedlemmer i lange perioder gælder, gælder det, at familien er en social konstruktion. (Nyberg Sørensen 2005) I tilfældet med de thailandske børn, der i de fleste tilfælde har været adskilt fra deres mor i en årrække for i stedet at blive passet af andre omsorgspersoner gælder det således i særlig grad, at det er vigtigt at være opmærksom på, at begreberne ”familie”, ”mor” og ”far” kan have en helt anden betydning end det har for en specialestuderende, der er opvokset med begge forældre i den samme forstad hele sin barndom.

Bronfenbrenner vurderer, at det er særdeles vigtigt, hvis man vil undersøge børns udviklingsmuligheder, at man udover at undersøge forældrenes kompetencer også undersøger de øvrige hæmmende og fremmende faktorer i børnenes mikromiljø, fordi fokus på støttende faktorer, såsom en god lærer, kan have en enorm betydning for barnets udvikling. (Bronfenbrenner 1980)

Udfordringen i dette speciale bliver således ikke kun at afdække den biologiske mors forældrekompetence, men at afdække hvilke faktorer, der har haft betydning for de thailandske børns udvikling og opvækst og at afdække, hvordan børnene definerer de betydende faktorer. Hvem opfatter børnene som signifikante voksne, og hvilke episoder oplevede de som særlige ”turning points”?

3.2 Mestring og modstandskraft

Af den økologiske udviklingsteori ses det, at belastningsfaktorer og sociale ”etiketter” har forskellig betydning for forskellige grupper og individer.

Teorier om modstandskraft og mestringsevne kan fungere som modeller til at forstå, hvordan og hvorfor potentielle belastningsfaktorer har forskellig betydning for forskellige individer. Fokus på udvikling af modstandskraft og mestringsevne, kan være en metode til at afdække, hvilke faktorer, der fungerer som risiciudløsende eller beskyttende variabler i børnenes opvækst.

Mestringsteori inddrager også det omliggende samfunds betydning for individers udvikling, og forskning med udgangspunkt i mestringsteori har haft særlig fokus på, hvordan andre forhold end forældre og forældrekompetence har betydning for børns udvikling.

Da de thailandske børns opvækst netop har været præget af skift i miljø og voksenrelationer, er mestringsteori særdeles anvendelig i forhold til at undersøge, hvorvidt børn med thailandsk baggrund udgør en særlig udsat gruppe, i det det i forhold til denne særlige gruppe er tydeligt, at der er mange andre faktorer end de biologiske forældre, der har haft betydning for børnenes udvikling. Schultz Jørgensen er en af de danske forskere, der har arbejdet med sammenhængen mellem belastningsfaktorer, modstandskraft og mestringsevne hos børn. Hans undersøgelse om risikobørn i Danmark er en klassiker indenfor forskning og arbejde med socialt udsatte børn. I rapporten sammenkæder Schultz Jørgensen belastningsfaktorers betydning for børns udvikling med børnenes modstandskraft og mestringsevne.

Siden har en række forskere undersøgt modstandskraft og mestringsstrategier hos udsatte skandinaviske børn. Det drejer sig bl.a. om Helle Lindgaard, der har skrevet en ph.d. om voksne børn fra familier med alkoholproblemer (2002) og Gjørnum, Grøholt og Sommerchild, der har skrevet almenlydigt om mestring hos socialt udsatte børn men med fokus på børn i familier med handicap (2000). For tiden er Marianne Skytte og Mimi Petersen i gang med et forskningsprojekt om mestring hos flygtningebørn i Danmark.

Mestringsteorier omhandler, som nævnt ovenstående sammenhængen mellem individ og det omgivende miljø. Mestringsteorier forsøger at forklare, hvorfor mennesker reagerer forskelligt på samme livsvilkår. Hvorfor nogle børn, der vokser op med belastende livsvilkår udvikler en modstandskraft, der bevirker, at de udvikler sig normalt, mens andre fejludvikles som følge af de belastende livsvilkår.

De to mestringsteorier, som anvendes i specialet er Lazarus og Folkmans mestringsstrategi, som omhandler håndtering af specifikke stressbelastninger og Antonovskys mestringsteori, som omhandler en mere generel livsorientering eller ”mestring af tilværelsen” (Lindgaard 2002, s. 97) De to mestringsteorier er valgt, fordi de beskriver hver sin del af mestringsprocessen. Mens Lazarus og Folkmans mestringsteori omhandler mestring i den konkrete stresssituation, så omhandler Antonovskys mestringsteori menneskers generelle mestringsevne – også kaldet som ”livsorientering”.

Der er lavet en del empirisk forskning om børns udvikling af modstandskraft med udgangspunkt i teorier om mestring.

Erfaringerne fra forskning om hvilke konkrete faktorer, der virker henholdsvis støttende og belastende for udvikling af modstandskraft og mestringsevne, vil blive inddraget med henblik på at ”oversætte teoretiske begreber til empirisk målbare størrelser” (Andersen 1998, s. 103), så de kan anvendes i den konkrete analyse til at vurdere de thailandske børns opvækstvilkår.

I specialet anvender jeg begreberne ”modstandskraft” og ”mestringsevne”. Når jeg anvender begge begreber, er det fordi begge begreber anvendes i litteraturen (Lindgaard 2002, Sommerchild 2000 og Schültz Jørgensen 1993), men også fordi begreberne ikke er helt overlappende. Mens begrebet mestringsevne dækker over individets evne til at håndtere en konkret krisesituation, og dermed er knyttet til Lazarus og Folkmanns teori om mestringsevne, så dækker modstandskraft over individets generelle evne til at håndtere modstand i livet, og er dermed knyttet til Antonovskys mestringsteori.

3.3 Antonovskys mestringsteori

Antonovskys mestringsteori, som han kalder SOC (sence of coherence), er en beskrivelse af hvilke forudsætninger, der er afgørende for vores generelle livsorientering eller ”mestring af tilværelsen”.

Antonovsky mener, at det, der er afgørende for, hvordan man klarer livet, er oplevelser af sammenhæng.

Det er tre vilkår, der skal være opfyldt for, at man oplever sammenhæng i livet.

Man skal have:

1. *sammenhæng og forståelse*; kunne forstå situationen og opleve verden som konsistent, struktureret, forudsigelig og til at skabe orden i.
2. *handleevne*; have tiltro til egen handleevne, at det er muligt at finde løsninger, tiltro til, at man har ressourcer til rådighed til at imødekomme problemer i livet. Ressourcerne kan være økonomi, personer, religion, intelligens og erfaringer.

3. *meningsfuldhed*; finde det meningsfuldt at forsøge at løse situationen, samt have en generel oplevelse af, at livet er meningsfyldt og værd at engagere sig i og hengive sig til.

(Gjærum m.fl. 2000, s. 59/Lindgaard 2002, s. 98)

SOC udvikles gennem erfaringer i barndom og ungdom indtil ca. 30 års alderen. Hvis man flere gange oplever, at ”ting falder på plads” og at ubekendte forklares tilfredsstillende, så er det med til at forstærke en følelse af *sammenhæng og forståelse*, hvis man oplever en passende mængde modstand, er det med til at forstærke ens *handleevne*, mens socialt værdifulde beslutningsprocesser, oplevelsen af at gøre en forskel eller være en vigtig brik i livet er med til at skabe en fornemmelse af *meningsfuldhed*. (Lindgaard 2002, s. 98)

SOC er en altså en påvirkelig størrelse helt ind i voksenalderen, idet den først er færdigudviklet i 30 års alderen.

Antonovsky mener, at modellen er gældende for alle kulturer, selvom indholdet i de tre forudsætninger, kan være kulturbestemt. Det, der er afgørende for, hvordan man klarer modstand, er generelt bestemt af følelsen af at have mulighed for at påvirke egne livsvilkår. (Gjærum m.fl. 2000, s. 60)

Sammenhængsfølelsen skal ikke forstås som et personlighedstræk, men heller ikke som en konkret mestringsevne. Det er en livsorientering, som medfører, at individer med en stærk sammenhængsfølelse ikke opfatter stimuli lige så stressende som personer med en svagere sammenhængsfølelse.

Antonovsky knytter mestringsevne til individers opfattelse af stimuli som enten fortrinsvis positive og udfordrende eller fortrinsvis negative og belastende. Han opfatter stimuli som neutrale, indtil de er oplevet af individet. Det er individets oplevelse af stimulus, der afgør om påvirkninger er henholdsvis positive eller negative.

Personer med en høj SOC vil i højere grad konfrontere potentielle stresssituationer og være fleksible i deres valg af mestringsstrategi. (Lindgaard 2002, s. 97 ff.)

Selvom SOC er en teori, der beskriver menneskers generelle livsorientering, har SOC således betydning for, hvordan individet mestrer specifikke stressoplevelser.

3.4 Lazarus & Folkmans mestringsteori

Lazarus og Folkmans mestringsteori omhandler menneskers håndtering af konkrete stressoplevelser.

I Lazarus og Folkmans mestringsmodel er individet en aktiv aktør, der interagerer med det omgivende miljø. Mestring forstås ikke som simpel problemløsning. Idet det ikke forudsættes, at alle problemer kan løses. Mestring skal derfor snarere forstås som problemhåndtering. Lazarus og Folkman inddrager, ligesom Antonovsky, individets subjektive vurdering i deres mestringsteori, men i modsætning til Antonovsky, definerer de mestringsprocessen som håndtering af den oplevede stresssituation. (Gjærum m.fl. 2000, s. 89 ff., Lindgaard 2002)

Ifølge Lazarus og Folkmans teori, gennemløber individer en udviklingsproces, når de oplever en potentiel stressfaktor:

1. **Primær vurdering**, hvad er meningen med denne situation? Hvordan vil den påvirke min trivsel?
2. **Sekundær vurdering**: Hvad kan jeg gøre, hvilke ressourcer er tilgængelige? (Ressourcer kan være såvel personlige som socioøkonomiske ressourcer)
3. **Valg af mestringsstrategi**. Mestringsstrategien kan enten være problemfokuseret (hensigten er at løse problemet) eller emotionelt fokuseret (hensigten er at lære at leve med problemet)
4. **Revurdering** på baggrund af resultatet. Eventuel nyt mestringsforløb.

(Gjærum m.fl. 2000, s. 86 ff, Lindgaard 2002, 89 ff.)

Lazarus og Folkmans model giver således en dækkende beskrivelse, af det konkrete forløb, et individ gennemløber, når det udsættes for en potentiel stresssituation.

3.5 Samspillet mellem Antonovskys mestringsteori og Lazarus & Folkmans mestringsteori

Som det fremgår af ovenstående omhandler Antonovskys mestringsteori generel livsorientering, mens Lazarus og Folkmans mestringsteori omhandler mestring i den konkrete stresssituation.

Når jeg har valgt at inddrage de to mestringsteorier, er det fordi jeg mener, at teorierne i kombination giver et dækkende billede af mit undersøgelsesfelt.

Mens Lazarus og Folkmans mestringsmodel giver en god beskrivelse af det forløb et individ gennemløber, når det præsenteres for en potentiel stresssituation, kan Antonovskys model forklare, hvorfor forskellige individer opfatter lignende påvirkninger forskelligt.

Jævnfør kritisk realisme er der en sammenhæng mellem de tre strukturer, det empiriske, det faktiske og det virkelige, der gør virkelighedens objekter til det, de er. (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s 25) Ved at undersøge de thailandske børns SOC får man en forudsætning for at forstå deres konstitution i forhold til at håndtere de belastningsfaktorer, de har oplevet i opvæksten og ved at undersøge

graden af belastningsfaktorer i opvæksten sammenholdt med deres mestringserfaringer, kan man få en fornemmelse af graden af deres SOC.

Denne sammenhæng er vigtig i forhold til udviklingen af socialt arbejde med socialt udsatte børn og unge.

Lindgaard skriver således om udviklingen af socialt arbejde med børn, der er vokset op i familier med alkoholproblemer, at der, hvor det ikke er muligt at minimere belastningsfaktorerne i børnenes liv, kan en alternativ social interaktion være at arbejde på at styrke børnenes mestringsevne gennem styrkelse af SOC. (Lindgaard 2002, s. 99).

Og Sommerchild skriver, hvordan hun anvender viden om familiers konkrete mestringsstrategier i tidligere stresssituationer til at styrke deres SOC, når de oplever nye stresssituationer. (Gjærum m.fl. 2002)

4 Kategorisering

Som det ses af ovenstående giver de to teorier en god forståelse af sammenhængen mellem de tre domæner. Begge teorier påpeger, at mennesker udsættes for mange påvirkninger (generative mekanismer), og at forskellige mennesker opfatter tilsvarende påvirkninger forskelligt, hvilket giver sig udslag i forskellige reaktioner, hvoraf det kun er nogle der fører til udløsning af mestringsstrategier (faktiske hændelser).

Da der er tale om teorier og modeller af verden gives der imidlertid ikke svar på, hvilke konkrete mekanismer eller faktorer, der oftest udløser faktiske hændelser. Ib Andersen skriver, at man er nødt til at *"oversætte de teoretiske begreber til empirisk målbare størrelser"*, hvis man ønsker at analysere et konkret fænomen (Andersen 1998, s. 103). Når der er tale om et felt, hvor man har et vist kendskab, kan man operationalisere sine teoretiske begreber og omsætte dem til spørgsmål, som man forsøger at indhente svar på i sin empiri. (Andersen 1998, kap. 4.)

Som nævnt tidligere har det i dette speciale været nødvendigt med en mere åben interviewform, hvor de unge fortalte frit om deres barndomserindringer, idet der er tale om et endnu uafdækket område, hvorfor det ikke har været muligt at operationalisere teorien til egentlige spørgsmål.

Konsekvensen af at jeg har valgt at anvende en forholdsvis åben livshistorieinterviewform er, at indholdet og vægtningen af de forskellige emner er forskellig i de forskellige interview.

For at skabe en vis struktur i forhold til analysen af interviewene, så sammenhænge i børnenes liv bliver mere tydelige, har jeg fundet det nødvendigt at skabe en analytisk ramme i form af meningskategorisering.

Mens dansk-thailandske minoritetsbørns opvækstvilkår og udviklingsmuligheder er forholdsvis ubeskrevet, eksisterer der mange undersøgelser, der beskriver de faktorer, der generelt har betydning for børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft.

Det er de undersøgelser, der er udgangspunktet for den ramme, der danner grundlag for analysen af de thailandske børns opvækst- og udviklingsbetingelser i Danmark i nedenstående kapitler.

4.1 Sekundær empiri om udvikling af mestringsevne og modstandskraft

Idet eksisterende undersøgelser danner ramme for min analyse, og dermed udgør en væsentlig forudsætning for analysen, vil jeg indledningsvis præsentere de undersøgelsesresultater, som har dannet ramme for analysen.

På baggrund af den stigende interesse om børns rolle som aktører er der lavet en del undersøgelser med henblik på at afdække, hvilke konkrete faktorer, der har betydning for børns udvikling af modstandsdygtighed og mestringsevne. Man taler om henholdsvis støttende og belastende faktorer. Ved at knytte udvikling af modstandsdygtighed og mestringsevne til beskyttelses- og risikofaktorer kan man oversætte de teoretiske begreber fra mestringsteoriene til empirisk målbare størrelser. Mens modstandsdygtighed og mestringsevne er karakteristiske, der er knyttet til den enkelte, og som kan variere fra person til person, så er beskyttelses- og risikofaktorer definerede som:

”genetiske, biologiske og psykosociale forhold i barnets indre og ydre verden, som henholdsvis øger eller hæmmer risikoen for psykosociale forstyrrelser”.

(Lindgaard 2002, s. 87)

Beskyttelses- og risikofaktorer er altså mere konkrete og målbare størrelser end modstandsdygtighed og mestringsevne.

Belastende faktorer, som også omtales som risikofaktorer, forstyrrer barnets normale reaktionsmønster, så barnet er nødt til at anvende sin tilpasnings- og mestringsevne. (Lindgaard 2002, s. 88).

Lindgaard skriver, at modstandskraft hos børn hænger sammen med mængden og graden af belastninger, samt individets respons på risikofaktorer.

En overbelastning af stressfaktorer kan have en negativ indvirkning på barnets mestringsevne. Det ser ligefrem ud til, at der er en multiplikativ sammenhæng mellem antallet af stressfaktorer og barnets risiko for fejludvikling. (Lindgaard 2002)

Beskyttelsesfaktorer forbedrer barnets reaktion på risikofaktorer, men derfor er beskyttelsesfaktorer ikke nødvendigvis positive eller behagelige oplevelser for barnet.

Både Lindgaard og Sommerchild skriver, at selvom stressfaktorer kan virke som en belastningsfaktor, er det dog ikke ensbetydende med, at stress bør undgås, idet stress i passende mængde er med til at styrke mestringsevnen. (Gjærum m.fl. 2000, Lindgaard 2002)

De beskyttende og belastende faktorer kan opdeles i overordnede kategorier. Nedenstående er en sammenfatning, af de kategorier som forskningen har fundet, som har størst betydning i forhold til børns udvikling af mestringsevne. Kategorierne omhandler både modstandskraft (SOC) og mestringsevne i forhold til specifikke stresssituationer, og der er både tale om beskyttende og belastende faktorer.

Sommerchild har på baggrund af empirisk forskning om børns mestring fundet, at der er to overordnede forhold, der gør sig gældende i forhold til børns udvikling af mestringsevne. (Gjærum m.fl. 2000)

Det ene forhold er knyttet til *tilknytning og relationer*. Den andet forhold er knyttet til *kompetence* samt *egne erfaringer af evner og færdigheder*.

Det ene forhold er således knyttet til struktur, mens det andet forhold er knyttet til individ, men som det ses af nedenstående er der en sammenhæng mellem de to forhold.

4.2 Tilknytning og relationer

Sommerchild angiver, at en grundlæggende ressource i forhold til udvikling af modstandskraft og mestringsevne er mindst én nær fortrolig i opvæksten. Det er vigtigst, men ikke afgørende, at barnet har en nær fortrolig i sine første leveår. Stabile nære relationer senere i livet kan genoprette tidligere savn af en manglende fortrolig i barnets første leveår.

Udover én nær fortrolig har kvaliteten i relationen til familien betydning for barnets udvikling af mestringsevne i følge Sommerchild, idet en familie kan tilbyde et netværk af støttende stabile voksne.

Familiens betydning for børns udvikling af mestringsevne er beskrevet af andre forskere. Lindgaard skriver, at en familie kan tilbyde struktur i form af forudsigelighed og entydige forventninger til barnet. Ritualer og rutiner samt samhørighed og generelt lavt konfliktniveau i en familie er med til øge barnets mestringsevner. Familiens evne til at tilbyde støtte til udvikling af selvstændighed ved at give barnet valgmuligheder og ved at være fleksibel i sin grænsesætning har betydning for barnets udvikling af mestringsevne. (Lindgaard 2002, s. 117 ff.)

Wolin og Wolin støtter også tesen om, at familien er væsentlig for børns udvikling af mestringsevne. De nævner fem områder af familiefungeren, der alle er kritiske for udviklingen af

modstandsdygtighed. Det drejer sig om *kerneidentitet*, herunder fællesskab, rutiner og forudsigelighed, *problemeksponering*, *rollefordeling*, at de voksne kan påtage sig ansvar for sig selv og børnene, *problemløsning*, *kommunikation*, særlig om tabuisering og fornægtelse. (Lindgaard 2002, s. 124)

Udover barnets nærmeste familie har barnets øvrige netværk betydning for barnets udvikling af mestringsevne. Sommerchild (2000) skriver, at børn i dag har et løsere netværk end tidligere. Deres netværk omfatter både familiens netværk men også de kontakter, barnet selv skaber i skole og daginstitution. Dermed får barnets øvrige netværk øget betydning for dets udvikling af mestringsevne. Fælles normer og værdier hos de forskellige voksne i sine lilleverden, styrker barnets udvikling af mestringsevne og modstandskraft, da det er med til at skabe overordnet mening i tilværelsen.

4.3 Betydningen af individets konstitution

Ovenstående var en beskrivelse af de relationer og ydre strukturer, der har betydning for barnets udvikling af mestringsevne, men mestringsteori bygger, som tidligere nævnt, på en antagelse om at individers udvikling sker i interaktion mellem individ og det omgivende miljø. Barnets udvikling er således præget, men ikke determineret af forældrenes og det øvrige netværks evne til at yde barnet omsorg. Barnets udvikling af mestringsevne er også afhængig af barnets personlige konstitution. Sommerchild skriver, at udover de ovennævnte vilkår for mestring, viser undersøgelser, at religiøst tilhørsforhold, tiltalende udseende og god forstand er med til at styrke barnets mestringsevne (Sommerchild i Gjærum 2000, s. 39-41)

Barnet kan endvidere opretholde et positivt selvbillede til trods for dysfunktionelle familierelationer ved hjælp af modstandsmekanismer som *indsigt og forståelse* i situationen, *uafhængighed*, således at barnet kan sætte grænser mellem sig selv og de malfunktionelle forældre, *relationer* til andre voksne eller jævnaldrende, *initiativ*, så barnet ser problemer som en udfordring, som de kan handle i forhold til, *kreativitet* i forhold til særlig problemløsning, *humor* kan hjælpe med at perspektivere tingene og *moral* så barnet evner at skelne mellem rigtigt og forkert. (Lindgaard 2002 s124 ff.)

4.4 Samspil mellem individ og omgivelser

Som det fremgår af ovenstående har såvel individets personlige konstitution som de omgivende faktorer betydning for individets udvikling af modstandskraft og mestringsevne, men der er ikke tale om to uafhængige størrelser. Undersøgelser peger på, at der en sammenhæng mellem

beskyttelsesfaktorer i individet og støttende og stressende faktorer i miljøet. Således, at børn der kan betegnes som modstandsdygtige, har en individuel konstitution, der bevirker at de vælger eller konstruerer omgivelser, der kan forstærke og støtte deres kompetencer. (Lindgaard 2002, s. 125) En del af de personlige kompetencer, der styrker barnets mestringsevne såsom initiativ, indsigt og forståelse m.m. styrkes i barnets positive relationer til andre.

Som det fremgik af afsnittet om mestringsteori, så er der en sammenhæng mellem SOC og mestringsevne i den konkrete situation. Barnets oplevelse af ”at kunne noget” styrker således dets evne til at håndtere konkrete stresssituationer. Om det skriver Sommerchild, at børn skal have opgaver, der harmonerer med deres muligheder, for at barnet udvikler en fornemmelse af ”at kunne noget”. Hun skriver, ”at kunne noget” er nært knyttet til det ”at møde og mestre modgang”. Børn kan godt opleve, at de kommer styrket ud af problemer, hvis problemerne står mål med barnets muligheder for mestring. (Sommerchild 2000)

Et andet vigtigt element er barnets oplevelse af at være til nytte, få og tage ansvar samt udfolde næstekærlighed, idet det er med til at styrke selvværdsfølelsen, så individet er bedre rustet til at møde og mestre problemer. (Sommerchild i Gjørnum 2000) For at udvikle selvværd, som er en forudsætning for mestringsevne, er det nødvendigt, at der er nogen, der tror på en og/eller, at man har positive erfaringer med mestring. (Lindgaard 2002, s.109)

Hvis vilkårene for mestring er opfyldt udvikler barnet selvværd. Selvværdsfølelse er en afgørende faktor i forhold til mestringsevne. Selvværd bygger på social identitet, fysiske karakteristika, og defineres som et individs tanker og følelser om sig selv. Disse tanker kan være overvejende positive eller negative, og det har betydning for en persons velbefindende (Lindgaard 2002, s. 108).

Selvværd ændres over tid. Således kan selvværdet øges ved succesoplevelser og mindskes ved fiasko (Lindgaard 2002, s109)

Som det ses af ovenstående er der en tæt sammenhæng mellem barnets personlige konstitution og faktorerne i det omgivende samfund.

Mens Lindgaard (2002) og Sommerchilds (2000) sammenfatning af betydende faktorer for børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne hovedsagelig bygger på udenlandske undersøgelser og litteratur, så har Per Schultz Jørgensen på baggrund af en række danske forskningsrapporter forsøgt at definere, hvad der kendetegner danske risikobørn. (Jørgensen 1993)

På baggrund af sin undersøgelse konkluderer han, at børn reagerer forskelligt på belastende vilkår, og at det ikke er muligt at forudsige, hvilke børn, der oplever langvarige konsekvenser af at leve med belastende vilkår i barndommen.

Shultz Jørgensen konkluderer bl.a., at børnenes reaktion afhænger af antallet af belastninger, barnets egen modstandskraft, tidligere erfaringer og mestringsstrategier samt støtten i barnets netværk.

Det er dog sådan, at jo flere belastningsfaktorer, barnet udsættes for i barndommen, jo større er risikoen for konsekvenser af belastningerne senere i livet.

I rapporten angiver Shultz Jørgensen, at de største belastningsfaktorer i børns opvækst, som er knyttet til fejludvikling er: **social-økonomiske problemer, familiemæssige vanskeligheder, kulturelle barrierer og skoleproblemer.**

Han peger samtidig på tre støttende faktorer, som støtter børnenes modstandskraft og mestringssevne. Det er **individets tillid til egen formåen, evne til at overskue situationen og mulighed for at opnå støtte i det omgivende netværk.** (Schultz Jørgensen 1993, s.28)

Konklusionen i Schultz Jørgensens undersøgelse om hvilke faktorer, der har betydning for børns udvikling af mestringssevne og modstandskraft, er meget lig de faktorer, Sommerchild (2000) og Lindgaard (2002) angiver som væsentlige for børns udvikling af mestringssevne hvilket støtter **Antonovskys** tese om, at hans **mestringsteori er uafhængig af kulturelle tilhørsforhold** (Gjærum m.fl. 2000, s. 60), hvorfor den er anvendelig i forhold til analyse og forståelse af thailandske minoritetsbørns udvikling af modstandskraft og mestringssevne.

4.5 Fokuspunkter for analysen

Når man sammenfatter erfaringerne fra danske og internationale undersøgelser om børns modstandskraft og mestringssevne, kan man konstatere, at de vigtigste faktorer i forhold til udvikling af mestringssevne er:

1. personlig konstitution
2. familiefaktorer
3. øvrige relationer i netværket
4. skole og uddannelse
5. minoritetsborger som risikofaktor
6. probleksponering
7. oplevelse af mening og sammenhæng

Det er altså de faktorer, eller variabler, i de thailandske migrantbørns opvækst, som det er væsentligt at få beskrevet med henblik på at få afdækket børnenes modstandskraft og

mestringsevne, hvorfor det er de faktorer, der danner grundlag for meningskategoriseringen i nedenstående analyse.

Derfor har jeg forsøgt at strukturere analysen i forhold ovenstående kategorisering. Der er imidlertid sammenhæng mellem de forskellige kategorier, hvorfor der vil forekomme visse overlap i analysen.

5 Familie og øvrige netværk

Dette kapitel indeholder en analyse af børnenes relationer og netværk. Som det fremgår af kapitel fire har tidligere undersøgelser om børns udvikling af modstandskraft og mestringsevne vist, at børns relationer har stor betydning for deres udvikling.

Børnenes relation til familie og det øvrige netværk behandles i samme kapitel, da der eksisterer en forbindelse mellem barnets relationer til familien og det øvrige netværk. Således kan andre voksne end familien udgøre den signifikante voksne i barnets liv (Lindgaard 2002). Det vurderes derfor, at børnenes samlede omsorgssituation bedst belyses ved at sammenholde analysen af børnenes samlede netværk i et kapitel.

Kapitlet indledes med en beskrivelse og analyse af børnenes relation til forældre og stedforældre, og udvides med en beskrivelse og analyse af betydningen af børnenes øvrige netværk.

De thailandske minoritetsbørn er opvokset med en familiestruktur, der adskiller sig meget fra den danske familiestruktur, hvor børn har mindst en gennemgående forældrefigur gennem hele opvæksten. Mange af de thailandske minoritetsbørn har boet hos andre familiemedlemmer end deres forældre i Thailand i deres første barndomsår, for senere at flytte sammen med moderen og dennes danske mand i Danmark (Spanger 2006). De thailandske minoritetsbørn oplever således at have forskellige forældrefigurer gennem opvæksten. Der er dels den voksne, som har varetaget forældrefunktionen, mens de boede i Thailand, der er den ”fjerne” mor bosat i Danmark, mens børnene boede i Thailand, den ”nære” mor, da børnene flytter til Danmark, den danske stedfar, den ”fjerne”/”fraværende” biologiske far og den ”fjerne” omsorgsperson i Thailand efter migrationen til Danmark.

I nedenstående kapitel analyseres de forskellige relationers betydning for de thailandske minoritetsbørns udvikling med henblik på at afdække om deres særlige omsorgssituation udgør en risiko for deres udvikling.

5.1 Den nye familiestruktur

De thailandske kvinder i Danmark repræsenterer en udvikling i migrationsmønstret. Hvor det tidligere var mænd, der migrerede for at forsørge deres familier, er der i de seneste år sket en stigning i den feminine migration (Nyberg Sørensen 2005, s.73).

Stigningen af kvindelige migranter har ført til en diskussion om betydningen af den feminiserede migration, og kvinders rolle og betydning for familien. Blandt forskere, der har beskæftiget sig med betydningen af kvindelig migration, er der stor uenighed om, hvilken betydning den kvindelige migration har for familiestrukturen og for de kvindelige migranternes børns udviklingsmuligheder. De fleste er enige om, at den kvindelige migration indebærer en redefinition af familiebegrebet, men der er stor uenighed om, hvorvidt kvindelig migration er ensbetydende sammenbrud i familien. (Nyberg Sørensen 2005)

De kvindelige migranter migrerer som oftest for at forbedre familiens økonomiske vilkår (Spanger 2006, Plambech 2007 og Lisborg 2001), men nogle forskere kritiserer migrantkvindernes *”manglende evne/mulighed for at udfylde deres traditionelle moderrolle”* (Nyberg Sørensen 2005, s.73). Nyberg Sørensen er en af de forskere, der argumenterer for, at der, som følge af den kvindelige migration, opstår en ny transnational familiestruktur, men at den feminine migration ikke er ensbetydende med familiens sammenbrud. (Nyberg Sørensen 2005)

Hvad enten man anser den kvindelige migration som en trussel mod familien, eller man som, Ninna Nyberg Sørensen argumenterer, vurderer, at kvindelig migration ikke er ensbetydende med familiens sammenbrud (Nyberg Sørensen 2005), er der ingen tvivl om, at migrationen har medført ændringer i den traditionelle familiestruktur, og at migrationen således har medført en ændringsproces i forældre/børnrelationen og de roller, familiemedlemmerne tillægges.

Det der er interessant i forhold til dette speciale er, hvilken betydning migrationen har haft for de thailandske børns udvikling.

Hvordan har migrationen påvirket relationen mellem de thailandske børn og deres forældre, og hvilke nye relationer og forældreroller er opstået som følge af migrationen?

5.2 Forældrekompetence

Både Sommerchild (Gjærum 2000) og Lindgaard (2002, s. 147) påpeger, at børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft er nært knyttet til forældrekompetence. Samtidig argumenterer begge for, at andre signifikante voksne kan varetage børnenes omsorgsbehov.

For at undersøge kvaliteten af de relationer, børnene har haft til signifikante voksne i deres opvækst, vil jeg indledningsvis diskutere forældrekompetencebegrebet.

Forældrekompetence er et kontroversielt og omdiskuteret begreb, særligt forældrekompetence knyttet til forældre med minoritetsstatus. (Weekendavisen 2008, s. 2)

Forudsætninger for god eller tilstrækkelig forældrekompetence vil derfor blive diskuteret i dette kapitel med henblik på at operationalisere dette meget omdiskuterede begreb til mere specifikke variabler, ligesom det vil blive diskuteret hvorvidt, det er mere hensigtsmæssigt at definere børns omsorgsbehov end forældrenes kompetencer og funktioner

Kari Killén er en af de fremtrædende skandinaviske forskere, der har forsøgt at definere forældrekompetence. Kari Killén skriver, at *"det er de kognitive og følelsesmæssige forældrefunktioner, der er de væsentlige"* (Killén 1991, s. 161)

På baggrund af forskning og litteratur om børns udvikling, har hun defineret syv forældrefunktioner, som hun finder centrale i forhold til børns udvikling.

De syv forældrefunktioner er:

1. Evnen til at opfatte barnet realistisk
2. Evnen til at danne realistiske forventninger om afhængigheds- og følelsesmæssige behov, barnet kan tilfredsstille
3. Evnen til at danne sig realistiske forventninger til barnets mestring
4. Evnen til at engagere sig i positivt samspil med barnet
5. Evnen til empati med barnet
6. Evnen til at prioritere tilfredsstillelse af barnets behov frem for sine egne
7. Evnen til at rumme egen smerte og frustration uden at skulle afreagere på barnet

(Killén 1991, s162)

Killéns forældrefunktioner nummer 1-5 ligger i forlængelse af de fund, Sommerchild har gjort om børns udvikling af mestringsevne, idet Sommerchild skriver, at det er vigtigt, at barnet har en nær fortrolig (forældrefunktion 4,5), og at barnet oplever en passende modstand, så det kan udvikle sin modstandskraft og mestringsevne (forældrefunktion 1,2,3). (Gjærum m.fl. 2000)

Marianne Skytte (2007) opponerer imidlertid imod, Killéns påstand om, at hendes syv centrale forældrefunktioner er centrale for børns udvikling uanset kulturel og historisk sammenhæng. Skytte anfører i sin kritik, at Killéns forældrefunktioner er etnocentriske. Hvis den påstand er gyldig, er forældrefunktionerne ikke anvendelige i forhold til vurdering af minoritetsforældres forældreevne. Skyttes kritik vil derfor blive diskuteret nedenstående.

Jævnfør kritisk realisme er al viden og alle forskningsresultater skabt i en historisk og kulturel kontekst. (Buch-Hansen og Nielsen 2005, s. 22) Så selvom Killén selv anfører, at hendes forældrefunktioner gælder uanset kulturel og historisk kontekst, så vurderes det ikke at være tilfældet for nogen viden jævnfør kritisk realisme, hvorfor universal generaliserbarhed heller ikke vurderes at være en forudsætning for, at viden kan anses for gyldig og anvendelig. Det der er væsentligt, er hvorvidt de syv forældrefunktioner er anvendelige og gyldige i forhold til genstandsfeltet.

Der er passager i Killéns bog, der kan tolkes etnocentrisk:

”Det er formodentlig rigtigt at sige, at forståelsen og forudsætningerne for en god børneopdragelse og –omsorg er bedre end nogensinde før. Informationsniveauet om børns udvikling og behov har gennem en årrække været højt i de nordiske lande. Men mange indvandrere kommer fra lande, hvor informationsniveauet er lavt”.

(Killén 1991, s. 161)

Skyttes kritik af Killéns etnocentrisme virker således berettiget, men derfor behøver Killéns fund om børns omsorgsbehov ikke at være ugyldige. Sammenlignet med resultatet af de internationale undersøgelser fra samfund, der er meget ulig Skandinavien, bl.a. Hawaii, som Lindgaard (2002) og Sommerchild (Gjærum m.fl. 2000) henviser til, angiver samme omsorgsbehov væsentlige, som de omsorgsbehov Killén har fundet væsentlige i sine skandinaviske undersøgelser.

Da flere undersøgelser med forskellige kulturelle referencerammer finder, at de samme omsorgsfunktioner er vigtige for børns udvikling, vurderes det derfor rimeligt at tage udgangspunkt i Killéns syv forældrefunktioner til trods for Skyttes indvending om etnocentricitet.

Hverken Killén eller de udenlandske undersøgelser peger dog ikke på, at det nødvendigvis er forældre, der skal varetage børnenes omsorgsbehov, selvom familien vurderes at være en væsentlig faktor i forhold til børns udvikling af mestringsevne.

Killéns forældrefunktioner vil derfor i specialet forstås som nødvendige omsorgsbehov varetaget af en nærtstående voksen.

For at imødegå Skyttes indvendinger om etnicitet, vil analysen lægge vægt på at afdække, hvilken betydning omsorgsfunktionerne har haft for informanterne i den konkrete kontekst.

På den måde skabes viden om omsorgsfunktionernes betydning i den konkrete kontekst. Det bliver også muligt at afdække hvilke voksne, der påtager sig de betydende omsorgsfunktioner i børnenes opvækst, herunder mor, stedfar, skolelærer, venners forældre m.fl.

Da det er børnene af de kvindelige thailandske migranter, der er i fokus i denne undersøgelse, tages udgangspunkt i børnenes beskrivelser af varetagelsen af omsorgsfunktionerne. Børnenes beskrivelser suppleres med sekundær empiri om thailandsk minoritetskultur i Danmark.

Undersøgelserfokus er hvorvidt, og hvem, der varetager omsorgsfunktionerne for thailandske minoritetsbørn bosat i Danmark med henblik på at afdække, hvorvidt de thailandske børn udgør en særlig gruppe af risikobørn.

Der er således ikke tale om en analyse eller en vurdering af thailandske mødre bosat i Danmarks forældrekompetence.

5.3 Adskillelsens betydning for relationen mellem mor og barn

En stor del af informanterne har været adskilt fra deres mor i en årrække i forbindelse med migrationen, hvor børnene er forblevet i Thailand, mens moderen er migreret. Nogle af børnene har set deres mor i forbindelse med hendes sommerferier i Thailand, andre har ikke haft kontakt til deres mor i årevis, inden de migrerede til Danmark. For en del af børnene er det således en fremmed kvinde, de flytter ind hos, når de kommer til Danmark, som er meget forskellig fra det idealbillede, børnene har bygget op i nogle tilfælde med støtte fra de thailandske slægtninge, de er vokset op hos. Selvom Nyberg Sørensen argumenterer for, at feminin migration ikke er ensbetydende med familiens sammenbrud, påpeger hun, at den feminine migration kan have stor betydning for relationen mellem de migrerede kvinder og deres børn. Mange migrerede kvinder efterlader deres børn hos slægtninge i årevis, mens de selv er i udlandet for at forsørge børnene. Det kan føre til et udvidet forældrebegreb, idet børnene ofte opfatter den slægtning, de bor hos som ”mor”, mens den biologiske mor bevarer sin følelse af moderskab i kraft af sin forsørgerevne- og ansvar. Nyberg Sørensen konkluderer, at migranter på den måde ændrer og omformulerer betydningen af forælderroller i et forsøg på at overkomme rumlig og tidlig adskillelse. (Nyberg Sørensen 2005)

Spanger beskriver i sin rapport om thailandske migranter bosat i Danmark, hvordan de thailandske migrantkvinders forælderrolle ændrer sig som følge af migrationen. Hun nævner et eksempel med en kvindelig migrant, der har overladt sine døtre i mormoderens varetægt, mens hun selv er migreret til Danmark. Kvinden har opgivet håbet om, at få sine børn til Danmark, men fastholder en hyppig telefonkontakt. Kvinden fortæller, at hun fungerer som en slags mægler mellem mormoderen og døtrene i forbindelse med uoverensstemmelser. På den måde forsøger hun at bevare

en betydende relation til børnene, som rækker udover den økonomiske relation. (Spanger 2006, kap. 2)

En stor del af de informanter, jeg har talt med i forbindelse med specialet, beretter, hvordan adskillelsen mellem dem og deres mødre har vanskeliggjort en tæt relation.

Om tankerne om at flytte op til den mor, hun ikke har set i mange år, fortæller en informant:

”Men et andet sted glædede jeg mig jo også til at prøve at bo hos min mor, for jeg havde aldrig prøvet det – jeg kunne i hvert fald ikke huske det.”

Om det reelle møde og vanskelighederne ved at flytte sammen med en fremmed kvinde fortæller hun:

”Det var meget svært. Vi har haft mange...jeg tror, at de første år, indtil jeg flyttede til Ålborg, der skændtes vi næsten hver dag. Det er jo ikke kun det, at hun ikke forstår mig. Vi kender heller ikke hinanden, for vi har jo ikke boet sammen. For det første kender hun ikke min personlighed. For det andet er jeg blevet teenager. Det gør det endnu sværere at finde ud af mig selv”.

Studier har vist, at der er en generel tendens til, at radikale sociale skift øger konflikter mellem børn og forældre. (Elder jr. 1995)

En anden informant fortæller, at hun har lagt mærke til, at thailandske migrantmødre ofte er ”hårde og kolde” overfor deres børn. Hun troede, at det var et kulturelt træk fra Thailand, indtil hun som voksen rejste til Thailand, og opdagede, at thailandske mødre bosat i Thailand har en anderledes varm relation til deres børn. Informanten fortæller, at det er hendes opfattelse, at mødrene er nødt til at gøre sig hårde for at forlade deres børn, og at det ødelægger noget i dem, som de ikke kan genoprette, når de forenes med børnene.

Samme informant fortæller om ankomsten til Danmark:

”Jeg kan huske, da jeg kom til Københavns Lufthavn, så stod der denne her store mand. Han havde sådan nogle store hænder – jeg havde jo aldrig set en hvid mand før. Det var min stedfar. Han sagde noget til mig på Thai, men jeg kunne ikke forstå, hvad han

sagde. Der stod også min mor og mine søskende, men jeg kendte ikke nogen af dem, for jeg havde jo boet hos min far.

Så tog vi hjem, og min bror og jeg vi legede lidt i sandkassen, og senere blev vi også gode venner, men jeg kendte ham ikke.”

Om relationen til moderen fortæller hun:

”Jeg var ligesom det sorte får, fordi jeg havde boet hos min far. Hun (moderen) var altid efter mig. Jeg kunne aldrig gøre det godt nok. Det var altid forkert”.

Både interviewene med informanterne og forskning om det thailandske minoritetsmiljø i Danmark (Spanger 2006) indeholder beretninger om, at relationen mellem mor og barn præges af den lange adskillelsesperiode, der ofte har været forbundet med migrationen.

Informanterne beskriver, hvordan konflikter i forbindelse med migration og ønsket om frigørelse vanskeliggøres af den nye skrøbelige relation til moderen.

Spanger beskriver vanskelighederne med at varetage omsorgen for de store børn, der kommer til Danmark fra kvindernes perspektiv. Hun skriver:

”Som tidligere nævnt har en af de kvindelige migranter, sendt datteren tilbage til Thailand. Formodentlig er det en af de muligheder, kvinderne kalkulerer med, hvis deres hverdagsliv er for problemfyldt og overskuddet til at tage sig af børnene er minimalt”.

(Spanger 2006, s. 32)

Ovenstående citat viser skrøbeligheden i relationen mellem de thailandske migranter og deres børn. En informant fortæller, at hendes mor, inden hun migrerede til Danmark arbejdede på barer og i restauranter i turistbyer for at kunne forsørge sig selv og informanten. Informanten fortæller, at hun altid savnede sin mor meget, når hun var væk, og at informanten, når moderen tog af sted efter kortere samværsperioder, altid var bange for at miste moderen for altid.

Selvom der i de fleste tilfælde har været længerevarende adskillelse mellem mor og børn, gælder det ikke for alle informanterne, jeg har været i kontakt med. I et tilfælde var det et krav fra moderen i forbindelse med ægteskabet med den danske mand, at børnene skulle migrere til Danmark sammen med hende.

I det tilfælde havde moderen besøgt sin kommende ægtefælle i Danmark et par gange uden børn inden den endelige beslutning om migration blev truffet, og i det tilfælde kunne moderen på den måde forberede børnene på det anderledes liv i Danmark.

I det tilfælde har børnene således kun oplevet kortere perioder af adskillelse, mens moderen var på ferie i Danmark for at besøge sin kommende ægtefælle.

5.4 Relationen mellem informanterne og deres thailandske migrantmødre

Under samtalerne med mine informanter er jeg blevet opmærksom på, at børnene opererer med to billeder af deres biologiske mor. Der er billedet, som tegnes af informanternes beskrivelse af den kvinde, som bor i Danmark, og så er der billedet, som tegnes i beskrivelsen af den kvinde, der en gang boede i Thailand.

Mens den mor, der bor i Danmark, i informanternes beskrivelse, ofte har haft svært ved at få en position i det danske samfund, og eventuelt har brug for børnenes støtte i forhold til at begå sig i det danske samfund, så var den kvinde, der en gang boede i Thailand smuk, veluddannet og/eller anerkendt i lokalsamfundet.

Om moderens status som lærer i Thailand fortæller en informant:

”...så havde hun et hus ved skolen, som vi boede i. Og den der venlighed fra folk fra landsbyen; der var sådan en stor respekt for lærere, og særlig nogen, der gad at komme helt derud for at undervise deres børn”.

Senere i interviewet fortæller samme informant om moderens erhvervsliv i Danmark:

”Men så har hun taget PGU, og har arbejdet som pædagogmedhjælper i – tror jeg nok – 5-6 år, og så var det for et år siden, så var der ikke så mange børn, og så blev hun fyret. Og min mor, hun har sådan en stolthed. I Thailand, hvis man bliver fyret, så er det fordi man er uegnet til at være der. Så vi (informanten og hendes søster) prøver at forklare hende, at sådan er det i Danmark: Hvis der nu ikke er en stilling til én, så bliver man fyret. Men så en måned efter, at hun havde fået at vide, at hun ville blive fyret – du ved, de har sådan en 3-måneders opsigelse – så kender hun nogle thai’er, som arbejder på fabrik, og så tænker hun at: ” nej, jeg siger op i stedet for at blive fyret”, for hun ville ikke have på papiret, at hun var blevet fyret. Så nu arbejder hun på fabrik. Og min søster

og jeg, vi var sådan: ej mor skriv ansøgninger, skriv ansøgninger, for det arbejde passer slet ikke til dig. Så siger hun; nej hun er glad for sit arbejde, og hun har også fået mange – hvad er det nu det hedder – gode kollegaer.”

Som det fremgår af casen er beskrivelsen af moderen i Thailand beskrivelsen af en veluddannet og anerkendt kvinde i lokalmiljøet, mens beskrivelsen af moderens i Danmark er en beskrivelse af en kvinde, der har vanskeligt ved at udnytte sine kompetencer, da hun kommer til Danmark, og som har svært ved at forstå de danske erhvervsforhold. Dels skal hun genuddannes, for at kunne arbejde indenfor det fagområde, som hun var uddannet og beskæftiget indenfor i Thailand. Dels er hun såret og uforstående i forhold til fyringen, og det er døtrene, der må forklare moderen om danske erhvervsforhold.

Det er mit indtryk, at informanterne opfatter billedet af ”den thailandske kvinde” som det ”ægte”. Det er billedet af den kvinde, moderen kunne været blevet, hvis hun ikke havde været udsat for de store omvæltninger i forbindelse med migrationen.

Det ses tydeligst i citatet, hvor informanten fortæller, hvordan hun og søsteren bliver ved med at opfordre moderen til at søge ansættelse som pædagogmedhjælper i stedet for arbejdet på en fabrik, fordi de ikke mener, at fabriksarbejder er en identitet, der er forenelig med deres billede af moderen, selvom moderen, ifølge informanten, er rigtig glad for fabriksarbejdet, fordi hun arbejder sammen med andre thai’er som hun kan udveksle sprog, kultur og minder med.

Det ses også af, at begge søstre har identificeret sig med moderens oprindelige beskæftigelse, og begge har uddannet sig indenfor samme eller beslægtede fagområder.

Opdelingen af den oprindelige/ægte stærke og smukke thailandske kvinde kan således fungere som støtte og forbillede i forhold til informanternes udvikling af identitet og selvforståelse.

Det kan være med til at styrke deres opfattelse af, at de selv er særlige og værdifulde, idet de kommer af noget særligt og værdifuldt.

Samtidig kan kontrasten mellem den idealiserede thailandske kvinde og den ”reelle” mor bosat i Danmark skabe grundlag for mange konflikter mellem mor og børn.

Bowlby, amerikansk børnepsykiater og psykoanalytiker, der har forsket i tilknytningsteori, beskriver, at børn hvis opvækst har været domineret af negative oplevelser i samspillet til sine nærmeste omsorgspersoner udelukker negative oplevelser fra sin arbejdsmodel for at kunne bevare en positiv indre arbejdsmodel af omsorgspersonen (Meuvisse og Svård 2004).

Man kan forestille sig, at noget lignende gør sig gældende for de thailandske børn, som har oplevet et svigt fra moderen i forbindelse med adskillelsen, og som for at bevare et positivt billede af moderen har skabt et idealiseret moderimago.

Nogle af informanterne beretter, hvordan de helt har fortrængt adskillelsen fra moderen. En informant fortæller, at hun ikke har nogen erindringer fra hun var 3 år, hvor moderen migrerede til Danmark og til hun var 7 år, hvor hun blev genforenet med moderen.

Ifølge Bowlby kan en sådan idealiseret indre arbejdsmodel være hensigtsmæssig på kort sigt, idet den skaber mulighed for at barnet kan bevare den nødvendige nære tilknytning til forældrene. På sigt skaber det idealiserede billede imidlertid problemer for individet, idet den indre arbejdsmodel skal støtte barnet i forhold til at danne relationer til andre senere i livet. (Meuvisse og Svärd 2004)

Mit datamateriale er for småt til at sige noget generelt om thailandske minoritetsbørns tilknytningsevne. Men de tre informanter, der har oplevet de største omsorgssvigt fra forældrene i form af alkoholmisbrug og generel manglende omsorgskompetence, har alle tre fået børn i en meget tidlig alder. To af de tre informanter var blevet skilt fra barnets far. I begge tilfælde boede børnene hos faderen, mens den tredje var ved at gå fra barnets far, som havde haft hovedansvaret for pasning af barnet, selvom barnet var tre måneder gammelt på interviewtidspunktet.

På trods af ovennævnte vanskeligheder i relationen mellem de thailandske migrantmødre og deres børn, samt mødrenes ringe kendskab til danske samfundsforhold skal det ikke forstås derhen, at thailandske mødre, nødvendigvis er dårlige forbilleder og rollemodeller for deres børn. Moen og Erickson, som har forsket i forældres betydning for børns udvikling af modstandskraft skriver, at mødres mestringsevne og modstandskraft er en ressource for børn. Mødre med god mestringsevne og stærk modstandskraft, kan fungere som forbilleder for deres børn, når de mestrer vanskeligheder. (Moen og Erickson 1995)

En informant fortæller, hvordan moderen opgav høj social status i Thailand i forbindelse med migrationen til Danmark. Efter nogle år i Danmark, ønskede den danske mand, at familien skulle flytte tilbage til Thailand. Moderen, som ikke mente, at hun kunne genvinde sin tabte position i Thailand ønskede ikke at flytte tilbage. Det var en medvirkende årsag til at parret blev skilt.

Kvinden, som hidtil havde gjort rent i ægtefællens rengøringsfirma, blev nu revalideret indenfor det fagområde, hun havde arbejdet med i Thailand.

På den måde blev moderen en rollemodel for døtrene, der både lærte, at de kunne sige fra i forhold til deres partner, og at de kunne skabe en social position i kraft af sig selv.

En anden informant fortæller, at hun var begyndt at ryge, men stoppede igen, da hun opdagede hvor ked af det, moderen blev, da hun blev bekendt med datterens rygevaner:

”Vi trængte lige til en cigaret, så vi skulle lige til at sige det til hende: Mor vi har noget at fortælle...Og så da vi fortalte det, så var hun bare sådan helt: I er jo voksne nu, og så må i gøre som det passer jer, men det var sådan, tårerne, de trillede ned af kinderne på hende. Men så holdt jeg op i to dage, men så begyndte jeg igen. Men det er bare sådan, at når jeg er hos hende, så ryger jeg ikke, for jeg synes, at det er synd for hende”.

En anden informant fortæller, hvordan hun viser moderen respekt ved ikke at give offentligt udtryk for uoverensstemmelser mellem hende og moderen:

”Selvom du er 30 år i Thailand, så er et nej bare et nej, hvis du hører det fra dine forældre, og så gør man bare som de siger. Og det tror jeg bare, at det er det jeg – heldigvis – har fået, at jeg gør bare sådan lidt mere det jeg selv synes end det hun (moderen) synes. Men altså af hensyn til at vise respekt, hvis der er andre mennesker, så siger jeg ikke noget. Så tror jeg ikke, at jeg ville sige hende imod, men jeg tror at min mor, hun kender mig jo ret godt...”

Ovennævnte eksempler viser både, at moderen kan fungere som forbillede, men også at børnene tillægger relationen til moderen betydning, og at de forsøger at undgå adfærd, der støder moderen eller gør hende ked af det. Det ses også, at datteren, der ikke siger sin mor imod offentligt har en forventning om, at moderen til gengæld kender datteren godt nok til at vide, at hun er uenig, selvom hun ikke siger noget.

Til trods for adskillelsen eksisterer der altså en betydende relation mellem mor og børn, hvor børnene, i hvert fald delvist, tilpasser deres opførsel i forhold til moderen.

5.5 Ægteskabet mellem den thailandske mor og den danske stedfar

Ægteskabet mellem den thailandske mor og den danske stedfar, er en faktor på mesoniveau, som både informanterne og forskning om det thailandske minoritetsmiljø tillægger stor betydning.

Da ægteskabet mellem den thailandske mor og en dansk mand er et særligt særkende ved netop denne børnegruppes opvækstforhold, er det væsentligt at få beskrevet de særlige forhold, der gør sig gældende i forhold til ægteskaber mellem thailandske kvinder og danske mænd.

Som nævnt tidligere er ægteskab med en dansk mand, den mest almindelige adgang til opholdstilladelse for thailandske kvinder. Kvinderne er derfor meget afhængige af forholdet til den danske mand. (Spanger 2006, s.17)

Siden 2006 er kravet om ægteskabets varighed skærpet, således at kvinderne skal være gift med en dansk mand i 7 år for at opnå varig opholdstilladelse i Danmark. Ægteskabskravet skaber en indbygget asymmetri i forholdet mellem ægtefællerne, idet kvindens opholdstilladelse er afhængig af ægteskabet. Det kan presse kvinden til at forblive i voldelige eller undertrykkende ægteskaber. Undersøgelser har vist, at der er en øget hyppighed af vold i ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder (Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen 2006).

Asymmetrien i ægteskabet forstærkes af mandens kendskab til de danske samfundsforhold og kvindens ringe kendskab til samme (Spanger 2006, s. 26) samt kvindernes ofte begrænsede sprogkunderskaber på dansk og engelsk.

Det er alt sammen med til at skabe en asymmetri i ægteskabet som kan have betydning for børnenes opvækstvilkår

Betydningen af asymmetrien beskrives af en af informanterne, der fortæller, at hun oplevede, at moderens særlige forhold til den danske stedfar påvirkede moderens omsorg for hende, idet moderen i konfliktsituationer mellem sin mand og hendes datter, informanten, oftest støttede sin mand. Informanten fortæller, at det er hendes opfattelse, at moderen støttede sin mand, fordi hun følte sig i taknemmelighedsgæld til ham på grund af ægteskabet og muligheden for migration.

Men Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen giver samtidig udtryk for, at magtbalancen ikke kan forstås entydigt som et forhold, hvor den udenlandske kvinde er underlagt sin danske ægtefælle.

I Baagøe Nielsen og Gitz-Johansens undersøgelse af ægteskab mellem danske mænd og udenlandske kvinder, giver nogle af mændene udtryk for, at de har følt sig "koloniseret" af deres thailandske hustruer og dennes veninder. Mændene fortæller hvordan de thailandske kvinder ofte besøger hinanden i grupper, hvor der spises thailandsk mad, tales thailandsk og spilles over længere perioder. Nogle af mændene i interviewet fortæller, at de ligefrem har følt sig fortrængt fra hjemmet, når hustruen havde besøg, og at det var en medvirkende faktor til ægteskabets afbrydelse. (Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen 2006)

En af de thailandske migrationsbørn bekræfter Baagøe Nielsen og Gitz-Johansens fund om, at de danske mænd også tilpasser sig deres thailandske hustruer. Hun fortalte, at hendes mor underviser danske mænd i thai på aftenskole. Informanten fortalte, at det drejede sig om mænd, der gerne vil have en tættere relation til deres thailandske ægtefæller, og som har opgivet håbet om, at hustruerne lærer sig dansk.

Ved at fastholde den thailandske kultur i hjemmet tvinger den thailandske kvinde således sin mand ud i en kulturel forvirring, ligesom den hun selv har oplevet i forhold til det omgivende samfund. På den måde kan kvinden påvirke magtbalancen i ægteskabet. Så selvom de thailandske kvinders kulturelle segregation kan sætte dem i en udsat position i samfundet, kan opretholdelsen af den thailandske kultur i hjemmet, styrke kvindens position i ægteskabet.

I specialet behandles asymmetrien i ægteskabet som en væsentlig sårbarhedsskabende faktor i de thailandske migrantbørns liv. Det gør det dels, fordi informanterne tillægger denne position betydning i forhold til deres opvækstbetingelser. Dels fordi andre undersøgelser har vist, at asymmetrien i ægteskabet har betydning f.eks. for kvindens udsathed for vold fra ægtefællen. Netop fordi det perspektiv har så stor vægt i specialet, er det vigtigt at påpege, at mændene, jfr. Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen ikke nødvendigvis tillægger deres egen rolle i ægteskabet, den magt forskere og informanterne tillægger rollen, og at mændenes fremstilling af ægteskabet viser, at i hvert fald en del af de thailandske kvinder formår at tilkæmpe sig en position i ægteskabet med den danske mand.

5.6 Relationen til stedfaderen

Da ægteskab er den hyppigst benyttede adgang til dansk opholdstilladelse, har størstedelen af de thailandske unge haft kontakt til en dansk stedfar, som har haft mere eller mindre betydning for deres identitetsudvikling.

Bronfenbrenner skriver, at udover bindingen til moderen er en signifikant faderfigur væsentlig for børns udvikling. Hans undersøgelser har vist, at børn udvikler sig bedst, når de har et forbillede af samme køn, og en forstærker af modsat køn. På baggrund af den undersøgelse, konkluderer han:

”En tre-personersmodel med to voksne af forskelligt køn er helt tydeligt bedre egnet som socialisationsmodel end en to-personersmodel, der kun består af mor og barn”

(Bronfenbrenner 1980, s. 100).

Det forudsætter imidlertid, at faderfiguren spiller en betydende rolle i familien. I familier, hvor faderen ikke spillede en betydende rolle, fandt Bronfenbrenner lignende mønstre som i familier med en fraværende far.

Det er derfor væsentligt at undersøge, hvilken betydning de thailandske minoritetsbørn tillægger stedfaderen.

De undersøgelser, der beskriver ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder, og de undersøgelser, der beskriver thailandske kvinders livsvilkår i Danmark, (Baagøe Nilsen og Gitz-Johansen 2006 og Spanger 2006), problematiserer stedfaderens rolle i børnenes liv.

Steen Baagøe Nielsen og Thomas Gitz-Johansens undersøgelse af ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder viser, at der ofte er konflikter i disse ægteskaber som følge af manglende gensidig kulturel forståelse, og at der er en overhyppighed af vold i netop disse ægteskaber.

Om mændenes rolle i forhold til kvindernes børn skriver Baagøe Nilsen og Gitz-Johansen, at der ofte er uoverensstemmelser i syn på børneopdragelse, og at mændene oplever, at det er svært at skabe en relation til kvindens børn. (Baagøe Nilsen og Gitz-Johansen 2006, s. 116 ff.)

Malene Spanger skriver, at børnene kan være belastede af konflikter og vold i ægteskabet, og at det kan være svært for såvel børn som stedfædre at skabe en gensidig relation, og at de thailandske børn endvidere er særlig sårbare i forhold seksuelle overgreb fra stedfaderens side. (Spanger 2006 s. 50)

Der er således ingen tvivl om, at relationen mellem de thailandske børn og deres danske stedfar rummer særlige udfordringer.

Samtidig besidder den danske stedfar et kendskab til den danske kultur og ofte også til den thailandske kultur. Derfor kan den danske stedfar være en støtte for børnene, idet han kan spille en rolle som kulturel ”vejviser” for børnene, fordi stedfaderen ideelt set har indblik i og forståelse for såvel den danske som den thailandske kultur, hvorved de thailandske børn har en potentiel støtte i forhold til integration, som andre minoritetsbørn ikke har.

Flere informanter fortæller, at stedfaderen har haft en positiv funktion i deres liv. Enten som kulturel formidler eller som mediator i forhold til konflikter mellem dem og deres mor.

Samtidig er relationen kendetegnet ved ikke at være særlig stabil eller bærende. Selvom mange af informanterne beskriver deres stedfar som en mand, der har gjort en stor indsats i forhold til at børnene skulle falde til og integreres i det danske samfund f.eks. ved at læse lektier med dem eller tage dem med på ture, så har næsten alle informanterne mistet kontakten til stedfaderen i forbindelse med moderen og stedfaderens skilsmisse, og i de tilfælde, hvor informanterne har

bevaret, eller genoptaget kontakten til stedfaderen, er der snarere tale om symbolsk relation til en fjern slægtning end en betydende relation til en faderfigur.

En informant, hvor moderen og stedfaderen er forblevet gift, og som er den informant, der har den tætteste kontakt til stedfaderen fortæller om relationen til stedfaderen, mens informanten boede hjemme:

”Han var rigtig god til at være den der mellemmand (mellem mor og datter) og sådan tale fornuftigt. Men det tog også tid for ham. Han skulle også lige indse, at han faktisk havde teenagebørn derhjemme. Han skulle brokke sig hele tiden: Vi hørte for høj musik, vi gik for lang tid i bad, vi ryddede ikke op efter os. Så de første fem år i Danmark var der sådan rimelig krig derhjemme. Lad os sige det sådan. Men selvom jeg siger krig, betyder det ikke, at jeg følte mig utryk derhjemme – slet ikke. Jeg følte mig tryk. Der var bare alt for meget uenighed. Jeg tror egentlig også, at det sker for mange danske familier, når der er teenagebørn”.

Men, selvom informanten understreger, at stedfaderen gjorde et stort arbejde for, at børnene skulle føle sig hjemme, så var der tale om en særlig relation, fordi han ikke var informantens biologiske far. Hun fortæller:

”Altså problemet var at vi boede længere væk end alle andre børn. Vi boede ikke i byen. Min mor havde ikke kørekort, og vi skulle ikke forstyrre min stedfar. Så hvis jeg ikke kunne få lov til at overnatte hos veninderne, så kunne jeg ikke tage af sted, for de gad ikke sådan noget med at stå op og køre ud og hente os om natten og sådan noget der.”

Om den nuværende relation til stedfaderen fortæller hun:

”Nu tror jeg egentlig, at jeg holder mere af ham end min rigtige far for at være ærlig. Jeg ser ham ikke sådan som en far, og jeg kalder ham også bare ved navn. Jeg respekterer ham som et voksent menneske, og jeg ved, at han mener det godt. Så jeg respekterer ham, som det han er. Men vi har aldrig haft sådan et far/datter-forhold, for vi prøver sådan at holde en vis afstand. Han siger jo selv, at han ser mig som en datter, men jeg ser ham

ikke som en far. Jeg ser ham som en respekteret mand, som jeg holder af, men jeg ved ikke, om det er fordi, jeg ikke ved, hvad et bånd mellem en far og en datter er.”

En anden informant fortæller, at stedfaderen ikke vidste, at hendes mor havde fire børn, da de blev gift og flyttede til Danmark. Han påtog sig alligevel forsørgeransvaret for børnene, og fik alle børnene til Danmark. Moderen fik senere et stort alkoholmisbrug, og blev skilt fra stedfaderen. Moderen boede herefter alene med børnene, men havde pga. af sit alkoholmisbrug og ustabile livsførelse (efterlod ofte børnene til sig selv, mens hun flyttede rundt hos forskellige mandlige bekendte) svært ved at varetage omsorgen for sine børn.

Stedfaderen lod derfor de tre yngste børn, herunder informanten, flytte hjem til ham, hvor han varetog omsorgen for børnene.

Efter at have boet nogle år hos stedfaderen, valgte informanten, da hun blev 13 år, at opsøge sin mor, som boede i København. Da hun vidste, at stedfaderen ville modsætte sig hendes ønske, stak hun af hjemmefra. Da hun kom ind til moderen, blev det imidlertid klart, at der kunne hun ikke bo, men efter den episode var hun ikke længere velkommen hos stedfaderen, som afskar alt kontakt til informanten, indtil denne genoptog kontakten som voksen.

De har nu sparsom kontakt, som hovedsageligt skyldes den fælles relation til informantens to ældre brødre, som boede hos stedfaderen barndommen ud.

I andre tilfælde skabes aldrig en relation mellem børn og stedfar. En informant fortæller, at hun flyttede på ungdomspension som 15-årig efter at have boet på gaden i en periode, fordi hun ikke kunne trives med sin danske stedfar, og fordi hun syntes, at moderen tog dennes parti som følge af en taknemmelighedsgæld over at være blevet tilbudt ægteskab og dermed ophold i Danmark.

En anden informant fortæller, at hun har haft et godt forhold til stedfaderen under opvæksten, men at hun mistede kontakten til stedfaderen i forbindelse med hans og moderens skilsmisse. Hun har nu, efter en årrække uden kontakt til stedfaderen, genoptaget kontakten til stedfaderen, som efter skilsmissen fra informantens mor har fået en ny udenlandsk kone.

Hun fortæller:

”Og nu er han gift med en filippiner. Og han havde ellers sagt: Aldrig mere! Og hun har børn på alder med mig og min lillesøster, da vi kom. Så det er ligesom historien går i ring ik’?”

Af den måde, hun beretter historien på, fremgår det, at børnene er en del af ”ægteskabspakken” med en udenlandsk kvinde, hvorved relationen ikke besidder det eksklusive eller unikke, som er en vigtig del af far/datter-relation.

Informantens søster fortæller om samme stedfar:

Ham har jeg ikke set i over ti år, men jeg har hørt fra ham, fordi min søster har kontakt til ham. Ikke sådan, at jeg ikke har haft lyst...jeg har bare ikke noget behov for det, tror jeg. Ikke, at jeg har noget imod det, men jeg gør heller ikke noget for det. Men altså vi har da snakket om, at det kunne være hyggeligt, at mødes til en kop kaffe og sådan snakke om gamle dage. Og det kunne da være meget hyggeligt, men altså ikke mere”.

Ovenstående er en beskrivelse af, hvor skrøbelig relationen er mellem de thailandske børn og den danske stedfader, selv når stedfaderen øjensynlig har haft de bedste intentioner.

Som det fremgår, er der forskel på stedfædrenes engagement i deres thailandske stedbørn, men det er fælles for alle relationerne, undtagen måske det første eksempel, er der ikke tale om en dybere stabil relation.

De fleste relationer ophører helt, eller udvandes i hvert fald, i forbindelse med skilsmisse mellem mor og stedfar. Relationen mellem de thailandske børn og den danske stedfar er således knyttet til ægteskabet.

Det fremgår dog også, at mændene i mange af tilfældene har gjort forsøgt at skabe en relation til de thailandske børn. Det vurderes derfor, at stedfædrene er en relation, som kan udvikles til en signifikant relation, som kan støtte børnenes opvækst i Danmark.

5.7 Informanternes relationer til egne børn

Blandt de tre informanter, der havde børn, boede børnene i de to tilfælde, hvor informanterne var blevet separeret fra faderen, hos deres danske far, mens den tredje fortalte, at faderen havde hovedansvaret for omsorgen af barnet. Det er atypisk, at fædre har hovedansvaret for omsorgen af mindre børn i forbindelse med skilsmisse. At informanternes børn i begge tilfælde af skilsmisse boede hos deres far er således udtryk for et aktivt valg, som kan antyde, at informanterne har haft svært ved at indgå i relation til deres børn.

Den tredje mor, som fortsat boede med barnets far, gav eksplicit udtryk for, at hun fandt plejeopgaverne i forbindelse med sin tre måneder gamle søn kedelige, og at hun var lettet over, at faderen påtog sig hovedansvaret for omsorgsopgaven.

I de tre ovennævnte tilfælde havde informanterne udover adskillelsen fra deres mødre i forbindelse med migrationen, været udsat for omsorgssvigt, moderens alkoholmisbrug og tidlig fraflytning fra hjemmet.

5.8 Øvrige relationer i Danmark

Der er ikke noget entydigt mønster i hvilke øvrige personer, informanterne beskriver som særlige vigtige i deres opvækst. Én beskriver en lærer som særlig betydningsfuld, fordi læreren fastholdt kontakten, da informanten flyttede hjemmefra i en tidlig alder, andre nævner venners forældre som betydende, fordi de kunne støtte og vejlede informanterne i forhold til valg af uddannelse, mens atter andre nævner kontakten til jævnaldrende som de vigtigste relationer.

Sammenfattende gælder det imidlertid, at informanterne skelner skarpt mellem deres relationer til etniske danskere og relationer til individer med thailandsk baggrund. De fleste af informanterne holder de to omgangskredse skarpt adskilt, og i de tilfælde hvor der er et vist overlap, er det kun blandt de ældste og tætteste venskaber.

Det er samtidig væsentligt at notere, at de informanter, der klaret sig bedst i forhold til uddannelse og erhverv, er de informanter, som har haft betydende relationer til både danskere og andre thai'er bosat i Danmark, og at denne relation har været støttet af deres forældre.

Det er hovedsagelig via relationen til etniske danskere, at informanterne er blevet orienteret om sociale rettigheder, uddannelsesmuligheder o.lign.

Men det er ikke sådan, at informanternes relation til etniske danskere udelukkende er præget af "kulturformidling". Størsteparten af de informanter, jeg har været i kontakt med har også haft nære venskabsrelationer til etniske danskere. Disse venskabsrelationer minder om venskabsrelationer mellem unge med samme etniske baggrund. De fester sammen, "shopper" sammen og drøfter kæreste-/forældre-/økonomiske problemstillinger. Hovedparten af informanterne fortæller imidlertid, at der er kulturelle barrierer i forholdet til de danske venner, som de ikke kan overvinde. Den hyppigst nævnte barriere er i forhold til forståelse af den thailandske forsørgerpligt overfor familien i Thailand.

For nogle har det været en lettelse at drøfte denne byrde med deres danske venner, som slet ikke bifalder familiens krav om forsørgelse, og derved støtter informanternes ønske om løsrivelse i

forhold til forsørgerpligter. Men de danske venners manglende indsigt i betydningen af forsørgerpligten, og det tab af ære, der er forbundet med at fraskrive sig forsørgerpligten, et tab der også rammer forældrenes ære, gør det samtidig svært at finde en anvendelig løsning på problemet i diskussionerne med de danske venner. De danske venner bruges således som ventil, men ikke til konfliktløsning.

Her har thai'ere større glæde af samværet med andre thai'ere, som oplever de samme konflikter og som kender den thailandske kultur indgående.

Jeg har udelukkende haft kontakt til kvinder, og det kan have betydning for, at temaet vedrørende forsørgeransvar har været særlig tydeligt, idet forsørgerpligten er knyttet til kvindelige familiemedlemmer.

En informant nævner, at hun gav sin ældre bror penge, mens hun selv ernærede sig af SU og studiejob, fordi han manglede penge, og at det førte til mange diskussioner med hendes danske veninde, som slet ikke kunne forstå omfanget af forsørgerpligten.

I det tilfælde var det vigtigt for informanten, at hun havde en thailandsk veninde i Danmark, som kendte til den thailandske forsørgerpligt og til den økonomiske situation, der er knyttet til at studere i Danmark. På den måde havde denne dansk-thailandske veninde alle forudsætninger for at forstå informantens vanskelige situation.

Informanten beskriver det således:

”Så jeg har virkelig talt med min (danske) veninde om det, fordi jeg er dybt ulykkelig over, at jeg arbejder i det offentlige, og derfor ikke tjener penge nok til at give til min mor, så hun kan bygge sit drømmehus. Og så min veninde, hun forstår simpelthen ikke – og jeg har kendt hende rigtig længe, i 15 år, tror jeg – så forstår hun ikke, hvorfor jeg skal være ulykkelig på min mors vegne. Det er jo hendes drøm. Det er ikke min drøm. Det er den der kulturting. For hvis jeg taler med mine thailandske veninder. De forstår det 100% og de vil bakke op om det.”

I samværet med andre thai'ere er det ofte det særlige thailandske, der dyrkes. Mange af informanterne fortæller, at de har stor glæde af det særlige sociale samvær, der er knyttet til thailandske middagsselskaber.

En anden informant beskriver forskellen mellem sine danske og thailandske veninder således:

”Det er sådan noget uforklarligt noget. Det kan man ikke forklare, men stemningen er selvfølgelig helt anderledes mellem den danske og den thailandske. ... Jeg ved ikke om du har prøvet at være sammen med en masse thai´er til sådan en grillfest? Jeg tror måske bare, at det skal prøves. Det er virkelig svært at forklare. Det er virkelig svært at sætte ord på”.

Udover at spise thailandsk mad sammen, ser de thailandske minoritetsbørn også thailandske film og ”soaps” sammen.

Informanterne giver alle udtryk for stor glæde ved deres relationer til andre thai´er, i hvis samvær de kan dyrke sprog, mad, kultur og diskutere kulturelle forskelle og konflikter.

Som det fremgår af ovenstående er indholdet af relationerne til de etnisk danske og de etnisk thailandske venner og bekendte forskellig. Mens minoritetsbørnene har mulighed for at dyrke deres kultur med deres thailandske venner, så er det via relationen til majoritetsbefolkningen, at de opnår vigtig viden om det danske samfund, kultur og uddannelsesmuligheder.

Derfor er begge relationer vigtige for børnenes trivsel og udvikling.

Flere af informanterne har fortalt, at de har oplevet, at der er forskel på de minoritetsbørn, der er opvokset i Jylland, og de børn, der er opvokset i Københavnsområdet. Således at det har været lettere, for de børn, der har boet i Jylland, at få betydende relationer i til majoritetsbefolkningen. De forklarer det selv med, at der er færre udlændinge i provinsen, og befolkningen derfor var venligt nysgerrige og interesserede i forhold til de nye fremmede børn.

5.9 Relationer i Thailand

Relationen til de pårørende børnene boede hos i Thailand, har ofte haft en særlig karakter, idet forholdet var præget af, at børnene var til ”låns”.

En informant fortæller:

”Det eneste jeg kan huske er, at jeg blevet opdraget anderledes end min fætter og kusine. Ja, jeg ved ikke, om det var fordi min fætter og kusine – det var jo deres egne børn. Så mig og min storebror – det var jo søsterens børn – så det kan godt være, at man ville opdrage dem så godt så muligt, så min mor ikke kommer og klager over noget”.

De fleste informanter beretter ligesom i den ovenstående case, at de havde mere frihed end deres jævnaldrende, mens de boede i Thailand.

Selvom informanterne oplyser, at de har haft mere frihed, og derfor har oplevet deres særstatus i Thailand som positiv, så kan den særlige rolle have haft betydning for omsorgspersonernes tilknytning og binding til børnene. Bronfenbrenner skriver, at det er væsentligt for børns udvikling, at relationen til de signifikante voksne er præget af det, han kalder ”irrationel binding” eller kærlighed, idet det er en forudsætning for, at et menneske er parat til at påtage sig alt det, der er nødvendigt for et lille barns udvikling. (Bronfenbrenner 1980). Af børnenes beretning fremgår det, at der har været forskel på relationen mellem dem og deres plejeforældre og relationen mellem plejeforældrene og deres biologiske børn. Det kan antyde, at der måske ikke har eksisteret en fuldkommen ”irrationel binding” mellem de thailandske minoritetsbørn og deres plejeforældre. Uanset, hvordan relationen har været mellem børnene og deres plejeforældre, så oplyser informanterne, at de i forbindelse med migrationen, enten helt har mistet kontakten til deres pårørende i Thailand, eller at de har mistet den nære relation til deres pårørende i Thailand. Nogen beskriver den tabte kontakt som en naturlig del af migrationen, mens andre beskriver den tabte kontakt som et stort tab.

En informant fortæller, at hun boede hos sin far, indtil hun migrerede til Danmark, som 6-årig. Herefter havde hun ingen kontakt til faderen, indtil hun kom til Thailand igen som 15-årig. Hun oplevede den tabte kontakt til faderen som et stort tab, og hun er meget glad for at hun har haft mulighed for at genoptage kontakten til faderen, som hun føler sig tæt knyttet til.

En anden informant fortæller:

”I starten havde jeg kontakt til dem (i Thailand), men så efterhånden, så gled forbindelsen, for så begynder vi at få venner i Danmark, og så synes jeg, at tiden, den går hurtigt” og om kontakten til den fætter og kusine, hun boede hos i tre år: ”De er jo næsten ti år ældre end os, så det er sådan lidt overfladisk. Det er ikke rigtig venindesnak – heller ikke med min moster”.

For denne informant har den tabte kontakt til de pårørende i Thailand tilsyneladende været en naturlig følge af migrationen, som hun ikke tillægger større betydning.

5.10 "Bun khun" -forsørgerpligten

Selvom den nære relationelle kontakt til slægtninge i Thailand er brudt, er der for nogle af informanterne knyttet store forventninger til dem i forhold til forsørgelse af såvel herboende familiemedlemmer, som til familiemedlemmer, der fortsat er bosiddende i Thailand.

Den thailandske familiestruktur er tæt forbundet med buddhisme med et begreb, der kaldes "*bun khun*", som betyder, at børn skal vise deres forældre taknemmelighed for det liv, de har fået. Sønnerne kan vise forældrene ære og taknemmelighed ved at være munke i en periode, men for døtrene medfører *bun khun*, at de skal forsørge deres forældre i alderdommen. Da begrebet er forbundet med ære, ligger der er særligt pres på kvinderne for at opfylde deres forsørgelsesforpligtelser, så de og familien ikke mister landsbyens respekt. (Plambech 2007, s. 68) For nogle af informanterne opleves forsørgeransvaret som en stor byrde.

En informant fortæller:

"Uanset hvor meget jeg brokker mig og skælder ud, så giver jeg ham (broderen) penge alligevel, for det er kultur. Har han brug for det, og har jeg dem til rådighed, eller lidt til overs, så giver jeg det til ham. Selvom jeg er dybt ulykkelig, og jeg kunne have købt et par sko selv, så giver jeg dem til ham".

Der er imidlertid også eksempler på informanter, der ikke opfatter forsørgerpligten som en byrde. Enten fordi, de har midlerne til at opfylde forpligtelsen, eller fordi de afviser at opfylde forpligtelsen uden at føle skyld i den anledning.

Om det fortæller den ene informant:

"Jeg sender ikke penge til min far i Thailand. Jeg har ikke behov. Jeg har gjort det før, og jeg gør det gerne igen, men det er ikke noget, jeg føler, at jeg skal".

En anden informant fortæller:

"Jeg er glad for at blive spurgt (om økonomisk bistand). Man bliver da glad, hvis man kan hjælpe nogen. Og min far, han spurgte overhovedet ikke. Og når jeg sender penge til ham, så siger han, at jeg skal huske at bruge penge på mig selv, og at han ved, at

udgifterne i Danmark er meget høje. Og så siger jeg: Nej jeg arbejder meget, så jeg har råd til det”.

Nyberg Sørensen skriver, at den transnationale familie, ligesom andre familier, bygger på sociale konstruktioner eller ”forestillede fællesskaber, og at disse forestillede fællesskaber ligefrem kan forstærkes af bevidstheden om, at et familiemedlem har forladt det kendte for at forsørge den tilbageblevne familie. (Nyberg Sørensen 2005)

Dette bekræftes af flere danske undersøgelser om thailandske migranter bosat i Danmark (Spanger 2006, Plambech 2007), der beskriver, hvordan kvinderne fastholder en tæt og omkostningskrævende kontakt med deres familier under migrationen. De fleste kvinder, der er migreret til Danmark har daglig telefonisk kontakt til børn og/eller forældre, der er bosat i Thailand, og de rejser på længerevarende besøg til deres landsbyer hvert eller hvert andet år alt efter økonomisk formåen.

De huse, de thailandske migrantkvinder får bygget for penge, de har tjent i Danmark, bliver symboler på kvindernes opfyldelse af ”bun khun”, men også på deres succes som migranter. (Plambech 2007)

Forsørgerpligten kan således skabe et bånd mellem migranterne og deres pårørende i Thailand, og det kan være derfor, at nogle af informanterne beskriver det som en glæde at opfylde forsørgerforpligtelsen.

Flere af informanterne fortæller, at de er selektive i forhold til, hvem de vurderer er omfattet af ”bun khun”.

Oprindeligt er forsørgerpligten knyttet til forældre uafhængigt af ens følelser for forældrene, men flere af informanterne er påvirket af den vestlige familiedefinition, og afviser at forsørge en far, de aldrig har kendt.

En informant beretter således:

”Det er noget andet, for jeg elsker min storebror. Jeg vil ikke sige, at det er det samme som min far, for jeg kender ham ikke. Jeg ved, at det er ham, der er biologisk far. Men når man ikke har ikke det der forhold eller bånd mellem hinanden, så man kan ikke sige, at ham vil jeg gerne dø for eller hjælpe alt, hvad jeg kan. Det er virkelig to forskellige ting, selvom den ene er storebror, og den anden er far, men jeg kan tydeligt se, at jeg vil

gøre alt for min storebror, men jeg kan ikke gøre det for min far. Der er forskel. Det er der.”

Så når Nyberg Sørensen skriver, at familien bygger på sociale konstruktioner eller forestillede fællesskaber (Nyberg Sørensen 2005), så er det tydeligt, at en del af de thailandske migrantbørn tillægger familien og forsørgeransvaret en anden betydning end der er tradition for i Thailand. De er således præget af den vestlige familiekonstruktion, hvor den følelsesmæssige relation er vigtigt. At der er sket en påvirkning af den danske opfattelse af en ”familie” ses i det nedenstående citat fra samme informant:

”Min thailandske veninde, hun er helt forarget over, at jeg ikke har kontakt med ham (faderen). Hun siger: Nej, hvordan kan du ikke have kontakt med ham, og du ender i helvede nærmest. Altså, du skal respektere dine forældre, du skal bevare kontakt og du skal forsørge dem”.

Men informanten fastholder, at hun ikke vil forsørge en mand, som hun kun har en biologisk relation til.

På den måde ses det, hvorledes forsørgelse af familiemedlemmer i oprindelseslandet er med til at definere familiefølelse.

Når den ene informant beretter, hvordan hun må undvære sko, fordi hun skal forsørge sin voksne bror, så kan det med ”danske øjne” virke helt urimeligt. Hvilket pigens danske veninder da også giver udtryk for. Pigen viser imidlertid, at hun er i stand til at fravælge forsørgerpligten, hvis hun finder den meningsløs, idet hun afviser at forsørge sin far, selvom hun er under stort pres fra sin thailandske omgangskreds. Så når hun vælger at forsørge sin bror, selvom det medfører store afsavn for hende, må det være fordi, det har betydning for hende.

Sommerchild (2000) skriver, at det er vigtigt for børns udvikling af mestringsevne, at de har en fornemmelse af, at de har en funktion i familien. På den måde kan ”bun khun” være med til at styrke de thailandske børns mestringsevne, selvom det, efter danske normer, umiddelbart virker urimeligt, at de skal forsørge en rask og voksen søskende.

Sommerchild (2000) understreger dog også, at det er vigtigt, at individer ikke udsættes for større opgaver end de kan mestre, da det er med til at svække barnets tiltro til egen mestringsevne. På den måde kan ”bun khun” opleves som en stor belastning for de unge, der ikke kan leve op til

forsørgerforpligtelsen, jævnfør den pige, der oplyser, at hun er ulykkelig over ikke at kunne finansiere moderens husbyggeri i Thailand, selvom pigen efter danske standarder har klaret sig godt uddannelses- og erhvervsmæssigt.

5.11 Sammenfatning

Af ovenstående ses det, hvordan faktorer på alle fire samfundsniveauer har betydning for kvaliteten og betydningen af børnenes relationer.

På makroniveau er forskellene på kvinders økonomiske muligheder i Danmark og i Thailand betydende for deres valg om migration. At kvindernes eneste migrationsmulighed ofte er indgåelse af ægteskab med en dansk mand medfører, at kvinderne ofte er nødt til at migrere alene i en periode, inden de i nogle tilfælde senere kan blive familiesammenført med deres børn.

På eksoniveau har koncentrationen af migranter i lokalmiljøet betydning for børnenes relationer til henholdsvis etniske danskere og thai'er fra det thailandske minoritetsmiljø i Danmark.

På mesoniveau har forholdet mellem moderen og stedfaderen betydning for børnenes relation til begge. Og forældrenes relation er påvirket af ægteskabsreglen, som er besluttet på makroniveau. På mikroniveau er børnenes relation til moderen påvirket af adskillelsen.

Ovenstående er blot udvalgte eksempler, der har til hensigt, at understrege de forskellige samfundsniveaues betydning for børnenes udvikling.

Nedenstående er en sammenfatning, af de konkrete fund, jeg har gjort i analysen af interviewmaterialet, og hvilken betydning børnenes særlige opvækstvilkår har haft i forhold til deres udvikling.

Det er generelt kendetegnende for informanterne, undtaget søskendeparret, at deres opvækst har været præget af flere og afbrudte relationer til signifikante voksne.

Børnene har som minimum boet hos en slægtning i Thailand, som de er blevet adskilt fra ved migrationen til Danmark. Alle informanter har i en periode mistet kontakten til de pårørende, de boede hos i Thailand i forbindelse med migrationen, selvom nogen har genoptaget kontakten som voksne.

Det fremgår, at børnenes relation til signifikante voksne generelt er skrøbelig som følge af de brudte relationer, og at adskillelsen fra moderen har vanskeliggjort den tætte binding, der opstår, som følge af forstærkning i samværet mellem mor og barn. Det er således sandsynligt, at de forskellige omsorgspersoner i de thailandske børns opvækst kan være en belastende faktor for deres udvikling, og derved udgør en risiko for barnets udvikling.

Samtidig ses det også, at det er muligt at genetablere relationen mellem mor og barn, og at vanskelighederne i relationen kan støttes i barnets eller moderens relation til andre støttende voksne. Det ses også, at indholdet i relationen til migrantbørnenes thailandske relationer adskiller sig fra indholdet i relationen til deres danske relationer.

5.12 Teoretisk perspektivering

Jævnfør empiriske undersøgelser om børns udvikling af mestringsevne og modstandskraft er en signifikant voksen i børnenes opvækst nødvendig (Sommerchild i Gjærum et. al. 2000).

Betydningen af en manglende signifikant voksen i barnets tidligere opvækst kan mindskes, hvis barnet etablerer en god relation til en signifikant voksen senere i opvæksten.

Flere af informanterne beskriver, at de har haft vanskeligt ved at etablere en relation til deres mor i forbindelse med migrationen på grund af den lange adskillelse.

Bronfenbrenner har beskrevet betydningen af henholdsvis en eller flere signifikante voksne i barnets første leveår. Han skelner mellem *monomatrisk* og *polymatrisk* familiestruktur. I den monomatiske familiekultur bliver barnet kun plejet af en person, mens barnet i den polymatiske familiestruktur har mere end en moderfigur til rådighed – oftest i form af slægtninge som tanter, bedstemødre eller ældre søskende. Undersøgelser har vist at forskellen i de to familiestrukturer påvirker såvel børnene som deres mødre. Børn, der voksede op i en monomatrisk familiestruktur havde generelt lettere ved at skabe kontakt til andre personer, de blev mindre urolige i fremmede miljøer, og de viste mere positive interaktion med moderen end børn, der var vokset op i en polymatrisk familiestruktur. Blandt mødre fandt man, at mødre i de polymatiske familiestrukturer var mere fjendtligstillede, dominante og afhængige i mellem menneskelige relationer. (Bronfenbrenner 1980).

Bowlby har forsket i betydningen af en tæt og tidlig kontakt mellem mor og børn. Han har også forsket i betydningen af adskillelse mellem mor og barn i barnets tidlige leveår.

Bowlby fandt, at børn, der ikke etablerer en tæt kontakt til en signifikant voksen i sine første leveår har svært ved at skabe tætte relationer som voksen. (Atkinsom m.fl. 1996). Han fandt endvidere, at separation, omsorgssvigt og forsømmelse fra den signifikante voksen i de tidlige børneår kan give problemer i voksenlivet (Meuvisse og Svärd 2004).

På den måde bliver adskillelsen, og den deraf følgende skrøbelige relation mellem de thailandske migrantmødre og deres børn en belastningsfaktor i børnenes liv, som forstærkes af, at børnene separeres fra de signifikante voksne, som har haft betydning for børnene under deres opvækst i

Thailand. For mange af børnene kappes denne kontakt fuldstændig i forbindelse med migrationen til Danmark.

Ifølge Bowlbys forskning har udskiftningen og separationen fra signifikante voksne i de thailandske børns liv altså stor betydning for deres udvikling og evne til at skabe relationer senere i livet.

På baggrund af oplysningerne fra informanterne sammenholdt med Bowlbys tilknytningsteori, kan man formode, at de thailandske børns tilknytningsevne præges af adskillelsen, og at effekten i nogle tilfælde er blevet forværret af omsorgssvigt fra moderen, efter at børnene er kommet til Danmark.

Det er imidlertid ikke et emne, der har været berørt særligt i interviewene, og det giver derfor ikke mulighed for yderligere analyse af de thailandske børns tilknytningsevne.

Børnene har været udsat for store kulturelle omvæltninger i forbindelse med migrationen. Schütze påpeger, at sociale og kulturelle omvæltninger i menneskers liv, som de ikke selv føler sig som herre over, påvirker udviklingen af deres identitet og sociale interaktioner. (Andersen og Larsen 2001)

Kriser og belastningsfaktorerens betydning øges, hvis der er en negativ social interaktion mellem børn og forældre, og hvis barnet oplever manglende social støtte. Werner og Smiths forskning har vist, at det er væsentligt for børns udvikling, at de har mindst én nær voksen, som kan yde støtte og fungere som forbillede for børnene. (Meuvisse og Svärd 2004)

Da mange af børnene har oplevet, at de er flyttet hen til en mor, som de ikke kendte i forbindelse med migrationen, fordi mor og børn ofte havde været uden kontakt i en årrække, kan man formode, at krisen i forbindelse med migrationen forstærkes, idet børnene oplever, at de i forbindelse med migrationen, har mistet de signifikante voksne, der kunne have støttet dem i den kulturelle omvæltning.

Varigheden af adskillelsen mellem mor og barn samt barnets alder ved ankomsten til Danmark, har betydning for relationen mellem mor og barn.

Om udviklingen af systemet af binding og interaktion skriver Bronfenbrenner:

”At den udstrækning, hvori et sådan system kan udvikles og opretholdes, afhænger af de ydre sociale strukturer, nemlig af i hvor vid udstrækning disse strukturer åbner plads, tid, eksempel og forstærkning for et sådant system og for dem, som deltager i det.”

(Bronfenbrenner 1980, s. 98).

Relationen mellem mor barn påvirkes således af den tid, de er sammen. Relationen mellem mennesker udvikles over tid, ved at individerne i relationen – her mor og barn – gensidigt tilpasser sig hinanden. Samvær forstærker denne tilpasning, mens adskillelse svækker den gensidige udvikling og tilpasning, hvorved relationen svækkes.

Selvom Bronfenbrenner påpeger, at polymatrisk familiestruktur i forhold til spædbørnspleje kan være en belastningsfaktor i forhold til børnenes udvikling, betyder det ikke, at han mener, at børns betydnende relationer til andre voksne generelt er en belastningsfaktor for børns udvikling – tværtimod. Bronfenbrenner skriver:

”Børn har brug for mennesker for at blive menneskelige”.

(Bronfenbrenner 1980, s.104)

Bronfenbrenner mener ligesom andre forskere, at børns netværk udvides med alderen. Derfor har børnenes alder ved ankomsten til Danmark også betydning for, hvordan relationen mellem mor og barn udvikles. Hvis børnene ankommer til Danmark i teenagealderen er det typisk relationen til jævnaldrende, der har stor betydning, hvorfor forældrenes rolle og indflydelse på børnene er mindre end hos yngre børn. Michael Siman fandt i en undersøgelse af amerikanske børn mellem 12 og 17 år, at i denne aldersgruppe var kammeraters indflydelse langt større end forældrenes.

(Bronfenbrenner 1980)

At børns øvrige relationer har stor betydning for deres udvikling er påvist i flere undersøgelser (Bronfenbrenner 1995, Somerchild 2000 og Lindgaard 2002).

Af interviewene med de thailandske migrationsbørn fremgår det da også tydeligt, at børnenes forskellige relationer besidder forskellige kvaliteter, som alle har betydning for børnenes udvikling. Selvom børnenes thailandske relationer, herunder relationen til mor er belastet af de thailandske voksnes ofte manglende kendskab til danske forhold, og dermed deres mulighed for at vejlede barnet i forhold til danske samfundsforhold, betyder det ikke, at børnenes thailandske relationer er værdiløse, idet de thailandske relationer er med til at styrke børnenes identitetsfølelse, hvilket er særdeles vigtigt i forhold til at udvikle mestringsevne og modstandskraft. Samtidig er det vigtigt, at børnene har danske relationer, som kan støtte børnene i forhold til at etablere og integrere sig i det danske samfund.

I sociologien skelnes der mellem stærke og svage netværk. Stærke netværk er de relationer, der knyttes til ens nærmeste familie, venner og kollegaer. Disse relationer påvirker individers

holdninger og adfærd. Svage netværk er relationer til fjernere bekendtskaber såsom kollegaer og lignende, giver indblik i uddannelses- og jobmuligheder m.m.(Mikkelsen 2001)

Undersøgelser viser, at indvandrere ofte satser på de stærke netværk, hvilket styrker deres transnationale forbindelse, men svækker deres svage netværk, som kunne give dem oplysninger om modtagerlandet – Danmark. (Emerek 2003, s. 10)

Det er derfor væsentligt, at børnene støttes i at udvikle både stærke og svage netværk. Blandt de informanter, jeg har haft kontakt til, har ca. 2/3 af informanterne både danske og thailandske relationer, mens den sidste tredjedel hovedsagelig har relationer i det thailandske minoritetsmiljø i Danmark.

Migrationen fra betydende voksne i Thailand til fremmede voksne i Danmark har medført, at det traditionelle forældrebegreb må udvides, da det er ikke de samme voksne, der er omsorgsgivere for de thailandske migrationsbørn barndommen ud.

Derfor er Killéns syv forældrefunktioner et uhensigtsmæssigt mål, hvis de skal forstås sådan, at alle funktioner skal dækkes af samme person. Hvis de syv forældrefunktioner i stedet omformuleres som børns syv omsorgsbehov, er de mere anvendelige i forhold til vurdering af de thailandske minoritetsbørns omsorgssituation, idet det af børnenes egne beretninger ses, at de vanskeligheder mødrene kan have i forhold til at danne realistiske forventninger til barnets mestring i en dansk kontekst, kan opvejes af barnets relation til danske voksne, ligesom moderens vanskeligheder med at engagere sig i et positivt samspil med barnet efter års adskillelse kan afbødes af stedfaderens mediering.

6 Skole og uddannelse

Flere forskere har påpeget skolen som betydende faktor i forhold til børns udvikling. Meuvise og Svärd skriver, at skolens strukturerede miljø kan virke støttende i forhold til børn, der i øvrigt har en kaotisk hverdag. (Meuvise og Svärd 2004)

Kapitlet er en beskrivelse af informanternes møde med det danske skole og uddannelsessystem og en analyse af den betydning mødet har haft for de thailandske migrantbørns udvikling.

De færreste thailandske migrantkvinder i Danmark har nogen uddannelse udover folkeskolen, og for mange af migrantkvinderne har et formål med migrationen været at give deres børn bedre uddannelsesmuligheder, end de selv har haft (Spanger 2006, s. 24).

Antropolog Sine Plambech anfører imidlertid, at det kan det være svært for kvinderne at støtte børnene i forhold til skolegang, da de sjældent behersker det danske sprog, og da de selv har haft begrænset skolegang.

Alle informanterne, også de som senere har gennemført længere videregående uddannelser, fortæller om store vanskeligheder ved at forstå og benytte det danske uddannelsessystem.

En stor del af de unge fortæller, at de relativt hurtigt har lært at begå sig på dansk. Det er faktisk en ting, de fleste informanter lægger stor stolthed i at fortælle.

En informant fortæller uopfordret:

”det kom hurtigt til mig – sproget”

En anden informant fortæller:

”I starten forstod jeg slet ikke, hvad de andre børn sagde, men det gik ret hurtigt, synes jeg. Man kommunikerede bare på en anden måde, når man er barn og bare tullede rundt og legede, så jeg tror ikke helt sådan, nej jeg har ikke bidt mærke i, at der var de helt store problemer i hvert fald”.

Det er således ikke sproglige vanskeligheder, der udgør hovedproblemet i forhold til at begå sig i det danske skolesystem, selvom nogle informanter giver udtryk for, at sproglige vanskeligheder har været en barriere i forhold til at begå sig i skolen, hvilket jeg vender tilbage til senere i kapitlet.

Den største barriere lader til at være den vægt almen viden tillægges i næsten alle fag i den danske folkeskole. Et krav der forstærkes i takt med øgningen af tværfaglig undervisning.

Mange af de thailandske informanter fortæller, at de har opnået gode resultater i naturvidenskabelige fag, men at de har haft svært ved at begå sig i de øvrige fag.

En informant fortæller:

”Jeg kunne ikke følge med i dansk og historie og sådan. Jeg havde meget høje karakterer i matematik og kemi. De andre fag, de fulgte bare sådan med. Jeg kan huske første gang, vi skulle have prøve i matematik, så fik jeg ni eller sådan noget, og jeg havde kun været der i et halvt år. Jeg fik også topkarakterer i fysik, for så skulle man ikke bruge tekst eller sådan noget.”

Selv matematik, som ellers er en international disciplin, er vanskelig på grund af de lange tekststykker, der ofte er forbundet med opgaverne.

En informant fortæller, at hun regnede baglæns, fordi hun ikke forstod tekststykkerne:

”Men jeg havde jo også sådan noget med, at jeg regnede meget baglæns, fordi så når jeg havde regnet, så kiggede jeg i facitlisten for at se, om det var rigtigt. Hvis der var noget, jeg ikke forstod, så så jeg lige, om jeg havde forstået det ik’?”

Børnenes evne til at tilegne sig almen viden, som er nødvendig for at kunne begå sig i den danske folkeskole begrænses yderligere af, at de migrerede børn får ekstra danskundervisning i de timer, hvor klassen undervises i almene fag såsom historie, religion m.m.

Desuden fritages børnene ofte fra undervisning i tredjesprog, fordi de skal koncentrere sig om at lære dansk.

En informant fortæller:

”Jeg havde jo ikke tysk. Når de andre i min klasse skulle have tysk, så havde jeg ekstra dansk”.

Det udelukker i praksis muligheden for at børnene kan fortsætte på en gymnasieuddannelse efter folkeskolen.

En af informanterne fandt dog en løsning på problemet med manglende almene viden, idet hun valgte at fortsætte på et handelsgymnasium efter folkeskolen, hvor almen viden ikke er en forudsætning for at kunne deltage i undervisningen.

”Min venindes forældre fortalte mig om handelsskolen. Der var almen viden ikke så vigtig. Senere startede jeg på handelshøjskole. Der startede man ligesom forfra i alle fag, så der var alle lige”

Som det fremgår var det via venners forældres vejledning, at hun blev opmærksom på forskellene på de forskellige gymnasieuddannelser, som hjalp hende til at vælge et gymnasium, hvor hun kunne udnytte sine specifikke kompetencer.

Selvom en af informanterne altså har formået at finde en løsning på problemet vedrørende manglende almenviden, er det en væsentlig pointe, at der er strukturelle vilkår i måden sprogundervisningen er opbygget på, samt i den generelle undervisningsform og senere i forhold til uddannelses- og erhvervsvejledning, som vanskeliggør eller indsnævrer uddannelsesmulighederne for de thailandske minoritetsbørn.

Informanterne fortæller alle, at de ikke har fået meget støtte i forhold til deres skolegang fra hjemmet. En del af informanterne har fået hjælp til danskundervisning og lektielæsning af stedfaderen i de tidlige skoleår, men har senere været overladt til andre danske voksne i forhold til lektielæsning, valg af uddannelse m.m.

Enten fordi forældrene er blevet skilt, eller fordi stedfaderen ikke har haft den nødvendige indsigt i det danske uddannelsessystem.

En af informanterne beskriver forældrenes relation til skolen således:

”Mine forældre meldte tit fra til forældremøder og den slags. Men når de endelig tog af sted, så var det min mor, der tog af sted, men hun forstod det jo ikke. Når hun så kom hjem, så sagde hun: Nu er det overstået, nu ringer de ikke mere.”

Af ovenstående citat fremgår det, at moderen ikke forstod, hvad der blev sagt til forældremøder og andre sociale arrangementer, og at hun derfor ikke fik den nødvendige information, som kunne have øget hendes indsigt i det danske skolesystem. Det fremgår også, at moderen udelukkende deltager for at tilfredsstille lærernes krav, ikke fordi hun finder det udbytterigt. Samme informant fortæller, at stedfaderen deltog i forældremøder, hvis der var særlige problemer. På den måde kommunikerede forældrene med skolen, når der var særlige vanskeligheder, men den almene oplysning forældre almindeligvis får til forældremøder, fik moderen ikke del i.

En anden fortæller om stedfaderens rolle i forhold til hendes skolegang:

”Han var rigtig god til at lære os sproget, og han prøvede at lære os det på en lidt alternativ måde. Han hjalp os også med lektier på sådan en lidt sjovere måde end at sidde ved et bord og læse en bog. Det var sådan med og gå ud og vise og pege og lave skilte og sådan noget.”

Det er bemærkelsesværdigt, at de børn, der oplever at have fået den bedste støtte af stedfaderen, samtidig er de børn, hvis mødre har været bedst uddannet i Thailand.

Som det fremgår af ovenstående har børnene således ikke fået meget støtte af deres forældre. Nogle har fået vejledning af kammeraters forældre, men den støtte børnene har fået, har været præget af tilfældige møder. Alle informanterne afviser, at de har fået særlig vejledning eller støtte i forhold til skolegang eller uddannelsesvalg ad officielle kanaler.

En informant beskriver, hvordan hun fik støtte til valg af uddannelse via sine danske relationer:

”men primært var det gennem mine veninder, så talte de med deres familie, og de søgte måske på nettet eller sådan noget, eller de kunne spørge. Men jeg har slet ikke haft kontakt til kommunen eller institutioner eller sådan noget.”

En informant, som ikke har formået at etablere relationer til voksne, der kunne vejlede hende udtrykker stor forvirring om valg af uddannelse. Hun er p.t. i gang med at uddanne sig til advokatsekretær, men giver samtidig udtryk for, at hun gerne vil søge ind i politiet. Senere i interviewet fortæller hun, at hun har søgt elevplads som stewardesse i Thai Airways, men trak sin ansøgning, da hun opdagede, at uddannelsen fandt sted i Bangkok.

En anden informant, som ikke har fået den nødvendige skolevejledning, fortæller, at hun kom til Danmark i en relativt høj alder, hvorfor hendes danskundskaber ikke var så udviklede, da hun startede på teknisk skole, hvor hun havde en del fravær. Informanten fortæller, at hun blev kaldt til samtale på grund af sit høje fravær, hvor hun fik en advarsel, men på grund af sproglige vanskeligheder og manglende kendskab til det danske uddannelsessystem, troede hun, at hun var blevet bortvist fra skolen.

Hun stoppede derfor på skolen, og blev ansat i et vaskeri ejet af thailændere bosat i Danmark. Informanten er nu en uuddannet ung mor med ringe udsigt til uddannelse. Der kan selvfølgelig være andre medvirkende faktorer til, at hun ikke har fået en uddannelse, men i hendes fremstilling har misforståelsen vedrørende advarsel/bortvisning haft en afgørende betydning i forhold til fravalg af uddannelse.

En af informanterne fortæller om sine sproglige vanskeligheder:

”Jeg var også bange for, at jeg ikke kunne gennemføre en gymnasieuddannelse. Så tænker jeg: at tænk nu, hvis jeg ikke kan få nogen uddannelse her i Danmark og sådan

pga. sproget, som var en hindring. Så ja, jeg var meget stresset og fik en spiseforstyrrelse, da jeg gik i 2. G. Jeg havde bulimi.”

Denne informant fandt senere en mestringsstrategi til at overvinde sine sproglige vanskeligheder.

Hun fortæller:

”Vi havde meget gruppearbejde, og så er der det, som jeg synes er meget godt: Vi brugte hinanden rigtig meget, for jeg er meget struktureret og god til idéer til opgaver og det der med matematik med tal og regne procent og lave spørgeskema, og hende, jeg arbejdede sammen med, hun var rigtig god til dansk og grammatik, så vi kunne bruge hinanden”.

Ovenstående citat er samtidig et tydeligt eksempel på betydningen af de thailandske minoritetsbørns danske relationer.

Selvom stedfædrene, ifølge informanterne ikke formår at fastholde den støttende funktion i forhold til børnenes skolegang i de højere klassetrin, så spiller de en væsentlig rolle i de tidlige klassetrin, hvor de kan støtte børnene i forhold til lektielæsning. En funktion mødrene ofte ikke vil kunne påtage sig, idet de jævnfør Lisborgs undersøgelse (2001) har begrænsede danske sprogkunderskaber. En god skolestart er vigtig, fordi den kan give børnene nogle positive mestringsoplevelser, som støtter dem senere i uddannelsessystemet.

På grund af mødrenes ofte begrænsede skolegang, manglende kendskab til det danske sprog og uddannelsessystem bliver børnene bliver derfor meget afhængige af de danske stedfædres støtte i forhold til skolegang.

En informant fortæller således:

”Altså til skolemøder, så havde hun (moderen) jo sin mand med, og så oversatte han”.

Selvom mange af informanterne beretter om vanskeligheder i forhold til integrering i det danske skolesystem er det også her flere har fundet støtte til integration i samfundet, fordi de her har fået danske relationer, men også fordi skolen skaber struktur og konkrete mestringsoplevelser.

Således fortæller en informant, hvor stolt hun er af at have taget en længere videregående uddannelse, idet det har givet hende en fornemmelse af at besidde særlige kompetencer, som hun benytter på sit arbejde. Her har hun en fornemmelse af at være til nytte og være værdsat.

Hun beretter, hvordan hendes kolleger generelt søger faglige råd hos hende, og hvordan særligt kolleger med anden etnisk baggrund end dansk søger råd hos hende på grund af hendes egen tokulturelle baggrund. På den måde har informantens tokulturelle baggrund sammenholdt med hendes faglige kvalifikationer givet hende nogle særlige kompetencer.

En anden informant fortæller, hvordan hun i en meget turbulent periode af sit liv uden fast bopæl bevarede kontakten til skolen, hvor en lærer støttede hende i forhold til hendes vanskelige forhold og senere hjalp informanten med at finde en skole tættere på hendes nye bopæl.

Hun fortæller stolt om sin succes i både skole og senere erhvervslivet, som tydeligvis har givet hende en følelse af mestringsevne, som hun har kunnet støtte sig til i sin opvækst, der har været præget af mange turbulente perioder med vold, misbrug og skilsmisse.

6.1 Sammenfatning

Af ovenstående fremgår det, hvor svært de thailandske migrantbørn har haft ved at navigere i det danske skolesystem. Det giver et billede af hvor forvirrede en del af de thailandske børn er i forhold til valg af uddannelse, og hvor uinformerede de ofte er i forhold til deres uddannelsesmuligheder. De har ikke kunnet hente støtte til lektier og uddannelsesvalg hos deres mødre, der ofte selv har haft kortvarig skolegang, og hvis manglende kendskab til det danske uddannelsessystem vanskeliggør vejledning i forhold til uddannelsesvalg. Børnene har heller ikke oplevet støtte fra det etablerede system i form af studie- og erhvervsvejledning i forhold til deres særlige behov.

Børnene har derfor været afhængige af danske relationer i forhold til vejledning og støtte om skole og uddannelsesvalg.

Det ses også, hvordan nogle af informanterne har oplevet, at kognitive mestringsstrategier og mestrings succeser, de har opøvet i skolesystemet, kan støtte dem gennem følelsesmæssige turbulente perioder.

Det bliver tydeligt, hvordan beslutninger truffet på meso-, ekso- og makroniveau får betydning på mikroniveau. I forhold til makroniveau er det klarlagt, hvordan tendensen til øget tværfaglighed i folkeskolen vanskeliggør minoritetsbørnenes skolegang. Idet tværfaglig undervisning forudsætter gode dansk kundskaber såvel som almen viden, som de thailandske børn ikke besidder, fordi de kommer fra en helt anden verdensdel.

Det er også beskrevet, hvordan mødrenes og skolens manglende kommunikation har betydning for børnenes skolegang, altså en faktor på mesoniveau, som igen kan henføres til eksoniveau, nemlig

skole og kommunes generelle procedurer for, hvordan det sikres at fremmedsprogede forældre får samme orientering som dansksprogede.

Til sidst er det vist hvordan relationer på mikroniveau, nemlig børnenes relationer til danske kammerater, hvis forældre har kunnet støtte med viden om uddannelsesvalg m.m., har haft betydning for børnenes skolegang.

6.2 Teoretisk perspektivering

Nogle forskere har fundet, at man kan besidde forskellige mestringsevner. Nogle opøver gode mestringsstrategier på flere områder, mens andre opøver gode mestringsstrategier indenfor henholdsvis kognitive eller følelsesmæssige mestringsstrategier (Sommerchild 2000 og Lindgaard 2002).

I afsnittet om de thailandske minoritetsbørns relation til deres mor og adskillelsens betydning er det beskrevet, hvordan adskillelsen fra moderen kan påvirke de thailandske børns følelsesmæssige mestringskompetencer. Det lader til, at en del af de thailandske informanter har vanskeligt ved at opøve gode følelsesmæssige mestringsstrategier, og at de kognitive mestringsstrategier kan være en støtte for børnene også i de følelsesmæssige vanskelige perioder ved at skabe struktur og fornemmelse af mestringsevne.

Når de thailandske migrationsbørn ikke er sikret vejledning i forhold til uddannelse og erhvervsvalg, er de ikke sikret mulighed for at udnytte deres evner optimalt, hvorved deres fremtidsmuligheder begrænses.

Undersøgelser har vist, at unge, der formår at planlægge deres fremtid er bedre stillet end unge, der ikke formår at planlægge deres fremtid, idet valg i ungdomsårene er byggesten til valg og muligheder i fremtiden. (Rutter et. al. 1995)

Som det fremgår af Antonovskys mestringsteori er positive mestringsoplevelser med til at øge fornemmelsen SOC, som øger individets mestringsevne, mens negative mestringsoplevelser har den modsatte effekt. De thailandske børns manglende kendskab til det danske uddannelsessystem og de krav, der er knyttet til forskellige uddannelser øger risikoen for, at børnene får negative mestringsoplevelser, hvorved deres mestringsevne forringes.

Det er derfor væsentligt, at børnene støttes i skolen, så de udnytter deres kompetencer, hvorved de får mestringsoplevelser, som de kan anvende udenfor skolesystemet.

7 Minoritetsborger som risikofaktor

Schultz Jørgensen nævner kulturelle barrierer som en særskilt belastningsfaktor. (Schultz Jørgensen 1993, s. 28). Det støttes af Sommerchild, der påpeger, at det er vigtigt for børns udvikling af selvværd og mestringsevne, at de oplever fælles normer og værdier hos de voksne i deres lilleverden. (Gjærum m.fl. 2000, s. 67) Men det der ofte kendetegner minoritetsbørns opvækst er, at de oplever forskelle imellem hjemmets normer og værdier og i deres møde med majoritetsbefolkningens normer og værdier i institutionsmiljøet. En del af børnene oplever endvidere forskelle mellem moderens thailandske normer og værdier og stedfaderens danske normer og værdier internt i hjemmet.

Yvonne Mørck konkluderer sin undersøgelse om minoritetsunge i Danmark, at de pendler mellem betydeligt forskellige kulturelle verdener. I hjemmet lever børnene i en kollektivistisk kultur, og der taler de ofte oprindelseslandets sprog, mens de oplever en anden kulturel verden i skole og institutionsmiljøet, hvor der hersker en individualistisk kultur, og dansk er det herskende sprog. (Mørck 1998, s. 295).

Jævnfør Sommerchilds betragtninger er det altså en potentiel belastningsfaktor for de thailandske børn, at de opvokser i en to-kulturel kontekst.

På baggrund af Sommerchild og Schultz Jørgensens betragtninger om belastningsfaktorer knyttet til kulturelle barrierer og til barnets møde med modsætninger i normer og værdier mellem hjem og institution, vil jeg indledningsvis diskutere, om det at tilhøre en etnisk minoritet nødvendigvis er en belastningsfaktor.

Herefter inddrages informanternes beretninger om, hvordan de har oplevet det, at vokse op som minoritetsborgere i Danmark med en to-kulturel baggrund med henblik på at analysere, hvorvidt de thailandske minoritetsbørns to-kulturelle baggrund er en belastningsfaktor i forhold til deres udvikling.

7.1 Minoritetsborger – en belastningsfaktor?

Sprogforskeren Tove Skutnabb-Kangas har beskæftiget sig med vanskelighederne med en to-kulturel opvækst. Hun knytter sammenhæng mellem identitet og kultur, men hun problematiserer tesen om, at identitet nødvendigvis er knyttet til én kultur ved at stille spørgsmålet: Kan man have to kulturer, eller må den ene forsvinde efterhånden? (Skutnabb-Kangas 1990, s. 159).

Hun opdeler kulturelt tilhørsforhold i tre komponenter:

1. Kundskabskompetence, som er den kognitive del af kulturforståelsen, hvor man ved meget om en kultur, man lærer sproget, samfundsopbygning m.m.
2. Følelsesmæssig kompetence, som er den affektive del af kulturforståelsen. Det indebærer, at man forstår kulturen indefra, og identificerer sig med den (eller i hvert fald dele af den).
3. Adfærdskompetence, som betyder at man er i stand til at opføre sig kulturelt passende. Skutnabb-Kangas anfører, at man kan tilegne sig den kompetence til en vis grad, hvis man har en stærk kundskabskompetence uden at have en stærk følelsesmæssig kompetence, men at det vil være belastende i længden, hvis man ikke har den følelsesmæssige kompetence, da det så vil være som at spille et skuespil.

Skutnabb-Kangas anfører, at den affektive kompetence er den vanskeligste kompetence, da det oftest er her, individer oplever konflikt mellem forskellige kulturelle tilhørsforhold, men hun påpeger samtidig, at alle individer, også med et monokulturelt tilhørsforhold, oplever og overvinder følelsesmæssige konflikter. Hun nævner som eksempel politikere, der må give afkald på mærkesager for at få indflydelse andre steder, og kvinder der opfatter sig som feminister, men som alligevel påtager sig hovedparten af de praktiske opgaver i hjemmet af pragmatiske årsager. Skutnabb-Kangas argumenterer, at det er muligt at overvinde følelsesmæssige konflikter som følge af kulturelle modsætninger, hvis man erhverver sig en metakulturel bevidsthed, hvor man opnår viden om ligheder og forskelligheder i forskellige kulturer, og derved forstår kulturer som relative, så man opnår evne til at udvikle kulturerne, træffe valg og leve med kulturerne modsætninger. (Skutnabb-Kangas 1990, s. 159 ff.)

Tove Skutnabb-Kangas er altså enig med Shultz Jørgensen og Sommerchild i deres påpegning af, at der kan være vanskeligheder forbundet med at udvikle en to-kulturel identitet med modsatte værdier, men hun påpeger samtidig, at en veludviklet to-kulturel identitet giver individet en meta-kulturel bevidsthed, som medfører en skærpet opmærksomhed mod, at kulturelle værdier og normer er relative og forskellige, hvilket øger individets evne til at træffe valg.

Det Skutnabb-Kangas benævner som "meta-kulturel bevidsthed" kan således forstås som en fleksibilitet i valg af "mestringsstrategier". Det stemmer overens med Sommerchild og Lindgaards betragtninger om, at tilpas modstand øger mestringssevnen. Det er således ikke entydigt, at det at tilhøre en etnisk minoritet er en belastningsfaktor i forhold til børns udvikling. Det ser ud til, at det ligefrem øger barnets mestringssevne, hvis det lærer at mestre udfordringen at leve som etnisk minoritet.

Ovenstående var en beskrivelse af de individuelle vanskeligheder, der kan være forbundet med at udvikle en to-kulturel bevidsthed. Strukturelle forhold har imidlertid også stor betydning for, om etnisk tilhørsforhold opleves som en belastningsfaktor.

Nogle forskere skelner mellem systemintegration og social integration, hvor systemintegration kendetegner den integration, der drejer sig om tildeling af civile, sociale og politiske rettigheder samt minoritetsborgernes økonomiske og sociale indplacering i samfundet, mens social integration omfatter minoritetsborgernes og majoritetsborgernes opfattelse af, holdning til og adfærd i forhold til hinanden. (Emerek 2003, s. 5)

Nedenstående er en kort diskussion af, hvorvidt der eksisterer system- og/eller social integration i Danmark.

Det, der kendetegner den danske samfundsstruktur, er en omfattende universel velfærdsstat.

Det danske samfund bygger på et lighedsideal, hvor alle borgere i landet har ret til de samme universelle ydelser. Per H. Jensen skriver, at et argument for den omfordelende velfærdsstat er at:

”social ligestilling og ensartethed i eksistensvilkårene vil være solidaritets- og fællesskabende”

(Per H. Jensen 1998, s. 33)

En række undersøgelser peger imidlertid på, at det danske lighedsideal medfører et krav om assimilation, som i sidste ende kan virke hæmmende på integrationsprocessen.

Om betydningen af det danske lighedsideal skriver antropologen Peter Hervik: ”Vores undersøgelse viser, at danskernes lighedsopfattelse bygger på en umulig forudsætning. Ifølge denne opfattelse er det nemlig sådan, at for at kunne indgå på lige fod med hinanden i det danske samfund, må ”de fremmede” og danskerne være ens. Men da danskerne igen og igen erfarer, at ”de andre” nu engang er anderledes, så kan de ikke blive danske” (Emerek 2003, s. 8)

Hervik mener i forlængelse heraf, at danskernes selvforståelse medfører, at det eneste mulige integrationsmål i Danmark er segregation eller assimilation, idet vores identitetsdannelse er båret af en opdeling imellem ”os” og ”dem”. Hvor danskere defineres som ”de, der er ligesom os”, mens ”de, der ikke er ligesom os” defineres som ikke-danskere. (Emerek 2003, s.9)

I bogen ”Lokale liv – fjerne forbindelser” har forfatterne gjort sig lignende iagttagelser. I forordet skriver forfatterne: ”Der ligger altså en implicit antagelse om, at man ikke kan være ligestillet uden at være ligesom de andre, hvad enten det drejer sig om at deltage i danske skikke og traditioner eller at beherske de danske middelklasseværdier”, og de fortsætter: ”Danmark er ét af de samfund, hvori der historisk er skabt en forståelse af en tæt sammenhæng mellem nationen som sted og kultur”. (Gilliam, Olwig og Valentin 2005, s. 25)

Strukturen i den danske velfærdsstat har altså betydning for den sociale integration i Danmark. Men den sociale integration påvirker også systemintegrationen som det ses af Morten Ejrnæs' analyse af "Lov om integration af Udlændinge". (Ejrnæs 2002)

Morten Ejrnæs mener, at majoritetsbefolkningens forventning om assimilering af nydanskere, og forståelsen af assimilering som forudsætning for integration og medborgerskab afspejles i dansk lovgivning.

Han skriver, at det af lovens indledning fremgår, at formålet med loven er at skabe ligestilling for nyankomne udlændinge. Senere i loven stilles krav om selvforsørgelse samt kendskab til det danske samfunds grundlæggende værdier og normer, og det vurderer Morten Ejrnæs må forstås derhen, at "kendskab til det danske samfunds grundlæggende normer og værdier" er en forudsætning for at kunne opnå ligestilling og medborgerskab, som jo er lovens overordnede målsætning. (Ejrnæs 2002)

Som det ses af ovenstående eksisterer der en sammenhæng og vekselvirkning mellem systemintegration og social integration. Det ses også, at velfærdsstatens struktur kan virke undertrykkende i forhold til minoritetsborgere, idet der eksisterer et implicit krav om assimilation i velfærdsstatens struktur, hvis man ønsker del i velfærdsydelse. Et krav som gøres delvist eksplicit i "Lov om integration af Udlændinge".

Moen og Erickson har forsket i sammenhængen mellem forældre og børns modstandskraft. De fandt, at der eksisterer en sammenhæng mellem forældres sociale kapital herunder kulturelle og interpersonelle ressourcer, idet forældre formidler adgang for deres børn til sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer. (Moen og Erickson 1995)

Mikkelsen skriver, at migranter ofte satser på stærke netværk til venner og familie, mens de nedprioriterer svage netværk til fjernere bekendtskaber som kollegaer m.m.

Han skriver, at migranternes prioritering af netværk medfører, at de ikke opnår den nødvendige information om modtagerlandet. (Emerek 2003, s. 10) At det også gælder for det thailandske minoritetsmiljø i Danmark bekræftes af både Spanger og Lisborgs undersøgelser, hvoraf det fremgår, at de thailandske kvinder ofte er ringe integreret og isoleret fra det danske majoritetssamfund. (Spanger 2006, Lisborg 2001)

Om de thailandske migrantkvinders situation skriver Lisborg:

”Dette betyder samlet, at kvinderne er ringe integrerede. Mange taler dårligt eller slet ikke dansk, flertallet kan ikke læse dansk, og selv på engelsk kan en del kun udtrykke sig i begrænset grad”.

(Lisborg 2001, s.79)

Herved forringes migranternes evne til at formidle sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer , der er knyttet til modtagerlandet, videre til deres børn.

Der er desuden specifikke forhold knyttet til det thailandske migrantsamfund i Danmark, som virker som belastningsfaktorer i forhold til de thailandske minoritetsbørns udvikling.

Spanger skriver, at spil er en væsentlig del af det sociale liv, der er knyttet til det thailandske minoritetsmiljø, og at kvinderne bruger en stor del af deres indtægt til at dække deres spillegæld. Størstedelen af kvinderne har desuden forsørgeransvar for slægtninge i Thailand, og store udgifter til de rejser, de foretager til Thailand.

Spanger skriver, at alle de kvinder, hun har talt med undtaget to selvstændige erhvervskvinder, er stoppet efter endt folkeskole, og efterfølgende har arbejdet i ufaglærte jobs. Som det fremgår af kapitel fem, kan det endog også være vanskeligt for de uddannede migrantkvinder at udnytte deres uddannelse i Danmark, hvorfor de også presses til at påtage sig ufaglært arbejde.

På grund af manglende uddannelse har kvinderne ofte ufaglærte job. Deres forholdsvis høje leveomkostninger sammenholdt med lønnen i de ufaglærte jobs, medfører ofte lange arbejdsdage. (Spanger 2006)

Spanger oplevede, at de thailandske minoritetsbørn derfor er overladt meget til sig selv.

Om sammenhængen mellem social placering - og dertil hørende arbejdsvilkår - og forældreevne skriver Bronfenbrenner:

”Forældre, der tilbringer deres dage på jagt efter dårligt betalt arbejde og deres nætter med at jage rotter væk fra barnesenge, kan næppe med rimelighed forventes at ofre tid endsige hjerte på at inkludere sig i konstruktive aktiviteter med børnene eller fungere som fast kilde til kærlighed og disciplin.”

(Bronfenbrenner 1976).

Thailandske minoritetskvinder jager næppe rotter væk fra barnesenge om natten, men citatet belyser, at de thailandske migrantkvinders sociale betingelser og arbejdsvilkår påvirker deres mulighed for at udvikle omsorg og forældrekompetence.

Spanger nævner desuden det ulige magtforhold i migrantægteskaberne, hvor den thailandske kvinde er afhængig af sin danske mand i forhold til bevarelse af opholdstilladelse. Denne ulighed

sammenholdt med den forøgede risiko for vold i ægteskabet sætter kvinden i en særlig sårbar situation. (Spanger 2006)

Spanger finder, at kvindernes udsatte position forstærkes af deres ringe sprogkunderskab samt deres manglende kendskab til det sociale, juridiske og sundhedsmæssige system i Danmark.

De thailandske migrantkvinders sårbare placering i samfundet og i ægteskabet samt deres ringe uddannelse og lange arbejdsdage svækker altså deres mulighed for at fungere som forbilleder og støtte for deres børn. En sårbarhed der knytter sig til såvel kvindernes status som migranter som til deres status til *kvindelige* migranter.

Meuvisse og Svärd skriver, at børns risiko i forhold til håndtering af belastningsfaktorer øges, hvis moderen er dårligt uddannet og der i tillæg er manglende social støtte. (Meuvisse og Svärd 2004)

På den måde bliver mødrenes manglende integration sammenholdt med deres ringe uddannelsesniveaue en belastningsfaktor for de thailandske børn, idet det er med til at forstærke effekten af de øvrige belastningsfaktorer børnene udsættes for, og på den måde kan det sociale tilhørsforhold som minoritetsborger virke som en belastningsfaktor for de thailandske børn bosat i Danmark, idet forældrenes minoritetsstatus betyder, at de ikke kan videregive samme sociale og kulturelle ressourcer til børnene som forældre, der er en del af majoritetsbefolkningen.

Af ovenstående ses det, at der eksisterer potentielle belastningsfaktorer på alle samfundsniveauer i forhold til de thailandske minoritetsbørns udvikling. På mikroniveau bliver det en udfordring for børnene at udvikle en metakulturel bevidsthed. På eksoniveau betyder mødrenes uddannelsesbaggrund og sproglige vanskeligheder, at de ikke har samme adgang til kulturelle, sociale og kulturelle ressourcer som danske mødre. På makroniveau medfører strukturen i velfærdsstaten et krav om assimilation, som vanskeliggør udviklingen af en metakulturel bevidsthed, og som også har givet sig udslag i ”Lov om integration af udlændinge”, som forudsætter assimilation som adgang til velfærdsydelse.

I nedenstående afsnit analyseres de konkrete udfordringer, informanterne har oplevet som følge af deres to-kulturelle opvækst.

7.2 Betydningen af det to-kulturelle tilhørsforhold.

De thailandske børn møder forskellige værdier og kulturer både i hjemmet mellem mor og stedfar (Baagøe Nielsen og Gitz-Johansen 2006) og imellem skole og hjem.

I dette afsnit beskrives det, hvilken betydning den kulturelle modsætning og minoritetsstatus har haft for de thailandske minoritetsbørns udvikling.

Blandt informanterne lader det til, at der eksisterer en sammenhæng mellem de informanter, der har klaret sig bedst med hensyn til uddannelse og erhverv og de informanter, der har fundet en balance mellem den danske og den thailandske kultur.

Emerek skriver, at der oftest opereres med en opdeling i tre integrationsstrategier i dansk integrationsforskning. Det drejer sig om *assimilation*, hvor minoritetsgrupper bliver ligesom majoritetsgruppen – tvunget eller frivilligt, *integration*, hvor minoritetsgrupperne og majoritetsgruppen i den pluralistiske integration gensidigt tilpasser sig hinanden, *segregering*, hvor minoritetsgrupperne og majoritetsgruppen tvunget eller frivilligt lever adskilt – på bosætningsområdet anvendes også begrebet ghettoisering. (Emerek 2003, s. 5)

Blandt informanterne har der været eksempler på segregation og integration men ikke på egentlig assimilation, selvom en af informanterne var integreret i grad, der tangerede assimilation. Når jeg alligevel betragter hende som integreret, er det fordi hun i interviewet beretter, hvordan hun i de senere år i stigende grad opsøger thailandsk kultur og fællesskab samtidig med, at hun har bevaret kontakten til sine danske veninder.

Den integrerede gruppe af thailandske minoritetsbørn har både betydende danske og thailandske relationer. De har kendskab til såvel dansk sprog og kultur som thailandsk sprog og kultur.

Den segregerede gruppe af informanter har derimod haft ringe kendskab til det danske samfund og de har hovedsagelig thailandske eller andre udenlandske betydende relationer.

De integrerede minoritetsbørn har opnået adfærds- og kundskabskompetence om Danmark via deres danske relationer, og det er også i samværet og opvæksten med deres danske kammerater, at de har opnået en vis følelsesmæssig kompetence.

Selvom de integrerede informanter har en vis følelsesmæssig kompetence, er der ingen af informanterne, der identificerer sig helt med den danske kultur.

Et område, hvor de unge har svært ved at forene den danske og den thailandske kultur er i spørgsmålet om alkoholindtagelse. Selvom en del af informanterne beretter om alkoholmisbrug hos mødrene, er unges alkoholindtagelse et tema, som informanter opfatter som meget forskellig i den danske og den thailandske ungdomskultur. Ifølge de fem buddhistiske bud er det ikke tilladt at indtage alkohol, og informanterne finder det ofte svært at forene ønsket om at indgå i den danske ungdomskultur og samtidig være en god buddhist.

Derfor er det område, som tydeligt viser, hvordan informanterne håndterer følelsesmæssige konflikter, og hvordan de har udviklet og udnytter deres metakulturelle bevidsthed.

En informant fortæller, at hun indtager alkohol, da hun mener at det er en uomgængelig del af den danske kultur, men at hun i øvrigt overholder de øvrige buddhistiske bud:

”Jeg har forsøgt at leve efter de fem bud – eller de fire bud – jeg drikker jo, men jeg tænker stadig på buddhisme ik’?.....Hver gang det sker, så tænker jeg, at jeg ikke vil bryde de der fem bud, undtagen drikke. Det tror jeg ikke, at man kan lade være med, når man lever her”.

En anden fortæller, at hun har fundet danske veninder, for hvem alkoholindtagelse ikke er en væsentlig del af festligt socialt samvær:

”Mine tætte veninder, de gider heller ikke at drikke sådan. De er ikke anderledes end mig, eller det går i hvert fald aldrig ud på bare at drikke sådan.”

En tredje fortæller, at hun undlader at bede til Buddha, når hun har indtaget alkohol, og på den måde undgår at krænke sin religion.

”Altså, hvis nu jeg har drukket rødvin til maden, så beder jeg ikke til Buddha. Så føler jeg bare, at nu har jeg alkohol i mig, så kan jeg ikke sidde og meditere”.

Det ses altså, at informanterne har fundet forskellige konstruktioner til løsning af alkoholkonflikten, men at de alle har benyttet deres metakulturelle bevidsthed til at finde løsninger, så de kunne indgå i det danske ungdomsliv uden at fravælge eller negligere deres religiøse tilhørsforhold, som de vægter højt.

Blandt de informanter, der har klaret sig bedst med hensyn til uddannelse og erhverv, ses lignende kompromiser på andre områder, hvor der er uoverensstemmelse mellem den danske og den thailandske kultur.

Et andet kulturelt aspekt, som informanterne tillægger stor vægt er respekten for deres mødre. For nogle har det udviklet sig til en følelsesmæssig konflikt, fordi de på nogen områder er bedre informeret om det danske samfund end deres mor, og derfor ikke kan indhente råd hos hende, som de ville have gjort, hvis de var forblevet i Thailand.

Om det fortæller en informant:

”og det var svært for mig at prøve så meget og ligesom overtale hende til at forstå, at jeg gør det her for ligesom at integrere mig. Hun forstod ikke den danske kultur særlig godt den gang.”

Andre har oplevet en følelsesmæssig konflikt mellem ønsket om øget selvstændighed og ønsket om at bevare moderens ære.

I afsnittet om relationen mellem informanterne og deres mødre er det beskrevet, hvordan en informant viser moderen respekt og lydighed udadtil, særligt når de færdes blandt andre thai'er og forbeholder diskussioner og uenigheder i hjemmet. På den måde formår hun at opretholde moderens ære, samtidig med at hun gør sin mening gældende og fastholder sin selvstændighed.

I samme afsnit fortæller en anden, hvordan hun forsøger at vise moderen hensyn ved at undlade uønsket adfærd, som for eksempel rygning, i moderens nærvær.

Det der er kendetegnende for de ovennævnte informanter er, at de beskriver hensynet til moderen og den respektfulde opførsel som et valg. Det er noget, de gør af hensyn til deres mor, men det er et valg, de har truffet.

Det lader altså til at en del af informanterne har opnået en metakulturel bevidsthed, som har gjort dem i stand til at leve med både den danske og den thailandske kultur også på områder, hvor de to kulturer ikke umiddelbart lader sig forene.

I denne gruppe findes også et stort kendskab til såvel den danske som den thailandske kultur. En informant fortæller, at hun efter gymnasiet har foretaget flere længerevarende rejser til Thailand, hvor hun både har rejst rundt på egen hånd og også har besøgt pårørende i Thailand med henblik på at opnå større kendskab til thailandsk sprog og kultur. Om erfaringerne fra rejsen fortæller hun:

Før jeg rejste derned i et halvt år, så har jeg altid følt mig som turist i Thailand, men det er også fordi de sagde, at jeg ikke sådan lignede en rigtig thai. Man kan høre det på ens accent og sådan, at man ikke bor der. Altså sproget, at man ikke sådan er ung, og kan de der slang - man taler meget korrekt. Og de kan jo også se på vores tøjstil, at vi ikke bor i Thailand. Og så prøver de altid at give én turistpriser (griner), men så efter et halvt år - Jeg tror bare, at jeg fik et større kendskab til sådan det indre Thailand; små finesser og små detaljer i sproget og i kulturen og i altså alle de der små ting.”

Det, at informanterne tilsyneladende har opnået en metakulturel bevidsthed, skal dog ikke forstås sådan, at valgene er uproblematisk for denne gruppe informanter.

En informant fortæller:

”Jeg skal anstrenge mig så meget for at være ligesom de andre og være inde i kredsen. Det gør det endnu sværere at finde ud af ligesom mig selv”.

Det er imidlertid kendetegnende for denne gruppe, at deres forældre har støttet dem i at integrere sig i det danske samfund, og at de har mødt interesse for deres thailandske kultur hos deres danske kammerater og deres forældre.

På den måde har informanterne i barndommen oplevet en accept af den danske kultur i deres thailandske bagland og en accept af deres thailandske kultur blandt deres nye danske relationer.

En informant beskriver, hvordan moderen støttede hende i deltagelse i det sociale liv med hendes danske klassekammerater:

”Min mor hun var meget åben ik’? Hun vidste jo, at jeg kunne sætte grænser selv, at jeg ikke bare sådan ville drikke mig rigtig fuld og sådan, og ikke sådan lavede noget, jeg ikke skulle gøre. Bare jeg passede på mig selv, så synes hun at det var fint, at jeg deltog i det sociale.”

Samme informant fortæller, hvordan stedfaderen støttede hende i at bevare sit thailandske tilhørsforhold:

”Og det er det jeg så godt kan lide ved ham. Han siger: I skal endelig ikke glemme jeres rigtige far, og I skal skrive til ham og sige, at I har det godt. Og han siger: I skal endelig huske at tale thai, så I ikke glemmer jeres sprog. Han var meget med, at vi ikke behøvede at være helt danske, selvom vi var i Danmark.”

For gruppen af de thailandske minoritetsbørn i Danmark lader det ikke til, at det har været afgørende for børnenes udvikling, at der var fælles normer og værdier i deres lilleverden, sådan som Sommerchild forudsætter (Sommerchild 2000). Det væsentlige har været, at børnene oplevede, at

de omgivende voksne respekterede og anerkendte forskellene i de normer og værdier, børnene mødte i deres lilleverden.

Den segregerede del af informanterne har ikke haft samme evne til at integrere den danske og den thailandske kultur, som den gruppe af informanter, der er beskrevet ovenfor. Det har været kendetegnende for den segregerede gruppe af informanter, at de har klaret sig mindre godt med hensyn til uddannelse og erhverv, og at de i øvrigt har oplevet flere belastningsfaktorer i opvæksten i form af alkoholmisbrug og omsorgssvigt i hjemmet end den integrerede gruppe informanter.

Informanter i denne gruppe fortæller, at de enten slet ikke har danske relationer, eller at de har få ikke-signifikante relationer, og de beskriver ofte de relationer, de har haft negativt.

At ringe integration har betydning for børnenes udvikling og adgang til samfundsressourcer ses tydeligt i en beretning fra en informant, der først udviklede danske relationer i de sene teenageår.

Denne informant flyttede hjemmefra på et meget tidligt tidspunkt, hvorefter hun fandt ophold i et hus med andre thai'er. I den forbindelse fandt hun en noget ældre kæreste, som udsatte informanten for vold, som førte til hospitalsindlæggelse. Det var først efter en længere periode med voldelige overfald fra kæresten, at en lærer, som blev opmærksom på problemet, henviste informanten til socialforvaltningen, som fandt en ungdomsbolig til informanten. Informanten fortæller, at hun ikke kendte til socialforvaltningen, før hun blev henvist af læreren. Informanten havde da varetaget omsorgen for sig selv i tre år, fra hun var 13 år gammel.

Selvom der, som det fremgår af ovenstående, er stor forskel på, hvordan informanterne har mestret den to-kulturelle faktor, så ses der et gennemgående træk i relationen til det thailandske minoritetssamfund i Danmark.

Næsten alle informanter afviser direkte adspurgt, at de har kontakt til andre unge med thailandsk baggrund, og de fortæller alle, at de ikke er en del af det thailandske minoritetsmiljø i Danmark, som de tager afstand fra, fordi det angiveligt er præget af meget sladder og intriger.

Om fravalget af at opsøge thailandske relationer i Danmark fortæller en informant:

”Jeg tror, at det er sådan et personligt valg. Altså det jeg har oplevet. Så er der sådan rigtig meget drama og intriger i det thailandske samfund, så måske er det sådan et halvt ubevidst valg ikke at prøve på at mødes med nogen”.

Af de fleste interview fremgår det imidlertid senere, at alle informanterne faktisk har flere signifikante thailandske relationer i Danmark, med hvem de udveksler thailandsk kultur i form af mad, sprog, film m.m.

Konfronteret med dette modsætningsforhold forklarer informanterne ofte, at de har mødt deres thailandske venner helt tilfældigt, eller at der er forhold, som gør netop deres relationer anderledes end andre thairelationer.

Mens de thailandske informanter alle giver udtryk for stolthed over deres thailandske baggrund, og den thailandske kultur, virker de således mere ambivalente i forhold til deres status som minoritetsborgere med thailandsk baggrund.

En informant fortæller således, hvordan hun er opmærksom på ikke at være for udfordrende klædt, når hun går i byen, da hun ikke ønsker at blive anset for at være prostitueret. Andre informanter lægger stor vægt på at fortælle, at deres mødre ikke var prostituerede i Thailand, men at de tværtimod var ansat i respektable stillinger inden de migrerede til Danmark.

En informant fortæller, at fordommene om kvindelige migranter også findes i Thailand:

”Altså, jeg syntes jo bare, at det var helt vildt flovt, at min mor havde fundet en udenlandsk mand ik’? Altså, jeg tænkte, at hvis jeg skal bo i Thailand, så ville jeg jo blive drillet og alt muligt, tror jeg. Og man har sådan nogle fordomme – også med skilsmissebørn – og nu min mor har en udenlandsk kæreste, så ville folk tro, at min mor havde haft et bijob på en bar eller sådan”.

Det lader altså til, at der eksisterer et dilemma hos informanterne, hvor de på den ene side er stolte af deres thailandske baggrund, mens de på den anden side er beskæmmede af at tilhøre en minoritet som er tilknyttet en række specifikke fordomme.

7.3 Sammenfatning

Som det ses af ovenstående har der været stor forskel på, i hvilket omfang de unges to-kulturelle baggrund har været en belastningsfaktor.

Det ses, at de unge, der har haft såvel danske som thailandske relationer i Danmark, har kunnet hente information om danske samfundsforhold såsom uddannelse hos deres danske relationer, mens de børn, der ikke har formået at etablere danske relationer er afskåret fra væsentlig viden om det danske samfund, og at deres status som minoritetsborgere dermed har været en belastningsfaktor.

Der ses ingen sammenhæng mellem tidlig ankomsttidspunkt og vellykket integration. En af de velintegrerede og veluddannede informanter ankom til Danmark i teenageårene, mens flere af de dårligt integrerede informanter er ankommet i de tidlige barndomsår.

De dårligt integrerede informanter har næsten alle oplevet flere belastningsfaktorer i barndommen i form af alkoholmisbrug og omsorgssvigt i hjemmet, mens de informanter, der har haft succes med at integrere den danske og den thailandske kultur har haft støtte fra deres thailandske mødre. Det stemmer godt overens med Moen og Ericksons erfaringer om, at mødres ressourcer i form af mestringssevne og modstandskraft har betydning for børns udvikling af mestringssevne og modstandskraft. (Moen og Erickson 1995).

Det er afdækket, at der er strukturelle samfundsforhold som medfører, at de thailandske minoritetsbørn ikke har samme adgang til sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer som majoritetsbefolkningen.

Det er tidligere i kapitlet nævnt, hvordan Spanger oplevede, at de thailandske migrantkvinder ofte er nødt til at påtage sig dårligt lønnet, ufaglært arbejde på grund af manglende uddannelse. (Spanger 2006) I interviewafsnittet om relationer, beskriver en informant, hvordan det også kan være svært for migranter at anvende den uddannelse, de har erhvervet sig i hjemlandet. I det nævnte eksempel drejer det sig om en thailandsk migrantkvinde, der var uddannet skolelærer, og som blev revalideret til pædagogmedhjælper.

Hertil kommer den manglende formidling fra majoritetssamfundet til minoritetsbefolkningen, som det ses i forhold til skole- og uddannelsesvejledningen, som reelt er med til at afskære minoritetsbefolkningen mulighed for at udnytte deres kompetencer i forhold til uddannelse og erhverv.

Det ses altså, at børnene både skal overvinde de individuelle udfordringer, der er forbundet med at overvinde følelsesmæssige konflikter, der opstår i forbindelse med at være en del af to kulturer, og dels skal overvinde strukturelle forhold, som vanskeliggør deres mulighed for, som minoritetsborgere, at opnå samme reelle rettigheder som majoritetsbefolkningen.

7.4 Teoretisk perspektivering

Af ovenstående ses det, hvordan både individuelle og strukturelle forhold har betydning for, om det at tilhøre en etnisk minoritet bliver en belastningsfaktor, og at det derfor er nødvendigt at inddrage begge forhold, hvis man vil afdække, om børnenes etniske tilhørsforhold udgør en belastningsfaktor i forhold til deres udvikling.

I Danmark er der officielt systemintegration, men som det ses i analysen, oplever de thailandske børn ikke reel integration, idet deres mulighed for at udnytte deres borgerrettigheder er knyttet sociale relationer til majoritetsbefolkningen, som kan formidle rettighederne til børnene, for at de kan udnytte deres rettigheder.

Også i forhold til informanternes selvforståelse af nationalt og kulturelt tilhørsforhold ses det, hvordan strukturelle forhold påvirker individets mulighed for at opnå en metakulturel bevidsthed. Mens informanterne er stolte af deres thailandske tilhørsforhold, afviser de at være en del af en minoritetsgruppe, som er tilknyttet fordomme, og som følge af fordommene har lavstatus.

Det vanskeliggør børnenes mulighed for at opnå metakulturel bevidsthed, idet det forudsætter, at børnene skal forholde sig til at de tilhører en minoritetsgruppe, som har lavstatus i det omgivende samfund, og de skal samtidig forholde sig til, at de er en del af et samfund, som placerer dem lavt i samfundshierarkiet på grund af deres etniske tilhørsforhold.

Der er altså en række belastende faktorer knyttet til migrantbørnenes status som minoritetsborgere. Dels har de skullet overvinde de følelsesmæssige konflikter, der er forbundet med at tilhøre to kulturer med forskellige normer og værdier.

Dels har de oplevet sig begrænset i forhold til at drage fordel af det danske velfærdssystem på lige fod med den danske majoritetsbefolkning. Det ses både i forhold til skole- og uddannelsessystemet men også i forhold til støtte i forbindelse med konkrete sociale vanskeligheder. Her har de thailandske minoritetsbørn været afhængige af vejledning fra deres relationer blandt majoritetsbefolkningen.

8 Personlig konstitution

Det er flere gange nævnt, at det ikke kun er strukturelle forhold, men også individets personlige konstitution, der har betydning for udvikling af modstandskraft og mestringsevne. Dette kapitel omhandler derfor de thailandske minoritetsbørns personlige konstitution.

Da der er ikke er tale om et psykologisk, men om et socialfagligt speciale, har det ikke været muligt at lave en faglig kvalificeret vurdering af børnenes personlige konstitution. Det er dog muligt at beskrive nogle af de forhold, som vurderes at have betydning for børnenes personlige konstitution.

De forhold, der er knyttet til barnets personlige konstitution, som tidligere undersøgelser har fundet betydende i forhold til barnets evne til at udvikle mestringsevne og modstandskraft er:

Uafhængighed, evne til at danne relationer, initiativ, kreativitet, moral, humor, indsigt og forståelse, tiltalende udseende, god forstand og religiøst tilhørsforhold. (Lindgaard 2002, Sommerchild 2000)

Det er selvfølgelig ikke alle emner, der er blevet berørt lige tydeligt i interviewene. Nedenstående er en beskrivelse af de faktorer, som har fyldt i interviewene.

De informanter, som har gennemført en lang eller mellemlang videregående uddannelse, og som selv vurderer, at de har klaret sig godt, nævner alle, at de er selvstændige, stædige og siger deres mening. Tre karakteristika som er usædvanlige i den thailandske kultur, men som kan være med til at styrke børnenes modstandskraft jævnfør Lindgaard, der nævner uafhængighed og initiativ som to faktorer, der kan styrke barnets selvbillede på trods af dysfunktionelle familierelationer. (Lindgaard 2002, s. 124 ff.)

En informant fortæller:

”Men samtidig, man er som man er. Jeg ved ikke, om det er den danske kultur, eller om det bare er mig som person, der gør, at jeg ikke kan presse mig selv til smil eller til at gøre de ting, man burde gøre”.

En anden informant fortæller:

”Og det tror jeg bare, at det er det jeg heldigvis har fået, at jeg gør lidt mere det, jeg synes, end det hun (moderen) synes. Altså jeg stiller spørgsmål. I Thailand, der stiller man ikke spørgsmål. Det gør man bare ikke.”

8.1 Religionens betydning

Sommerchild (2000) skriver, at religiøsitet kan skabe en fornemmelse af mening og sammenhæng, som har betydning for udvikling af modstandskraft og mestringsevne.

For en stor del af informanterne har deres religiøse tilhørsforhold til buddhisme stor betydning for deres livsførelse og deres oplevelse af mening og sammenhæng i livet.

En informant fortæller om sit forhold til religion:

”Så da jeg kom herhjem – herhjem! (griner) – altså Danmark, så beder jeg stadig til Buddha, mediterer og sådan. Jeg synes, at det er fint, og det beskytter mig og sådan. Jeg tror, at de ting, så går godt for mig. Det er konsekvens af god karma. Min storebror kom her til Danmark, efter, at han var fyldt 18 år, og så kunne han jo egentlig ikke komme

ind, fordi han var for stor eller for voksen, fordi han lige så godt kunne bo i Thailand sammen med vores far. Så vi har kæmpet med advokat og sådan i næsten to år. Så har jeg bedt i halvanden til to timer hver eneste dag – virkelig – så jeg tænkte, at bare han kunne komme. Og så skete det lige pludselig: Så fik han permanent opholdtilladelse, og han fik lov til at komme på sprogskole. Og jeg var bare sådan: Det er garanteret, fordi at jeg har bedt hver eneste dag”.

Senere fortæller hun, hvordan hun oplever, at hendes tro støtter hende i hverdagen:

”Jeg tror bare, at jeg har lært at tage det sådan afslappet og ikke tænke så meget over det – på hvad andre sådan tænker om én. For det er det, der gør, at jeg bare sådan ligesom bliver tilfreds med mig selv.....Det er bare ærgerligt, at se alle dem, som er thai, som ligesom er født som buddhister, og så gider de ikke at bede og opleve, hvor skønt det er og afstressende. Ja også at man kan bruge det så meget i arbejdslivet. Jeg har hørt så mange gange: Ej, du er bare så rolig. Det er som om, jeg har den der evne til ligesom at tænke meget – altså multitasker og samtidig bevare ro og sådan.”

En anden informant fortæller, at hun ikke er praktiserende buddhist, men at religionen alligevel har betydning for hendes livsførelse:

”Men jeg tænker stadig på buddhisme ik’? Det er ikke sådan, at jeg går i tempel hver søndag eller sådan. Det gør jeg ikke, men jeg lever efter deres regler. Jeg har det lidt sådan, at hvis jeg ikke gør det, så er der konsekvens. Altså nogen gange, så har jeg løjet for en skolelærer eller en arbejdsgiver eller et eller andet, og så ofte så oplever jeg en konsekvens: Min pung bliver stjålet eller et eller andet. Hver gang det sker, så tænker jeg, at jeg ikke vil bryde de fem bud – undtagen drikke.”

Som informanterne giver udtryk for i ovenstående citater, så oplever de, at betydningen af karma medfører, at både gode og dårlige handlinger i én sammenhæng kan få konsekvens i en anden sammenhæng. På den måde bliver det meningsfyldt for informanterne at holde en moralsk standard, fordi det er knyttet til noget højere. Lindgaard skriver, at netop moralske standarder kan støtte børn,

der i øvrigt har vanskelige opvækstbetingelser i at udvikle modstandskraft og mestringsevne. (Lindgaard 2002, s. 117)

Forsørgerpligten ”bun khun” er også knyttet til buddhisme, idet ”bun khun” er en måde at vise sine forældre taknemmelighed over livet på. ”Bun khun” har en væsentligt betydning i forhold til at skabe følelse af sammenhæng og meningsfuldhed i informanternes liv, fordi ”bun khun” forstærker børnenes familiefølelse på tværs af tid og afstand, som det er beskrevet i kapitlet om relationer. Evnen til at skabe følelsesmæssige relationer på tværs af tid og sted har særlig stor betydning for de thailandske børn, som oplever flere afbrudte relationer til signifikante voksne i deres barndom. Selvom mange af informanterne giver udtryk for, at de følte, at de flyttede ind til en fremmed mor i forbindelse med migrationen, giver de samtidig udtryk for stor respekt for deres mor. En følelse som er knyttet til familiebandet.

Sommerchild skriver, at børn i dag generelt har et større netværk end tidligere. For danske børn gælder det, at de møder forskellige voksne i daginstitutionerne, som de knytter bånd til, men for de thailandske børn er tilknytningen til forskellige voksne endnu mere udtalt på grund af de mange skiftende relationer i forbindelse med migrationen.

Sommerchild anfører, at det er væsentligt for børn, der har mange voksenrelationer, at der skabes en sammenhæng i normer og værdier blandt de voksne i børnenes lilleverden. Betydningen af de thailandske børns møde med modsætningerne imellem dansk normer og værdier i institutionslivet og thailandske normer og værdier i hjemmet er beskrevet i afsnittet om to-kulturel identitet.

Børnene risikerer imidlertid også at opleve et skift i normer og værdier hos de voksne, de har boet hos i Thailand og hos den thailandske migrantmor, de flytter ind hos i Danmark.

Her kan den religiøse tilknytning være en støtte i forhold til at skabe en fornemmelse af sammenhæng i normer og værdier blandt de forskellige signifikante thailandske voksne i børnenes liv.

En informant fortæller om religionens rolle i hendes hjem hos mormoderen i Thailand:

”Jo, altså jeg var sådan meget religiøs, for jeg var sådan meget knyttet til min mormor, og jeg har været sådan nonne. Hver månedsdag, så var jeg hvidklædt, og overholdt buddene sammen med min mormor.”

I Danmark er templerne et vigtigt mødested for mange af de herboende thailandske kvinder. Informanten fortæller nedenstående, hvordan religion skabte sammenhæng i migrationen fra Thailand til Danmark, og hvordan hun og moderen har et fællesskab omkring religionen:

”Så da jeg kom til Danmark, så bad jeg stadig til Buddha, og jeg kommer også i Templet, for det gør min mor.”

På den måde skaber religionen og de værdier der er knyttet til religionen en væsentlig sammenhængskraft i forbindelse med børnenes migration.

8.2 Følelse af mening og sammenhæng

Selvom flere af informanterne har haft særdeles vanskelige opvækstvilkår i Danmark, så oplever de alle, at migrationen har været meningsfuld. Alle informanterne vurderer, at deres fremtidsmuligheder i Danmark er bedre end den, de ville have haft, hvis de var forblevet i Thailand, og at migrationen dermed har været meningsfuld.

En informant, som har haft særlige vanskelige opvækstforhold i Danmark fortæller:

”Altså jeg tror, at jeg har det bedre her. Det er meget hårdt i Thailand. Da jeg kom til Danmark, der havde jeg jo både børneorm og sådan nogle rigtig grimme tænder med masser af huller og alt muligt, men så tog min mors mand mig med til læge, og så blev det ordnet. Hvis jeg var blevet i Thailand, så ville jeg sikkert være blevet rigtig syg.”

Mange har haft romantiske og idealiserede minder om deres første barndomsår i Thailand, som i nogles tilfælde er forstærket af hyggelige ferieminder.

Flere informanter fortæller, at de derfor har haft et ønske om at vende tilbage til Thailand. Nogle har forsøgt en egentlig repatriation, andre har været på længere ophold i Thailand på egen hånd som voksne.

For nogle er det først i forbindelse med deres tilbagevenden til Thailand, at de er blevet opmærksomme på de muligheder, migrationen har medført. For den del af informanterne har rejsen til Thailand i de unges tidlige voksenliv således været et ”turningpoint” (Clausen 1995), som mange af de unge nævner, har haft betydning i forhold til at skabe mening i forhold til migrationen og i forhold til de tab og vanskeligheder, der har været forbundet med migrationen.

Det gælder således for alle informanterne, at de har fundet migrationen meningsfuld. En del af informanterne har desuden haft indsigt og forståelse i forhold til de vanskeligheder, de har mødt som følge af migrationen. En informant fortæller om skænderierne med sin mor:

”Nu er vi blevet rigtig gode venner, for jeg er flyttet hjemmefra, og jeg er begyndt at kunne se det lidt fra hendes synspunkt. Hvorfor hun ville have, at jeg skulle gøre, som hun sagde – typisk mor! Det ville en dansk eller thailandsk mor også gøre. Men, der er også kulturen. Det var fordi hun ikke forstod bedre, at sådan gør man bare ikke i Danmark. Og det har hun også selv indrømmet, at der var ting, hun ikke forstod. Så vi er blevet sådan mere forenede og rolige”.

Af ovenstående ses det, hvordan informanten og moderens indsigt og forståelse i skænderierne og deres oprindelse, hjælper dem til at forenes i en ny og roligere relation. Overordnet gælder det imidlertid, at informanterne ikke forholder sig så meget til de enkelte belastningsfaktorer. De opfatter oftest belastningsfaktorerne som del af en større helhed ofte som resultat af dårlig karma. En informant fortæller:

”Sidste år, da jeg skulle ud at rejse, der oplevede jeg nogle dårlige ting. Så kan jeg ikke lade være med at tænke, at før jeg tog af sted – jeg tror en dag før – da var jeg ude at handle, og så gav kassedamen mig 50 kroner for meget tilbage, og jeg så det godt, men jeg tog dem bare. Og så da jeg tog til Peru, for det første: Min taske den var ikke med, og jeg tabte mit dankort, og mit kamera gik i stykker, og jeg blev halvsyg. Alt det gik simpelthen dårligt, og så da jeg kom hjem, så tænkte jeg: Gud nej, det er Buddha, der straffer mig”.

Der eksisterer således en anden opfattelse af mening og sammenhæng i forhold til belastningsfaktorer end den opfattelse, der er dominerende i den vestlige kultur. Det kan skabe en sårbarhed for de thailandske børn, fordi de let kommer til at føle sig ansvarlige for de belastningsfaktorer, de udsættes for, idet belastningsfaktorerne opfattes som dårlig karma udløst af tidligere handlinger, som det ses af ovenstående eksempel.

Så religionen er en støttende faktor i forhold til at skabe en følelse af sammenhæng, men sammenhængsforklaringen kan blive en belastende faktor for de thailandske minoritetsbørn, fordi

sammenhængsforklaringen om dårlig karma medfører, at de påtager sig ansvaret for de belastninger, de udsættes for.

8.3 Sammenfatning

Som det ses af ovenstående er der en række forhold, som støtter børnenes konstitution, og skaber potentiale for at de kan udvikle modstandskraft, som styrker deres mestringsevne, så de er bedre rustet til at møde modstand og leve med belastningsfaktorer.

Børnene oplever generelt, at migrationen har været meningsfuld, hvorved de i højere grad bliver i stand til at mestre de belastningsfaktorer, der er opstået som følge af migrationen.

Børnene religiøse tilknytning har stor betydning for deres konstitution, idet den skaber sammenhæng mellem normer og værdier mellem signifikante voksne i Thailand og signifikante voksne med Thailandsk baggrund bosat i Danmark. Religionen styrker børnenes moral, idet moralsk adfærd knyttes til religiøse almengyldige værdier. Men den religiøse forståelse af sammenhæng er samtidig en belastende faktor i børnenes liv, idet den kan give børnene en fornemmelse af, at belastningsfaktorer er selvforskyldt, ligesom forsørgerpligten kan føles uoverkommelig for nogle.

9 Opsamling og konklusion

Som jeg beskrev indledningsvis, ved vi ikke meget om thailandske migrantbørn i Danmark, hvorfor jeg satte mig for at undersøge beskyttende og belastende faktorer i de thailandske migrantbørns opvækstvilkår med henblik på at afdække, om de udgør en særlig risikogruppe.

Med udgangspunkt i økologisk udviklingsteori og mestringsteori, har jeg forsøgt at afdække og belyse faktorer i de thailandske minoritetsbørns opvækst, som har betydning for deres udvikling. I dette kapitel sammenfattes konklusionerne fra de forrige kapitler.

Der er tale om et empiridrevet speciale, hvor empirien dels er hentet i litteratur om det thailandske migrationsmiljø i Danmark, men hovedsageligt er hentet i kvalitative interviews med ni voksne kvindelige migranter i alderen 20 - 30 år af thailandsk oprindelse, der er født i Thailand, og som senere i barndommen er migreret til Danmark.

Som det er fremgået af de tidligere kapitler har informanterne oplevet en række belastningsfaktorer i deres opvækst. For at afdække, om de thailandske minoritetsbørn udgør en særlig risikogruppe er det imidlertid nødvendigt at afdække, om de belastningsfaktorer, informanterne har været udsat for, er særligt knyttet til deres status som thailandske migrantbørn bosat i Danmark, eller om der er tale om generelle belastningsfaktorer, som almenbefolkningen eller andre minoritetsbørn også udsættes for i deres opvækst.

For at kunne vurdere om belastningsfaktorerne er særlig knyttet til børnenes status som thailandske minoritetsbørn, er det nødvendigt at tydeliggøre de generative mekanismer, der har været udløsende for de belastningsfaktorer, børnene har oplevet.

I analysen har jeg operationaliseret mestrings teorien på baggrund af eksisterende undersøgelser om børns udvikling af modstandskraft og mestringssevne. I analysen er der fremkommet et mønster, hvor det ses, at det er de samme generative mekanismer, som går igen i de forskellige temaer.

I sammenfatningen vil jeg derfor sammenfatte delkonklusionerne under de temaer, som er fremkommet i analysen som betydende generative mekanismer. Det drejer sig om *den feminiserede migration, børnenes minoritetsstatus, mødrenes sociale status, de særlige vilkår, der er knyttet til de thailandske minoritetssamfund* og så er der selvfølgelig også tale om *generelle belastningsfaktorer*. Nedenstående er en sammenfatning af mine resultater.

9.1.1 Den feminiserede migration

De thailandske migrantbørn er migreret til Danmark for at bo med deres mødre, som er migreret til Danmark med hensigt om at skabe bedre økonomiske vilkår for sig selv og deres børn. Oftest er mødrene migreret nogle år før børnene, som senere er blevet familiesammenført med moderen, efter at denne har etableret sig i Danmark.

For denne gruppe kvinder er ægteskab med en dansk mand oftest forudsætningen for opholdstilladelse. Der eksisterer en asymmetri i disse ægteskaber, som påvirker børnenes forhold til såvel mødrene som stedfædrene. Asymmetrien skyldes dels ægteskabskravet, dels mændenes overlegenhed som følge af deres øgede kendskab til forhold vedrørende det danske samfund. Den feminiserede migration medfører også, at de thailandske minoritetsbørns opvækst er præget af mange brudte relationer. Først fra moderen i de tidlige barndomsår og senere fra den signifikante voksne, der har erstattet moderens rolle som primær omsorgsperson i forbindelse med familiesammenføringen. Børnene har derfor ikke mulighed for at etablere en nær relation til samme signifikante voksne gennem hele barndommen. Børnenes relationer til de omgivende voksne er som følge af brudene ofte præget af en skrøbelighed, og i kapitel fem er det beskrevet, hvordan relationen mellem mødre og børn er præget af adskillelsen.

9.1.2 Mødrenes sociale status

Ifølge Spangers undersøgelse er de thailandske migrantkvinder ofte uuddannede. (Spanger 2006) De er derfor nødt til at påtage sig lavtlønsarbejde som sammenholdt med deres høje

leveomkostninger medfører, at de har lange arbejdsdage, som igen medfører, at de har svært ved at støtte børnene i dagligdagen og genoprette relationen efter adskillelsen.

I kapitel seks er det beskrevet, hvordan mødrene på grund af manglende uddannelse og manglende kendskab til dansk har haft svært ved at støtte børnenes skolegang.

9.1.3 Minoritetsstatus

De thailandske børns udvikling belastes yderligere af den diskriminering, de oplever som følge af deres minoritetsstatus. I skolen er undervisningen tilrettelagt på en måde, der tilgodeser majoritetsbefolkningen. Den ekstra danskundervisning til de thailandske børn tilbydes i timer, hvor de øvrige elever undervises i almene fag. Minoritetsbørnene afskæres derved fra undervisning, der kunne ligestille dem i forhold til majoritetsbørnene. Børnene diskrimineres yderligere af, at kommunikation mellem skole og hjem samt uddannelses- og erhvervsvejledning ikke tilbydes på en måde, der varetager deres særlige behov.

I kapitel syv har jeg beskrevet, hvordan idealerne, der ligger til grund for konstruktionen af den danske velfærdsstat fordrer en homogenitet i befolkningen, som udelukker metakulturel bevidsthed, hvorfor det er vanskeligt for de thailandske børn at overvinde de konflikter, der er knyttet til en to-kulturel identitet.

En del af informanterne har fundet mestringsstrategier til at overvinde de belastningsfaktorer, der er knyttet til deres minoritetsstatus. En væsentlig mestringsstrategi er dannelsen af relationer til majoritetsbefolkningen, som har vejledt informanterne om adgangen til velfærdsydelser. Det gælder såvel almindelige velfærdsydelser som skole og uddannelse som specifikke sociale ydelser til støtte i vanskelige sociale situationer.

9.1.4 Det thailandske minoritetssamfund

Udover de generelle belastningsfaktorer, der er knyttet til børnenes status som minoritetsborgere, er der nogle specifikke belastningsfaktorer knyttet til det thailandske minoritetsmiljø i Danmark. Dels er der en række konkrete belastningsfaktorer knyttet til miljøet i form af hasardspil, prostitution og misbrug. Dels er der en række fordomme knyttet til de thailandske migranter som følge af den relativt høje andel af thailandske migranter, som har erfaringer med prostitution. Fordommene påvirker også de informanter, som ikke er tilknyttet prostitutionsmiljøet. De er for eksempel særlige opmærksom på at tilpasse deres påklædning, så de ikke antages at være en del af prostitutionsmiljøet. De fordomme, der er knyttet til det thailandske migrantmiljø både blandt informanterne og blandt majoritetsbefolkning samt de forestillinger om fordomme, som

informanterne gør sig, påvirker også informanternes mulighed for at skabe et positivt selvbillede som thailandske migranter.

Men der er også en række beskyttende faktorer knyttet til børnenes thailandske tilhørsforhold. Den buddhistiske tro giver de thailandske minoritetsbørn en følelse af sammenhæng i livet til trods for de mange omvæltninger i forbindelse med migrationen. Det religiøse tilhørsforhold bliver et gennemgående element i informanternes opvækst både i Thailand og i Danmark, og de fem bud fungerer som en konsistent moralsk målestok, som støtter børnene i forhold til moralske udfordringer, selvom den tilpasses det omgivende samfund f.eks. i forhold til alkoholindtagelse. Informanterne finder endvidere støtte i en stærk familiefølelse, som er knyttet til deres religiøse overbevisning. Buddhismen fordrer en særlig kærlighed og respekt for forældre, som rækker udover den konkrete relation. Derfor oplever børnene ofte, at der eksisterer en relation mellem dem og deres forældre på trods af afbrudte relationer. Evnen til at honorere ”bun khun” – den religiøst tilknyttede forsørgerforpligtelse – giver endvidere en del af informanterne en følelse af ”at kunne noget”.

9.1.5 Generelle faktorer

I analysen er det klarlagt, at en del af de thailandske børn har været udsat for alvorlige omsorgssvigt. Det er samtidig beskrevet hvordan andre voksne har haft en betydende funktion som ”erstatningsvoksne”, der har kunnet støtte børnenes udvikling. Lignende fund er gjort i andre undersøgelser om børn, der opvokser i familier med mange belastningsfaktorer (Sommerchild 2000).

Der har ofte været tale om små interventioner som støtte i forhold til studievalg eller et månedligt telefonopkald fra en skolelærer.

9.2 **Konklusion**

Af opsamlingen bliver det tydeligt, at de thailandske børn udsættes for en række belastningsfaktorer i deres opvækst. Det bliver også tydeligt, at en stor del af de belastningsfaktorer, børnene udsættes for, forstærker hinanden gensidigt. Det ses for eksempel i børnenes relation til stedfaderen. Det er beskrevet, at børnenes relation til stedfaderen ofte brydes i forbindelse med skilsmisse mellem mor og stedfar. Et sådant brud er sikkert almindeligt forekommende i sammenbragte familier. Det, der gør bruddet til en særlig belastningsfaktor for de thailandske børn, er samspelet mellem bruddet og de øvrige belastningsfaktorer i børnenes liv. Den danske stedfar spiller en særlig rolle i de

thailandske børns liv. Som det er beskrevet i afsnittet om skole og uddannelse, er det ofte stedfaderen, der foretager lektielæsningen med de thailandske børn, i hvert fald i de første skoleår. Det er også stedfaderen, der støtter moderen i kontakten til skolen. Stedfaderen udgør således et vigtigt led i børnenes integration med majoritetssamfundet, hvorfor der er et særlig tab forbundet med den brudte relation i forbindelse med skilsmisse.

I forhold til børnenes skolegang ses det også, hvordan det er samspillet mellem de forskellige samfundsniveauer og belastningsfaktorer, der gør de thailandske migrantbørn særlig sårbare, og at sårbarheden øges som følge af deres migrantstatus. På mikroniveau gælder det, at børnenes mødre har vanskeligt ved at hjælpe dem med lektielæsning, da de selv har ringe skolegang. Denne barriere øges på mesoniveau ved kvindernes manglende kendskab til det danske skolesystem. Barrieren øges yderligere på grund af den begrænsede kommunikation mellem skole og hjem, som kunne øge kvindernes kendskab til det danske skolesystem.

På makroniveau gælder det, at undervisningen er planlagt sådan, at almen viden er en forudsætning for at kunne klare sig i det fleste fag. Almen viden, som børnene ikke er i besiddelse af, da de er opvokset i et andet samfund, hvor det ikke er samme viden, der anses som almen. Den barriere øges på eksoniveau af, at børnene får ekstra danskundervisning i de timer, hvor de ellers ville have kunnet indhente dele af den nødvendige almene viden.

I sammenfatningen bliver det også tydeligt, at velfærdsstatens fordring om homogenitet i befolkningen er en generativ mekanisme, som udløser belastende faktorer i forhold til flere temaer og på forskellige samfundsniveauer.

Der eksisterer således en række belastningsfaktorer i børnenes liv, og det er tydeligt, at de thailandske børn ikke har samme adgang til sociale- og kulturelle ressourcer som majoritetsbefolkningen. Børnene er derfor afhængige af relationer til majoritetsbefolkningen for at få adgang til en del af samfundsressourcerne.

Sammenfattende ses det, at de thailandske børn er udsat for belastninger på de fire områder, som Schultz Jørgensen (1993) fandt var de væsentligste kilder til fejludvikling. De har **social-økonomiske problemer** som følge af mødrenes sociale position, de har **familiemæssige vanskeligheder** som følge af de brudte relationer og asymmetrien i ægteskabet mellem deres mor og stedfar, de oplever **kulturelle barrierer**, og selvom de måske ikke har **skoleproblemer**, så er der strukturer i det danske skolesystem, som hæmmer børnenes muligheder for at udvikle deres evner og kompetencer.

Der eksisterer altså en række forhold i de thailandske migrantbørns opvækst som genererer et sammenfald af belastningsfaktorer. Det er altså ikke den enkelte belastningsfaktor, der gør de thailandske børn til en særlig udsat gruppe. Det er samspillet mellem de forskellige belastningsfaktorer, som de thailandske børn oplever i deres opvækst, der medfører, at de thailandske børn ikke har samme adgang til kulturelle, sociale og økonomiske ressourcer, som majoritetsbefolkningen som følge af deres status som thailandske migrantbørn.

På den baggrund vurderes det, at de thailandske migrantbørn bosat i Danmark udgør en særlig risikogruppe.

Det medfører dog ikke, at de thailandske minoritetsbørn er determinerede til at udvikle sig til ”sociale tabere”. Børnenes egen rolle som aktører har også betydning for deres udvikling. Som det ses i interviewmaterialet har en del af de thailandske informanter klaret sig godt med hensyn til integration, uddannelse og erhverv. Det er imidlertid kendetegnende for denne gruppe, at en vigtig mestringsstrategi for gruppen har været at indhente viden om samfundet fra deres private relationer til majoritetsbefolkningen, og det bliver således tydeligt, at det er majoritetsbefolkningen, der besidder de sociale og kulturelle ressourcer.

10 Perspektivering

Som det ses i konklusionen udgør de thailandske migrantbørn en særlig udsat børnegruppe som følge af deres særlige status som børn af kvindelige migranter gift med danske mænd.

Garbarino og Bronfenbrenner anfører, at det udviklingsøkonomiske perspektiv bør knyttes tæt til et socialfagligt engagement. (Meuvisse og Svärd 2004)

Det er altså både væsentligt at afdække ulighedsskabende faktorer og påvirke de ulighedsskabende faktorer.

På den baggrund åbner specialets konklusion for både en teoretisk og en socialfaglig perspektivering, idet det dels er relevant at diskutere, hvilke teoretiske referencerammer, der bedst afdækker eventuelle ulighedsskabende faktorer, men også at diskutere hvilke socialfaglige tiltag, der mest hensigtsmæssigt udligner de ulighedsskabende faktorer, der hæmmer de thailandske migrantbørns udvikling.

Intersektionalitetsbegrebet er et begreb, der ofte anvendes i forhold til analyse af samfundsstrukturer knyttet til køn og etnicitet, som er væsentlige faktorer i til forhold dette speciales problemstilling, som det f.eks. ses i Skytte og Petersens igangværende projekt: Flygtningebørn og deres familier – beskyttelsesfaktorer, ressourcer og mestringsstrategier.

Indledningsvis vil jeg derfor kort præsentere en teoretisk diskussion af intersektionalitetsbegrebets anvendelighed som analyseredskab i forhold til indeværende problemstilling.

Herefter vil jeg beskrive nogle af de socialfaglige tiltag, som jeg på baggrund af konklusionerne i specialet, vurderer kan støtte de thailandske minoritetsbørns udviklingsbetingelser.

10.1 Intersektionalitet

Som det er beskrevet ovenstående er intersektionalitetsbegrebet svært at komme udenom, når det drejer sig om undersøgelser, der ønsker at belyse betydningen af faktorer som køn og etnicitet.

Derfor finder jeg det relevant afslutningsvis at diskutere begrebets anvendelighed som analyseredskab i forhold til indeværende problemstilling. I diskussionen inddrages indlæg for den debat, der fandt sted i *Kvinder, Køn og forskning 2-3, årgang 2006*, hvor intersektionalitetsanalytiske værdi blev diskuteret. I nedenstående kapitel vil jeg i forlængelse af den diskussion, der fandt sted i tidsskriftet beskrive intersektionalitetsbegrebets muligheder og begrænsninger i forhold til indeværende problemstilling. Denne del af perspektivering kan således som en forlængelse af den debat, der fandt sted i tidsskriftet.

Som det ses i konklusionen forstærker belastningsfaktorerne i de thailandske minoritetsbørns liv hinanden. Det ses, at mødrenes uddannelsesbaggrund og sociale tilhørsforhold har betydning for børnenes udvikling, ligesom mødrenes køn også har betydning, idet migrationen er bestemt af ægteskab med en dansk statsborger, og da indgåelse af ægteskab med en thailandsk ægtefælle tydeligvis er mest attraktivt for mænd. Det er også vist, hvordan børnene diskrimineres i forhold til adgangen til velfærdsydelse som følge af deres status som migranter, og at diskriminationen truer deres udvikling, da de f.eks. ikke har samme mulighed for at udnytte deres evner og kompetencer i skolesystemet som majoritetsbefolkningen. Der er altså en række faktorer, der i samspil sætter de thailandske børn i en særlig udsat position. Man kan således argumentere for, at jeg i stedet for at tale om temaer lige så godt kunne have talt om sektioner, og have anlagt et intersektionalistisk perspektiv på analysen, da det netop har været hensigten med specialet at belyse, hvordan de thailandske børns tilhørsforhold til forskellige kategorier har betydning for deres udvikling.

Om intersektionalitet skriver Staunæs og Søndergaard, at der er en:

”Optagethed af de måder mennesker forstår og tænker på, måderne de producerer sig selv og verden på, samtidig med at de også formes og disciplineres af selv samme

”verden”. Det vil sige en faglig opmærksomhed på, hvordan mennesker skaber betydning og diskursiverer erfaringer i interaktion med hinanden og i samspil med (interagerende) fysiske og materielle rammer og fænomener.”

(Staunæs og Søndergaard 2006, s. 46)

Mens den oprindelige amerikanske forståelse af intersektionalitet var præget af en strukturel forståelse, har den europæiske, og særlig den skandinaviske forståelse været mere præget af en socialkonstruktivistisk forståelse. (Christensen og Siim 2006, s. 35)

Risikoen ved konstruktivistiske analyser i forbindelse med analyse af sociale problemer er, at de fjerner fokus fra de konkrete materielle belastningsfaktorer, som socialt udsatte oplever i deres hverdag.

En del forskere har da også kritiseret det intersektionelle perspektiv for at udelukke klassetilhørsforhold som en betydende faktor (Thidemann Faber 2006).

Som det ses i det retoriske spørgsmål fra Skegs:

”Is it that for those who now get to write and represent feminist (and) cultural theory class is not experienced or felt as immediately as gender? It may not be recognized as a problem for those who have the privilege to ignore it).

(Thidemann Faber 2006, s. 89).

Joel Best argumenterer på samme måde, at konstruktivisme kan føre til, at det kun er de stærkeste ”claims-makers”, der bliver i stand til at definere sociale problemer, og at man ved at overse strukturelle undertrykkende og ulige samfundsforhold ignorerer livsvilkårene for samfundets svageste.

Lisborg er et eksempel på en forsker, der forsøger at ændre social status ved at påvirke diskursen. Han forsøger i en artikel at øge de thailandske migrantkvinders status ved at ændre den italesættelse, der er knyttet til migrantkvinderne.

Han skriver:

”I mangel på tilfredsstillende alternativer og motiverede af et stærkt ønske om at forbedre deres situation og af følelsen af ”pai tai aou dap na” (rede til at reagere uanset risikoen), viser kvinderne sig ofte som dristige og handlekraftige entreprenører på en strukturelt stramt afgrænset scene”

I Politikens Ordbog defineres entreprenør således:

”person der overtager el. forestår et arbejde, især byggearbejde.

(Politiken Nudansk Ordbog og Sprogbrugsleksikon 1995)

Qua Lisborgs analyse får man således et billede af ressourcestærke kvinder, der vælger at løbe en risiko for at forbedre deres livsvilkår.

Som det ses i analysen i dette speciale, eksisterer der imidlertid en række strukturelle faktorer i kvindernes liv, som medfører, at de ikke er ”entreprenører” på samme vilkår som en dansk veluddannet mandlig bygningskonstruktør, der beslutter sig for bryde sit eksisterende livsmønster og rejse til udlandet for at realisere sine ressourcer og kompetencer. Og der har i interviewene med informanterne ikke været eksempler på mødre, der ”forestod” arbejde. Lisborg ændrer således måske nok ved *diskursen* om kvindernes sociale status, men han forandrer ikke de strukturelle forhold, som medfører, at de thailandske kvinder og deres børn reelt ikke har samme adgang til samfundsressourcerne som majoritetsbefolkningens.

Det vurderes således, at det er nødvendigt at inddrage og tydeliggøre de strukturelle forhold på alle samfundsniveauer, der medfører generative mekanismer, som har betydning for individers udvikling, og jeg har derfor undladt at anvende intersektionalitetsbegrebet i analysen af de thailandske minoritetsbørns opvækstvilkår, da intersektionalitetsbegrebet i den skandinaviske forskningskontekst er knyttet til konstruktivisme.

Derfor vurderes intersektionalitet i den skandinaviske forståelse ikke at være et udtømmende analyseredskab i forhold til at belyse de strukturelle ulighedsskabende forhold.

Dermed ikke sagt, at diskurs og italesættelse ikke også kan føre til generative mekanismer, som har konkret betydning for individers udvikling. Som det ses i kapitlet om etnicitet har diskursen om homogenitet i befolkningen som grundlag for velfærdsstaten givet sig udtryk i konkret lovgivning og diskriminerende adfærd, idet velfærdsstatens tilbud tilpasses den homogene majoritetsbefolkning.

Ligesom informanternes opfattelse af diskursen om sammenhæng mellem thailandske migranter og prostitution har betydning for konkrete handlinger i forhold til opførsel og påklædning.

Ovenstående skal derfor ikke forstås som en afvisning af intersektionalitetsbegrebet som et anvendeligt analyseredskab i forhold til at beskrive ulighed og magtforhold.

Staunæs og Søndergaard skriver, at intersektionalitetsbegrebet i en amerikansk forståelse:

” havde til formål at pege på, hvordan mennesker med særligt sammenfald af kategorier ofte positioneres uden samme rettigheder, beskyttelse og privilegier som (bestemte) andre.”

(Staunæs og Søndergaard 2006, s. 45)

I specialet er det vist, hvordan migrantkvindernes køn, uddannelse og socialklasse i sammenhæng med børnenes status som etnisk minoritet har betydning for børnenes udvikling. Jeg mener således, at intersektionalitetsbegrebet kan have analytisk anvendelighed i forhold til at påvise de generative mekanismer, de har betydning for individers udviklingspotentiale, men jeg mener, på baggrund af ovenstående diskussion, at det er væsentligt at inddrage såvel de konstruktivistiske som de strukturelle faktorer med henblik på at afdække den konkrete betydning, faktorerne har betydning for individers udvikling.

Jeg er derfor enig med Christensen og Siim, når de skriver:

”Et nøglespørgsmål i den forbindelse er, hvorvidt og i hvor høj grad sociale kategorier har en strukturel og institutionel forankring, eller om de primært skal ses som ustabile kategorier, der ”gøres” i det levede liv? Vi ser det som en udfordring at udvikle en tredje position som forbinder de to tilgange”.

(Christensen og Siim 2006, s. 35)

10.2 Socialpolitiske anbefalinger

Garbarino og Bronfenbrenner anfører, at det udviklingsøkologiske perspektiv bør knyttes tæt til et socialfagligt engagement. (Meuvisse og Svård 2004)

På den baggrund finder jeg det relevant at afslutte specialet med at pege på nogle af de socialpolitiske initiativer, der kan støtte de thailandske migrantbørns udviklingsbetingelser. Som nævnt i kapitel tre, bliver det mere gennemskueligt og håndgribeligt, hvor man skal sætte ind, hvis man vil beskytte børnene i forhold til ophobning af belastningsfaktorer, som truer deres udvikling, når man har afdækket belastningsfaktorerne i børnenes liv og indplaceret og kategoriseret belastningsfaktorerne i forhold til de forskellige samfundsniveauer.

1. I analysen er det vist, at **relationen** mellem **mor** og **børn** ofte har været afbrudt i en årrække, og at det kan være vanskeligt for begge parter at genoprette relationen. Det anbefales derfor, at der rettes særlig opmærksomhed mod relationen mellem mor og børn i disse familier, og at familien tilbydes hjælp til at genoprette relationen i henhold til Lov om Social Service § 54,

stk 3, nr. 2, 3 og 7, i de tilfælde hvor relationen har lidt alvorlig skade.

Det ser også ud til, at de thailandske minoritetsbørn kan have svært ved at udvikle gode relationer til deres egne børn. Det anbefales derfor også, at der rettes en særlig opmærksomhed mod denne relation, og at der om nødvendigt tilbydes støtte i henhold til ovennævnte lovgivning.

2. Analysen har også klarlagt, at en del af børnene har oplevet alvorlige **omsorgssvigt** i hjemmet, og, at **erstatningsvoksne** i nogle tilfælde har kunnet støtte børnenes udvikling. Ofte har der været tale om relativt små tiltag – f.eks. et månedligt opkald fra en tidligere skolelærer – som har haft stor betydning for børnenes udvikling. Det anbefales derfor, at der rettes særlig opmærksomhed mod muligheden for at tilbyde **personlig rådgiver** eller **kontaktperson**, som kan påtage sig rollen som erstatningsvoksne for de thailandske minoritetsbørn i henhold til Lov om Social Service § 52, stk. 3, nr. 6 og 7.

Ovennævnte initiativer er eksempler på særlige sociale problemer, der ofte er knyttet til gruppen af thailandske migrantbørn, men som kan løses via eksisterende lovgivning. Udover de sociale vanskeligheder, der er knyttet til familiesamspillet som følge af migrationen samt de særlige belastningsforhold, der er knyttet til det thailandske minoritetssamfund som hæmmer mødrenes omsorgsevne, så peger specialet også på nogle strukturer i majoritetssamfundet, som hæmmer de thailandske minoritetsbørns udviklingsbetingelser.

3. Det fremgår tydeligt af specialet, at **skolen** er en institution, hvor børnene både kan hente stor **støtte** og opleve store **nederlag**. Det anbefales derfor, at skolesystemet indrettes, så også migrantbørn får mulighed for at udnytte deres evner og kompetencer. Det drejer sig både om undervisningens udformning og om vejledning i forhold til uddannelse og erhvervsvalg. Det anbefales endvidere, at der arbejdes på, at kommunikationen mellem skole og hjem styrkes f.eks. via deltagelse af tolk til møder mellem skole og hjem.

Ovennævnte er konkrete socialpolitiske tiltag som kan støtte de thailandske migrantbørns udviklingsbetingelser i Danmark. Dertil kommer udfordringen i forhold til at skabe en dansk velfærdsmodel, der rummer kulturelle forskelle og heterogenitet, så borgere med to-kulturel baggrund har mulighed for at udvikle en metakulturel bevidsthed, og få samme adgang til sociale, kulturelle og økonomiske ressourcer i samfundet som majoritetsbefolkningen.

Til sidst skal reglerne for familiesammenføring mellem herboende forældre og børn bosat i oprindelseslandet nævnes. Af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integrations hjemmeside www.nyidanmark.dk fremgår det, at barnets alder har været en betydende faktor i afgørelser om tilladelse til familiesammenføring i henhold til Udlændingeloven §9, stk1, 2. Således bruges vendingen *"henset til barnets alder"* ofte i forbindelse med afgørelser. I en afgørelse står der: *"Og da ansøgerne ikke ansås at kunne opnå en sådan tilknytning til Danmark, at der var grundlag for en vellykket integration henset til barnets alder og begrænsede kontakt til herboende forælder"*. Blandt På baggrund af erfaringerne fra dette speciale er der imidlertid ikke indikation for, at barnets alder ved ankomsttidspunktet er en væsentlig faktor i forhold til succesfuld integration. Andre faktorer såsom moderens ressourcer, barnets evne til at danne relationer til majoritetsbefolkningen samt strukturelle forhold i skole og lokalsamfund syntes at have haft større betydning for de thailandske minoritetsbørns integrationsproces. (kapitel 7) Undersøgelsen baserer sig imidlertid på et lille empirisk materiale og udelukkende på interview med én etnisk gruppe, hvorfor der ikke kan drages egentlige konklusioner om sammenhængen mellem succesfuld integration og alder ved migrationen. Samtidig synes resultatet i denne undersøgelse at så tvivl om, hvorvidt der eksisterer en direkte kausalitet mellem tidlig migration og succesfuld integration. Der synes derfor behov for yderligere forskning i hvorvidt, der eksisterer en sådan sammenhæng, da alder tillægges afgørende betydning i afgørelser om familiesammenføring.

Abstract

In the last decade some research has been done on female Thai migrants' living conditions in Denmark. Some of the reports have raised concerns for the Thai migrants' children's living conditions, despite the fact that none of the reports actually have examined these conditions. Therefore little is known about the Thai migrants' children's living conditions in Denmark. But based on research done on the adult female Thai migrants' living conditions, concern for the children has risen.

The purpose of this thesis is therefore to investigate the living conditions of the children of female Thai migrants living in Denmark, in order to clarify whether there is reason for such concern for this specific group of children.

The thesis is based on an empirical qualitative study based on interviews with nine grown children, of female Thai migrants living in Denmark. In addition research done on "resilience" and on the Thai minority environment in Denmark, is used.

The empirical analysis is expounded by Bronfenbrenners Bioecological Model, theories on children's development of resilience as well as theories on minorities, in order to clarify whether the concern for this group of children is justified.

By examining the living conditions of the children of Thai migrants living in Denmark, I have found that these children's development is threatened due to the break of relations to significant adults connected to their migration, discrimination in the Danish school systems as well as the unequal nature of the marriages between the Danish man and the female Thai migrant – the children's mothers.

They do not have the same access to social, cultural nor economic resources as the main population. Also the Danish welfare state is constructed in such a way, that the children have unequal access to social benefits, compared to the main population, even though the system is created in order to secure equality among the Danish population.

Based on the results of the analysis the thesis ends by recommending social interventions that could support the children's development.

In addition, I discuss whether intersectionality is a productive approach to this analysis, as well as whether the focus on social constructions used in the Scandinavian use of intersectionality causes other important suppressive structures to be overlooked.

Litteraturliste:

Andersen, Anders Stig og Kirsten Larsen (2001): **Det narrative livshistoriske interview.**

Introduktion til Fritz Schützes teoretiske og metodologiske arbejde. Roskilde

Universitetscenter

Andersen, Ib (1998): **Den skinbarlige virkelighed.** Samfundslitteratur

Andreasen, Rikke (2006): **Intersektionalitet I voldtægtsnarrativer.** Kvinder, køn og Forskning nr. 2-3, 2006

Atkinson, Rita m.fl. (1996): **Hilgards introduction to psychology.** Harcourt Brace College Publishers

Bronfenbrenner, Urie (1980): **Opvækst og miljø. Økologisk socialisationsforskning.** Gyldendals Pædagogiske Bibliotek

Bronfenbrenner, Urie (1995): **The Bioecological Model From a Life Course Perspective** in Examining Lives In Context, America Psychological Association

Bronfenbrenner, Urie (1995): **Developmental Ecology Through Space and Time: A Future Perspective** in Examining Lives In Context, America Psychological Association

Bronfenbrenner, Urie (1973): **Børn i Øst og Vest.** Gyldendal

Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): **Kritisk Realisme.** Roskilde Universitetsforlag

Clausen, John A. (1995): **Gender, contexts, and turning points in adult lives.** in Examining Lives In Context, America Psychological Association

Christensen, Ann-Dorte og Birte Siim (2006): **Fra køn til diversitet – intersektionalitet i en dansk/nordisk kontekst.** Kvinder, køn og Forskning nr. 2-3, 2006

Dahlin, Ulrik (2007): **Forbud mod sexkøb stopper ikke thaiprostitution.** Information, 17. september 2007

Dannermark, Berth m.fl. (1997): **Att förklara samhället.** Studentlitteratur, Lund. Sverige

Dørge, Henrik (2008): **De forbudte ord.** Weekendavisen, nr. 27, 2008

Ejrnæs, Morten (2002): **Etniske minoriteters tilpasning til livet i Danmark – forholdet mellem majoritetssamfundet og etniske minoriteter.** AMID Working Paper Series 18/2002, Ålborg Universitet

Ejrnæs, Morten m.fl.(2004): **Sociologi og socialt arbejde.** Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag

Elder jr., Glen (1995): **The Life Course Paradigm: Social change and Individual Development** in Examining Lives In Context, America Psychological Association

- Emerek, Ruth (2003): **Integration – eller inklusion? Den danske diskussion om integration.** AMID Working Paper Series 31/2003, Ålborg Universitet
- Faber, stine Thidemann (2006): **Klassernes fortsatte forsvinden.** Kvinder, køn og Forskning nr. 2-3, 2006
- Friedrich, George Wilhelm (1991): **Hegel – de store tænkere.** Munksgaard
- Gilliam, Olwig og Valentin (2005): **Lokale liv - Fjerne forbindelser.** Hans Reitzels Forlag
- Gjærum, Bente, Berit Grøholt og Hilchen Sommerchild (2000): **Mestring som mulighed i mødet med børn, unge og forældre.** Socialpædagogisk Bibliotek
- GRUS (2000): **Kritisk realisme.** Temanummer, 21. årgang, nr. 60
- Hagen, Jimmy Zander (2000): **Erkendelse og Sandhed.** Gyldendal Uddannelse
- Hamburger, Charlotte (1990): **Assimilation som et grundtræk i dansk indvandrerpolitik.** Politica, nr. 3 1990
- Hartnack, Justus (1996): **Filosofiens Historie.** C.A. Reitzel
- Jensen, Per H (1998): **Velfærdsstatens variationer, dynamikker og effekter.** Den jyske historiker, nr. 82 s. 21-45
- Jensen, Ulla Skovgård og Jørgen J Poulsen: **Solidaritetsens Former.** Politica, nr. 3 1990
- Jørgensen, Per Schultz, Bo Ertmann, Niels Egelund og Dorit Hermann (1993): **Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?** Det Tværministerielle Børneudvalg, december 1993
- Lindgaard, Helle (2002): **Voksne børn fra familier med alkoholproblemer – mestring og modstandsdygtighed.** Center for Rusmiddelforskning
- Lisborg, Anders (2001): **Fra moderne Slaver til modige entreprenører – Om prostitutionsrelateret migration fra Thailand til Danmark.** Kvinder, Køn og forskning, 2001, vol. 10, nr. 3
- Killén, Kari (1991): **Omsorgssvigt er alles ansvar.** Hans Reitzels Forlag
- Kvale, Steinar (1997): **Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview.** Hans Reitzels Forlag
- Meuvisse, Anna og Hans Svärd (2004): **Perspektiver på sociale problemer.** Socialpædagogisk Bibliotek
- Moen, Phyllis and Mary ann Erickson (1995): **Linked Lives: A Transgenerational Approach to Resilience** in Examining Lives In Context, America Psychological Association
- Mørck, Yvonne (1998): **Bindestregs-danskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet.** Forlaget Sociologi

Nielsen, Steen Baagøe og Thomas Gitz-Johansen (2006): **Mænd i migrationsægteskaber – fortællinger om hverdag og vold i danske mænds samliv med udenlandske kvinder.** Institut for Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter. Minister for Ligestilling.

Olsen, Henning (2002): **Kvalitative Kvaler i København.** Akademisk forlag

Plambech, Sine (2007): **Managing Migration – Risks and Remittances among Migrant Thai Women.** Institute of Social Anthropology, Lund University

Rutter, Michael et. al(1995): **Understanding individual Differences in Environmental Risk Exposure** in Examining Lives In Context, America Psychological Association

Simmel George: **Ekskurs om den fremmede,** i bogen af Tygstrup, Frederik, Holm, Isak Winkel og Stjernfelt Frederik (red.)(1998): **Moderne tænkere, Gyldendal, s.95-103**

Skutnabb-Kangas, Tove (1990): **Minoritet, sprog og racisme.** Tiden

Skytte, Marianne og Mimi Petersen (2001): **Flygtningebørn og deres familier – beskyttelsesfaktorer, ressourcer og mestring.** Projektbeskrivelse, 31. august 2001, Aalborg Universitet.

Spanger, Marlene (2006): **Thailandske migranternes salg af seksuelle ydelser.** Internationale Udviklingsstudier, Institut for Samfund og globalisering, Roskilde Universitetscenter. Ligestillingsafdelingen

Staunæs, Dorthe og Dorte Marie Søndergaard (2006): **Intersektionalitet – udsat for teoretisk justering.** Kvinder, køn og Forskning nr. 2-3, 2006

Steensen, Jette (2007): **Biografiske interviews i kritisk realistisk perspektiv. I Livshistorieforskning og kvalitative interview** red. Petersen, Glasdam og Lorentzen, forlaget PUC, CVU MIDT-VEST

Sørensen, Mogens Holm (2007): **Brobygning mellem thailandske prostituerede og Socialcenter Vesterbro/Kgs. Enghave. Erfaringsopsamling for perioden 2003-2006.** Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service, arbejdsrapport (kan downloades på www.vfcudsatte.dk og www.spesoc.dk)

Sørensen, Ninna Nyberg (2005): **Den globale familie – opløsning eller transnationalisering af familien?** Dansk Sociologi, nr. 1/16. årg. 2005

Thagaard, Tove (2004): **systematik og indlevelse – en indføring i kvalitativ metode.** Akademisk Forlag

Veber, Hanne (1992): **Kulturmødets dialektik.** Den Jyske Historiker nr. 60, 1992
www.nyidanmark.dk